

Social hållbarhet

ARBETET VID LÄNSSTYRELSEN
I VÄSTRA GÖTALANDS LÄN
2011

Rapportnr: 2012:46 (reviderad version april 2013 avseende sidorna 16–17)

ISSN: 1403-168x

Utgiven av enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Kontakt: 031-60 50 00, esh.vastragotaland@lansstyrelsen.se

Upplaga: 1 000 ex

Tryck: Elanders Sverige AB

Papper: Arctic Matt (omslag 250 g, inlaga 130 g)

Textbearbetning: Ida Edgren & Åsa Nilsson

Form: Ida Edgren

Omslagsfoto: Andreas Offesson/Bildarkivet.se

Förord

Länsstyrelsen är regeringens regionala myndighet. Att arbeta för en socialt hållbar samhällsutveckling är ett av Länsstyrelsens grundläggande verksamhetsmål. Många aktuella uppdrag syftar till detta mål. Enheten för social hållbarhet genomför ett antal av dessa uppdrag, bland annat inom folkhälsa, social omsorg, integration, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Uppdragen samordnas för en bättre helhetsyn och frågorna analyseras kontinuerligt ur ett rättighetsperspektiv. Målet är att öka respekten för de mänskliga rättigheterna i länet.

Att samla resultatet av ett års arbete i en bok är något nytt för enheten och syftar till kommunikation med samarbetsparter och olika aktörer som är delaktiga i samhällsutvecklingen. Med fokus på individen och rättighetsperspektivet vill vi bjuda in till samverkan och samarbete för att motverka strukturella ojämlikheter. Strategin i vårt arbete är att fokusera på, dra lärdom av och bygga vidare på det som redan fungerar.

Genom årsboken hoppas vi kunna inspirera och stimulera till ökat samarbete för att skapa individuella mångfaldslösningar. Det handlar om att se möjligheter för enighet trots olikhet och mångfald.

Talieh Ashjari
Mångfaldsdirektör

Innehåll

Innehåll	4
Länsstyrelsen	7
En mångsidig myndighet	7
Hållbar utveckling	7
Västra Götalands län	9
Delregioner	9
Befolkning	9
Bostadsmarknad	12
Sysselsättning och utbildning	14
Hälsa och trygghet	16
Vem bestämmer i länet?	19
Länsstyrelsen i Västra Götaland	21
Länsledning	21
En ämnesbred kompetens i länet	22
Länsstyrelsen: för det hållbara samhället	22
Enheten för social hållbarhet	25
Intern samordning och sektorsövergripande arbete	26
Samverkan och samordning på lokal, regional och nationell nivå	26
Målgrupper	27
Uppdrag som särskilt påverkat verksamheten under 2011	27
Verksamhetsområden	27
Utvecklingsmedel	29
Organisation	29
Social hållbarhet och mänskliga rättigheter	31
Regeringens uppdrag till Sveriges länsstyrelser	31
Uppdrag och mål för Länsstyrelsen i Västra Götalands län	32
Årets arbete med social hållbarhet och mänskliga rättigheter	33

Jämställdhet	41
Länsstyrelsens uppdrag och mål	41
Årets arbete med jämställdhet	42
Våld i nära relationer, prostitution och människohandel	47
Länsstyrelsens uppdrag och mål	47
Årets arbete med våld i nära relationer, prostitution och människohandel	48
Folkhälsa – förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)	55
Länsstyrelsens uppdrag och mål	55
Årets folkhälsoarbete: förebyggande arbete inom ANDT	56
Social omsorg genom personligt ombud	63
Länsstyrelsens uppdrag och mål	63
Årets arbete med personligt ombud	64
Integration: etablering av nyanlända invandrare	67
Länsstyrelsens uppdrag och mål	68
Årets arbete med integration: etablering av nyanlända flyktingar	69
Bilagor: dokumentation	83
Konferenser, seminarier och utbildningar	83
Utvecklingsmedel	85
Utgivna publikationer under 2011	86
Informationsmaterial 2011	90
Medarbetare under 2011	92

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har en unik ställning i Sveriges demokratiska system som en länk mellan regering, riksdag och nationella myndigheter å ena sidan och länets kommuner och invånare å den andra.

Sverige är indelat i 21 län med var sin länsstyrelse. Länsstyrelsen brukar beskrivas som statens förlängda arm i länet. Länsstyrelsen har till uppgift att se till att regeringens och riksdagens beslut genomförs effektivt i länet och att nationella mål får genomslag, med hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Inom vissa områden bedriver länsstyrelsen tillsyn för att övervaka att lagar och föreskrifter efterlevs.

I länsstyrelsens uppdrag ingår att bevaka vad som händer i länet och kartlägga tillståndet inom en lång rad områden, för att kunna förse regeringen med viktig och relevant information om tillståndet i länet.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling. En viktig uppgift i utvecklingsarbetet är att fördela utvecklingsmedel till olika typer av verksamheter och projekt inom länet. Utöver ekonomiskt stöd ger länsstyrelsen information och råd i olika sakfrågor, till såväl verksamheter som enskilda invånare.

Länsstyrelsen ska ge länets invånare en god service på lika villkor. Det gäller bland annat vid beviljandet av olika typer av tillstånd samt i prövningar av överklaganden av kommunala beslut.

En mångsidig myndighet

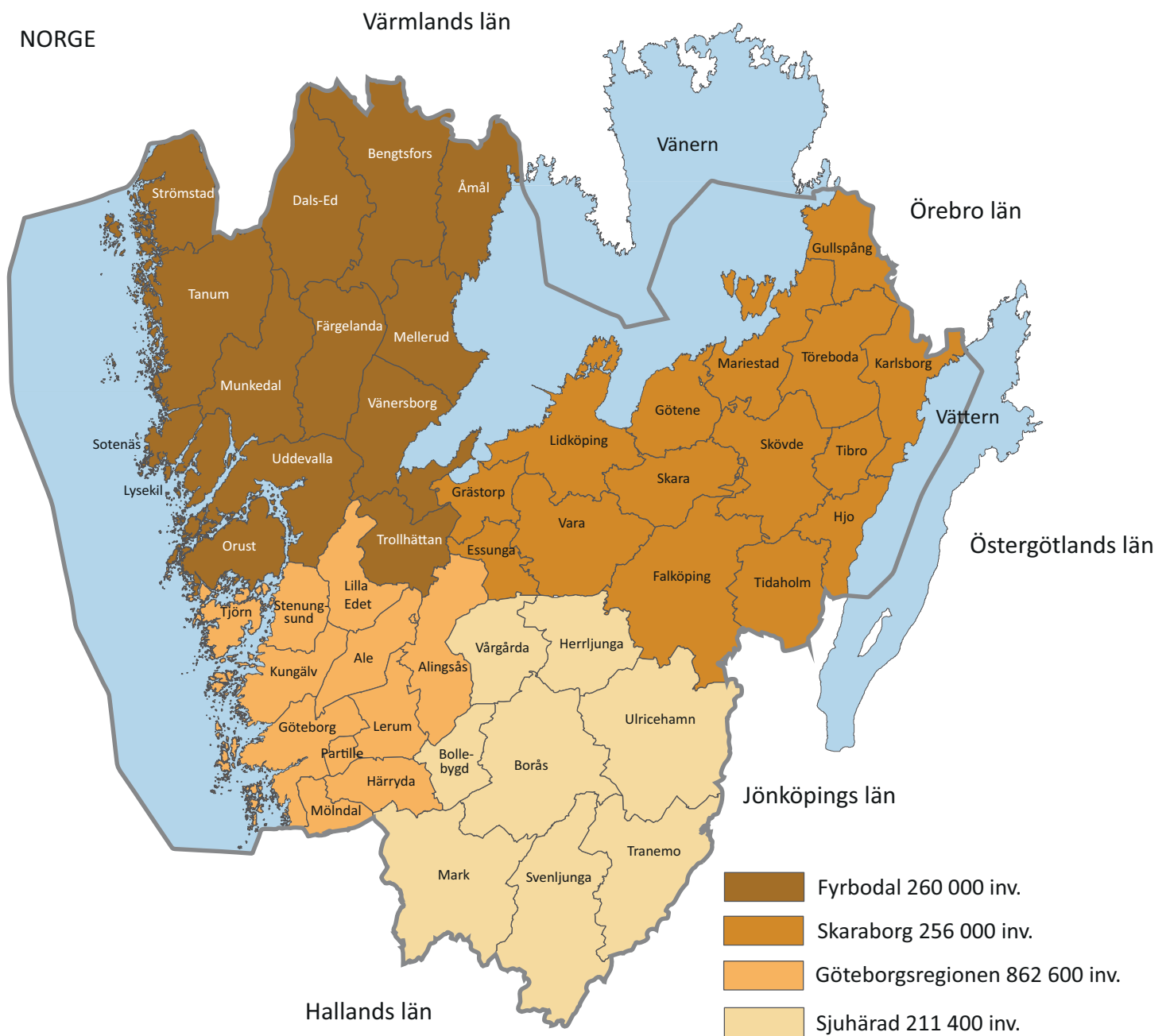
Länsstyrelsen är den mest mångsidiga av Sveriges myndigheter, med uppdrag som spänner över en lång rad olika områden. Länsstyrelsen är en modern kunskaps-

organisation med en både bred och djup kompetens i olika ämnen och samhällsfrågor – från landsbygdsutveckling och biologisk mångfald till integrationsfrågor och skydd av kulturmiljöer.

Länsstyrelsen ska verka utifrån ett statligt helhetsperspektiv och arbeta tvärsektorielt inom myndighetens ansvarsområden för att samordna statliga myndigheters insatser och tillgodose olika samhällsintressen. I detta arbete är en viktig uppgift att ta initiativ till möten och aktiviteter, bygga nätverk och på andra sätt bidra till att sprida kunskap och erfarenheter mellan olika aktörer för att ta till vara och samordna länets alla krafter.

Hållbar utveckling

Enligt regeringens uppdrag ska länsstyrelsen arbeta för en hållbar utveckling i länet, i både ekonomisk, ekologisk och social mening. Kommande generationers förutsättningar får inte äventyras. Dagens och morgondagens intressen måste vägas mot varandra. I utvecklingsarbetet ska hänsyn tas till både samhället i stort och enskilda individer. Länsstyrelsen arbetar för ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och alla människor har lika rättigheter och möjligheter.

I Västra Götalands län bor närmare 1,6 miljoner invånare fördelat på 49 kommuner

Västra Götalands län

I Västra Götalands län bor närmare 1,6 miljoner invånare, fördelade på 49 kommuner. Det motsvarar 17 procent av Sveriges befolkning.

Västra Götalands län bildades den 1 januari 1998 genom en sammanslagning av Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län och Älvsborgs län. Länsstyrelsen ansvarar för den övergripande statliga förvaltningen och företräder tillsammans med andra statliga organ nationella intressen i länet.

Västra Götalandsregionen har ansvar för länets sjukvård samt länets tillväxt och regionala utveckling. De 49 kommunerna tillsammans med deras samarbetsorgan förvaltar medborgarnära tjänster som exempelvis skola, äldreomsorg och teknisk förvaltning. (Se vidare sidan 19).

Delregioner

Västra Götalands läns 49 kommuner har för att stärka samverkan sinsemellan gått samman i fyra kommunalförbund, där två av dem samverkar även över länsgränsen. Det innebär att länets karta i praktiken ofta delas in i fyra delregioner, med motsvarande ansvarsfördelningar i förvaltningar och verksamheter: Göteborgsregionen med 12 kommuner¹; Fyrbodalen med 14 kommuner i Fyrstadsområdet, Bohuslän och Dalsland; Sjuhärad med 8 kommuner² samt Skaraborg med

15 kommuner. De tre kommuner i Göteborgsregionens och Sjuhärads kommunalförbund som ligger utanför länets gränser är genomgående exkluderade i bokens redovisningar.

Västra Götalands totala areal omfattar 25 343 kvadratkilometer, vilket motsvarar 5,6 procent av hela Sveriges yta. Mellan länets nordligaste punkt i Bengtsfors kommun och länets sydligaste punkt Svenljunga kommun är det drygt 24 mil fågelvägen.

Befolkning³

Västra Götalands län har haft en stadigt växande befolkning sedan mitten av 1980-talet. Tillväxten gäller särskilt inom Göteborgsregionen medan flera kommuner i Dalsland och Skaraborg tvärtom har haft en negativ befolkningsutveckling. Som exempel kan nämnas att befolkningen i Härryda och i Stenungsund nästan har fördubblats sedan 1970 medan Gullspång, Bengtsfors och Karlsborg har krympt med mer än en femtedel.

I och med befolkningstillväxten i länet har befolkningstätheten ökat. År 2011 var den i genomsnitt 66,8 invånare per kvadratkilometer, att jämföra med 60,5 år 1991⁴. Att Västra Götaland till stora delar är

1 I Göteborgsregionens kommunalförbund ingår även Kungsbacka kommun i Hallands län.

2 I Sjuhärads kommunalförbund ingår även Varbergs kommun och sedan 2012 Falkenbergs kommun i Hallands län (som adjungerade medlemmar).

3 Uppgifterna i följande avsnitt baseras på statistik från Statistiska Centralbyrån (SCB) om inget annat anges.

4 Enligt SCB:s tillgängliga statistik.

en storstadsregion kan illustreras med en jämförelse av befolkningstätheten i hela Sverige: 23,2 invånare per kvadratkilometer⁵.

Ett genomsnitt ger dock en abstrakt och begränsad bild av länet, särskilt som befolkningstätheten i Västra Götaland varierar stort. Här finns allt från storstaden Göteborg och medelstora städer till småorter och glesbygd. Näst Göteborg, med över en halv miljon invånare, följer Borås med drygt 100 000 invånare. Ytterligare fyra kommuner i länet har fler än 50 000 invånare: Mölndal, Trollhättan, Uddevalla och Skövde. I andra änden återfinns Dals-Ed som, med färre än 5 000 invånare, utgör länets minsta kommun.

Vilka är invånarna i Västra Götaland?

I Västra Götaland bodde i december 2011 totalt 1 590 604 personer, nästan lika många kvinnor som män: 50,1 respektive 49,9 procent. Den genomsnittliga västragötalänningen är 40,9 år. Precis som för Sverige som helhet lever den genomsnittliga kvinnan lite längre än mannen, och den genomsnittliga kvinnan är följaktligen något äldre än mannen, 41,9 mot 39,9 år.

Av länets befolkning har 18,3 procent nått pensionsåldern. Andelen kvinnor som fyllt 65 år större än andelen män: 20,0 mot 16,6 procent. Ungefär lika många av länets invånare är barn, det vill säga under 18 år: 20,2 procent. Här är könsskillnaden mindre, med 51,4 procent pojkar och 48,6 procent flickor. Länets åldersprofil och hur den skiljer sig något åt för kvinnor och män visas i figuren till höger.

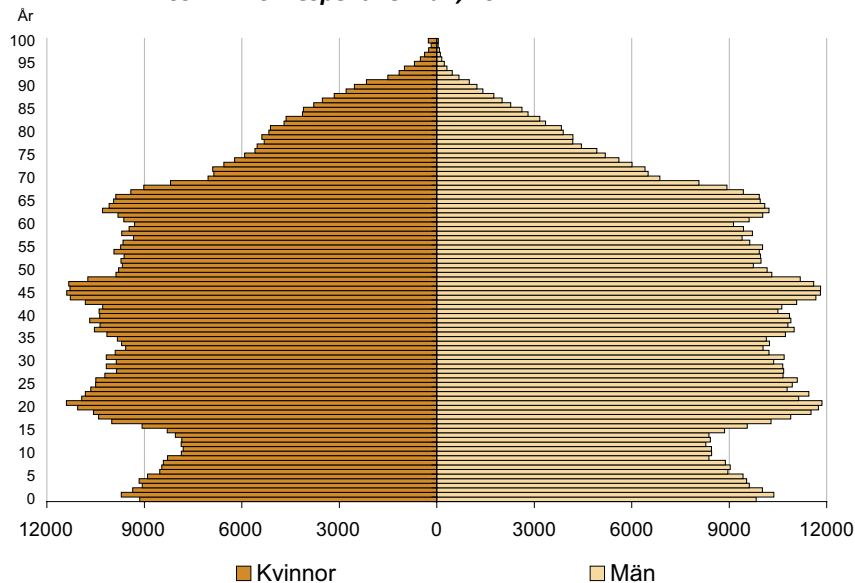
Åldersstrukturen skiljer sig något åt i länets olika delregioner. Framför allt är andelen i yrkesverksam ålder, 20–64 år, större i Göteborgsregionen jämfört med länet i övrigt: 61,0 mot 56,2 procent. Tvärtom är andelen som fyllt 65 större utanför Göteborgsregionen: 21,2 mot 15,9 procent,

med flest andel pensionärer i Fyrbodalsregionen (22,1 procent). Andelen barn är däremot ungefär densamma i samtliga delregioner (mellan 19,4 och 20,5 procent).

Sverige har förpliktat sig att följa Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. De nationella minoriteterna i Sverige är: samer (som även har ställning som urfolk), sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. I Västra Götaland bor en betydande del av landets sverigefinnar. Det gäller särskilt Borås, Göteborg, Skövde och Trollhättan – de fyra kommuner som ingår i det så kallade sverigefinska förvaltningsområdet. I dessa kommuner har finskan ett förstärkt skydd som bland annat innebär rätten att tala språket i kontakten med myndigheter.

Av länets nära 1,6 miljoner invånare har nära 100 000 ett utländskt medborgarskap, motsvarande cirka 6,3 procent av befolkningen. Fler är födda utomlands, det gäller knappt

Ålderssammansättningen i Västra Götalands län, hos kvinnor respektive män, 2011

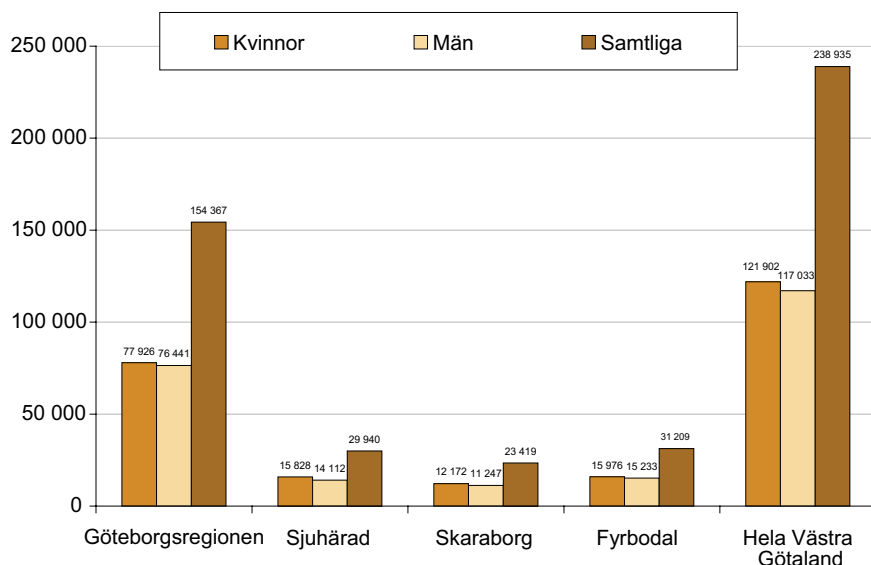
Grafen visar antal personer för varje åldersgrupp: hos kvinnor respektive män 0, 1, 2 år etcetera.

Källa: Statistiska centralbyrån (Länsstyrelsens bearbetning).

⁵ En ökning från 21,0 år 1991.

240 000 av länets medborgare, eller 15,0 procent av befolkningen. Kvinnorna är något överrepresenterade bland de utlandsfödda: 51,0 mot 49,0 procent.⁶ Genomsnittsåldern för de utlandsfödda är något högre än för befolkningen som helhet: 43,7 år.

Antal invånare i Västra Götalands läns delregioner som är födda utomlands

Grafen visar antal av länets kvinnor respektive män 2011 som är födda utomlands, per delregion samt för länet som helhet.

Källa: Statistiska centralbyrån (Länsstyrelsens bearbetning).

Antalet utlandsfödda är störst i Göteborgsregionen, även sett i relation till befolkningsstorleken: 17,9 procent. Minst är andelen utlandsfödda i Skaraborg, 9,1 procent. I Fyrbodalsregionen och Sjuhärad är andelen 12,0 respektive 14,2 procent.

Precis som i Sverige som helhet är Finland det vanligaste födelselandet bland länets utlandsfödda följt av Irak. Invånarna födda i något av dessa två länder motsvarade 2011 nästan en femtedel av länets utlandsfödda, 18,3 procent.

⁶ I den snävare gruppen med utländskt medborgarskap är tvärtom männen överrepresenterade: 52,4 mot 47,6 procent.

De vanligaste födelseländerna därefter är Iran, Jugoslavien, Bosnien-Hercegovina, Norge, Polen, Somalia och Tyskland. Dessa sammanlagt nio länder svarar sammantaget för mer än hälften av gruppen utlandsfödda, 53 procent, och omfattar 7,9 procent av befolkningen totalt.

Finland och Irak återfinns bland de fyra vanligaste länderna hos utlandsfödda i länets samtliga delregioner. Det

finns också skillnader mellan delregionerna. Exempelvis är Iran det näst vanligaste födelselandet i Göteborgsregionen men kommer först på plats 16 och 19 i Skaraborg respektive Fyrbodalsregionen. I Fyrbodalsregionen toppar Norge listan men kommer först på nionde plats i Sjuhärad och på åttonde plats i Göteborgsregionen.

Invandring och utvandring gör att den här bilden kan förändras på sikt, även om det tar tid. Till Västra Götalands län invandrade under 2011 totalt 14 401 personer från något annat land (samtidigt lämnade 8 506 personer länet

och landet). Av dessa var nästan en femtedel födda i Sverige (19,8 procent). Bortsett från Sverige var det vanligaste födelselandet Irak (4,7 procent), följt av Polen, Somalia, Iran och Norge. Tillsammans omfattar dessa fem länder en dryg femtedel av gruppen (21,1 procent). Övriga länder är var för sig födelseland för mindre än 2,9 procent av länets invandrare 2011.

Under 2011 tog Västra Götalands län emot 1 904 flyktingar från andra länder.⁷ Nästan hälften, 46 procent, togs emot av Göteborgsregionen och en tredjedel av Göteborgs kommun. Sett till befolkningsstorlek var emellertid flyktingmottagandet minst i Göteborgsregionen, och det var ännu

⁷ Statistiken rörande antal mottagna flyktingar är erhållen från Migrationsverket (april 2012).

Flyktningmottagandet i Västra Götalands län under 2011

	Mottagna flyktingar	...varav ensamkommande barn (under 20 år)	Befolkning	Andel mottagna av befolkningen per 10 000 inv.
Hela Västra Götalands län	1 904	264	1 590 604	12
Fyrbodalen	324	59	259 963	12
Sjuhärad	382	29	211 415	18
Skaraborg	326	53	256 600	13
Göteborgsregionen	872	123	862 626	10
- Göteborg	632	49	520 374	12
- GR exkl. Göteborg	240	74	342 252	7

Källa: Migrationsverket (mottagna flyktingar; uppgifter från april 2012) respektive SCB (befolkning).

mindre i Göteborgsregionen med Göteborgs kommun undantagen: 7 mottagna per 10 000 invånare (se tabellen på nästa sida). Det största mottagandet sett till befolkningens storlek stod Sjuhärad för: 18 mottagna personer per 10 000 invånare. Totalt sett motsvarar antalet mottagna flyktingar i Västra Götaland under 2011 1,2 promille av länets befolkning.

Somalia representerade det vanligaste medborgarlandet bland de mottagna flyktingarna, utgörande nästan en tredjedel av gruppen (32 procent). Därefter omfattar Afghanistan en knapp femtedel (19 procent). Dessa två medborgargrupper tillsammans utgör alltså drygt hälften av de mottagna flyktingarna under 2011. På plats 3 till 5 följer Iran, Eritrea, Irak. Därefter representeras inget medborgarland av fler än 33 personer (1,7 procent). Gruppen statslösa omfattar däremot 170 personer, motsvarande 9 procent.

Bland samtliga mottagna flyktingar i Sverige var 46 procent kvinnor/flickor och 54 procent män/pojkar. 40 procent av de mottagna var under 18 år. Av dessa (754) barn var 61 procent pojkar. Under senare år har antalet ensamkommande flyktingbarn ökat. Länets kommuner tog un-

der 2011 emot 264 ensamkommande barn och ungdomar under 20 år, varav 250 var under 18 år.

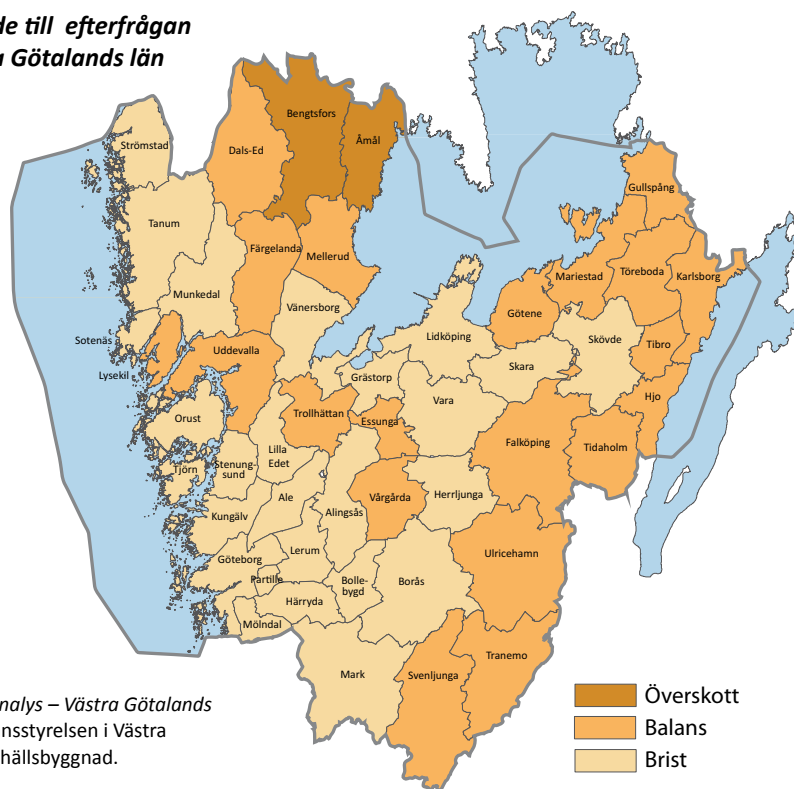
Bostadsmarknad

Sveriges storstadsrän lider brist på bostäder. Det gäller särskilt i Stockholm och Malmö. Men även i Västra Götaland uppger en majoritet av kommunerna bostadsbrist i den årliga bostadsmarknadsenkät som länsstyrelserna genomför i samverkan med Boverket. Efterfrågan på bostäder överstiger utbudet i 28 av länets 49 kommuner, motsvarande 57 procent. Endast två kommuner uppger att de har ett överskott på bostäder. Bilden har i princip varit oförändrad sedan slutet av 00-talet, då nivån stabiliserades efter en successivt alltmer bekymmersam situation sedan sekelskiftet.⁸

Situationen är särskilt problematisk för centralorterna:

⁸ Sett till hela Sverige uppgav 43 procent av kommunerna bostadsbrist 2011; i Stockholms och Skåne län var andelen 85 respektive 73 procent (enligt statistik tillgänglig på www.boverket.se). Uppgifterna i avsnittets resterande delar är hämtade ur 2011 års rapport från Länsstyrelsen i Västra Götaland: *Bostadsmarknadsanalys – Västra Götalands län 2011*.

**Tillgång i förhållande till efterfrågan
på bostäder i Västra Götalands län**

Antal kommuner med bostadsbrist:	
2000	5
2001	11
2002	15
2003	21
2004	25
2005	23
2006	24
2007	25
2008	30
2009	28
2010	28
2011	28

Källa: *Bostadsmarknadsanalys – Västra Götalands län 2011*. Rapport från Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2011, samhällsbyggnad.

här uppger 42 av länets kommuner bostadsbrist. Bristen är störst på hyresrätter, särskilt mindre lägenheter. Många kommuner redovisar också en brist på bostadsrätter; här gäller det främst större lägenheter.

Enligt kommunernas bedömning är de grupper som har det svårast på bostadsmarknaden ungdomar, stora barnfamiljer samt medelålders och äldre som vill byta till en mindre bostad. Privatekonomin påverkar i stor grad invånarnas möjligheter på bostadsmarknaden. En särskilt utsatt grupp är ensamstående föräldrar, som till största delen utgörs av kvinnor. Barnfamiljer med ekonomisk utsatthet drabbas oftast av trångboddhet. Bristen på hyresrätter drabbar också ensamstående utan barn, exempelvis unga och nyanlända flyktingar där många är ensamstående män.

Bostadsbristen har lite olika innebörd i olika delar av länet. I Göteborgsområdet är ungdomar den grupp som bedöms ha det svårast på bostadsmarknaden, medan Skaraborgs

kommuner särskilt lyfter fram gruppen medelålders och äldre som söker en mindre bostad. Sjuhärad's kommuner pekar på särskilda svårigheter för gruppen flyktingar med uppehållstillstånd.

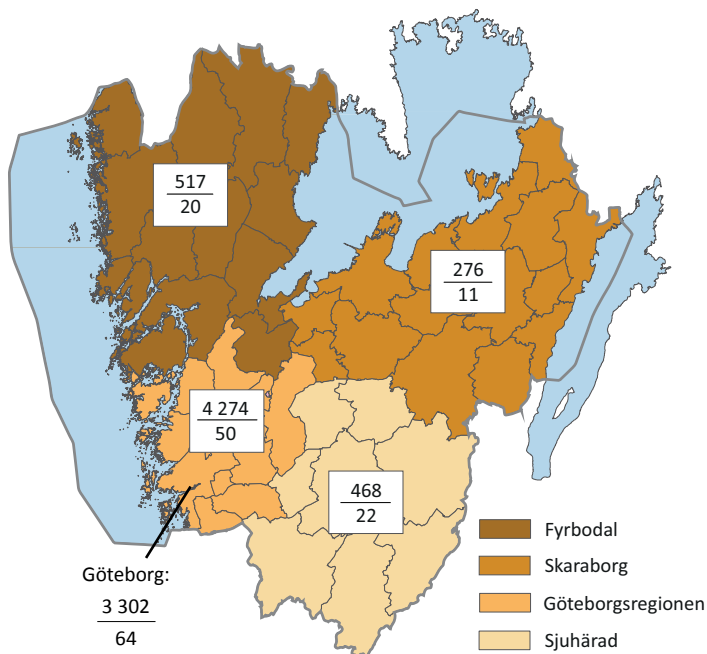
Hemlöshet

I Västra Götaland precis som i övriga Sverige finns personer som inte har någon bostad. Hemlöshet bottnar i både individuella problem och bristande samhällsstrukturer. Utöver den drabbade individen är hemlöshet en både socialpolitisk och bostadspolitisk angelägenhet, och de hemlösas problematik har tydlig beröring med arbetsmarknad, hälso-/sjukvård och integration.⁹

I Sverige har antalet hemlösa uppskattats till cirka 34 000

⁹ Uppgifterna i föreliggande avsnitt baseras på Socialstyrelsens rapport *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär*, 2012.

Hemlöshet i Västra Götalands läns delregioner: antal hemlösa personer samt antal per 10 000 invånare

Källa: Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär. Rapport från Socialstyrelsen, 2012.

hemlösa personer. Hemlöshet förekommer i nästan samtliga Sveriges kommuner. Sett till antalet invånare är andelen hemlösa störst i Uppsala, Stockholms samt Skåne län.¹⁰

I Västra Götaland uppskattar Socialstyrelsen att det finns 35 hemlösa per 10 000 invånare, motsvarande fler än 5 500 personer. Av dessa finns cirka 3 300 i Göteborg, vilket sett till invånarantalet motsvarar 64 hemlösa per 10 000 invånare. I Ale är motsvarande antal ännu lite större, 66 personer per 10 000 invånare (här bor merparten i en ”långsiktig boendelösning” som kommunen har ordnat). I länets övriga kommuner varierar det mellan 0 och 43 personer. Figuren ovanför visar antalet hemlösa i länets fyra delregioner totalt samt per 10 000 invånare.

Av länets hemlösa uppskattas 17 procent vara i en situation

där de är hänvisade till akutboende, härbärke, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojourer), hotell, camping, vandrarhem, husvagn eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. De hemlösa lever under mycket olika villkor och med olika behov av stöd. Drygt två tredjedelar av landets hemlösa uppskattas vara män. Över en tredjedel är födda utomlands. Många har missbruks- eller beroendeproblem och lider av psykisk ohälsa. Den här typen av problem bedöms vara mer omfattande i Göteborg än i landets övriga storstadsområden. I Göteborg uppskattas hälften av stadens hemlösa ha missbruksproblem och 41 procent lida av psykisk ohälsa.

I och med att många hemlösa har barn är hemlöshet och osäkra boendeförhållanden en realitet även för många barn. Socialstyrelsens kartläggning indikerade att det gäller en dryg tredjedel av landets hemlösa. Kartläggningen visade också att en femtedel av landets hemlösa är unga vuxna, 18–26 år, en grupp som har det särskilt svårt på bostadsmarknaden.

Sysselsättning och utbildning

Näringslivsstrukturen i Västra Götaland är varierande, med företag inom såväl traditionella branscher – handel, sjöfart, jordbruk, skogsbruk och tillverkningsindustri – som nytillkomna. Näringsprofilen har en internationell prägel med spetskompetens inom bland annat medicin, livsmedel, fordonsindustri, inredning, kemi, textil och telekommunikation. Tjänstesektorn sysselsätter flest invånare, men även tillverkningsindustrin är viktig i länet. Relativt sett sysselsätter tillverkningsindustrin något fler invånare i Västra Götaland än i landet som helhet, särskilt i Fyrbodal och Skaraborg.¹¹

Näringslivet är arbetsgivare för drygt 60 procent av länets alla sysselsatta och den offentliga sektorn för cirka 35 procent, medan övriga arbetar i någon typ av icke-offentlig organisation. Situationen är tämligen likartad i länets fyra delregioner. Näringslivet svarar för en något större andel av de anställda boende i Göteborgsregionen och Sjuhärad

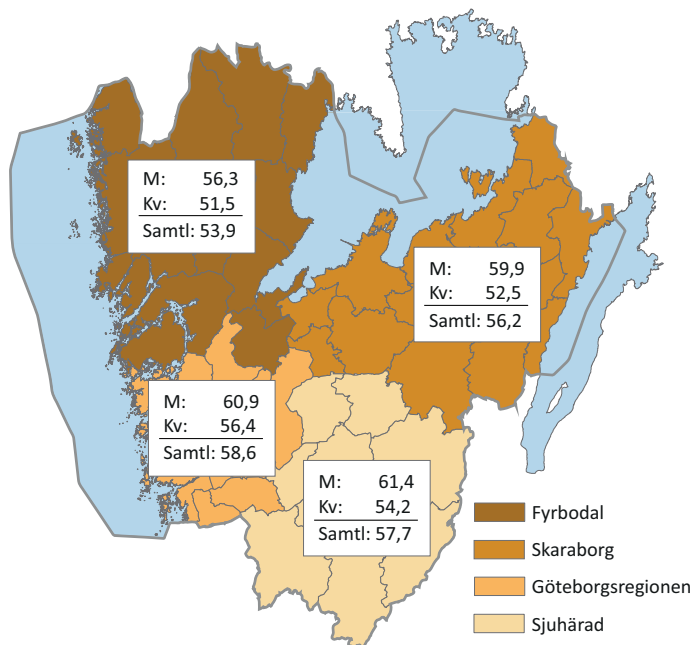
¹⁰ Socialstyrelsen redovisar i sin kartläggning 2011 för dessa län 59, 41 respektive 40 hemlösa per 10 000 invånare.

¹¹ Se Västra Götalandsregionens rapport *Fakta om Västra Götaland 2011*.

(2010: 63 respektive 64 procent) än i Skaraborg och Fyrbodalen (60 respektive 59 procent). Könsskillnaden är väsentligt större i sammanhanget: ungefär hälften av länets kvinnor arbetar inom den offentliga sektorn jämfört med en femtedel av männen. Störst är könsskillnaden i Fyrbodalen, där andelen kvinnor anställda i offentlig sektor är 56 procent jämfört med 19 procent av männen.¹²

Sysselsättningsgraden bland invånarna i Västra Götaland fyllda 16 år var år 2010 57,3 procent, vilket är något högre än vad gällde landet som helhet (56,9 procent). Andelen sysselsatta män är större än andelen sysselsatta kvinnor, 60,1 procent mot 54,6 procent, en skevhet som ungefär motsvarar den för landet som helhet.

Andelen sysselsatta i Västra Götalands läns delregioner: män, kvinnor och samtliga

Kartan visar andelen sysselsatta av invånarna fyllda 16 år i respektive delregion, 2010.

Källa: SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) i Länsstyrelsens bearbetning.

¹² Uppgifterna är baserade på SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS), i Länsstyrelsens bearbetning.

Skillnaden i sysselsättningsgrad är stor mellan svenskfödda invånare och de födda utomlands: 44,6 procent av länets utlandsfödda hade sysselsättning 2010 jämfört med 59,9 procent av de födda någonstans i Sverige.¹³ Sysselsättningsgraden var ytterligare något mindre hos utlandsfödda kvinnor: 41,8 procent, att jämföra med 47,5 procent hos utlandsfödda män.

Det finns delregionala mönster i sysselsättningsgraden inom länet, med störst andel sysselsatta i Göteborgsregionen: 58,6 procent (se kartan till intill). I Göteborgs kommun är andelen dock mindre än för länet som helhet, 56,9 procent. Utanför storstadsområdet är andelen sysselsatta invånare minst i Fyrbodalen: 53,9 procent. Könsskillnaden är störst i Skaraborg och Sjuhärad.

Pendling till arbetet

Ungefär två tredjedelar av de förvärvsarbetande i länet bor och arbetar i samma kommun; för länet som helhet var andelen 66 procent år 2010. Övriga arbetspendlar över kommungränsen.¹⁴ Rörligheten är störst hos storstadsregionens invånare, med 36 procent pendlare över kommungränsen bland de boende i Göteborgsregionen. Men sett till enbart Göteborgs kommun krymper andelen väsentligt, till 19 procent. I länets övriga tre delregioner pendlar ungefär 30 procent över kommungränsen. Generellt pendlar män i större utsträckning än kvinnor: 36 mot 31 procent sett till länet som helhet. Könsskillnaden i arbetspendlingen är störst i Fyrbodalen och Sjuhärad.

I Göteborgsregionen är andelen som pendlar *in* till någon av de 12 kommunerna, i förhållande till samtliga förvärvsarbetande som bor i kommunen, större än andelen utpendlare: 41 procent. I enbart Göteborg växer andelen ytterligare till 43 procent. I Sjuhärad är förhållandet tydligast det omvända, med en mindre andel inpendlare till kommunerna än utpendlare, 22 respektive 28 procent i förhållande till regionens förvärvsarbetande invånare.

¹³ Andelen förvärvsarbetande utlandsfödda var något mindre i Västra Götaland jämfört med i hela Sverige: 45,4 procent.

¹⁴ Uppgifterna om pendling är bearbetningar av SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

Utbildning

I länet bedrivs högre utbildning och forskning vid Göteborgs universitet och Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg, Högskolan Väst i Trollhättan samt högskolorna i Borås och Skövde.

En knapp fjärdedel av länets befolkning 25–64 år (23 procent) har minst 3 års eftergymnasial utbildning. Utbildningsnivån är generellt högre hos kvinnor än hos män: 27 mot 20 procent. Den är också väsentligt högre hos befolkningen i storstadsområdet jämfört med i övriga länet: 29 procent av de boende i Göteborgsregionen har minst 3 års eftergymnasial utbildning – 32 procent i enbart Göteborgs kommun – att jämföra med cirka 16–17 procent i länets övriga delregioner. Könsskillnaden är också större utanför Göteborgsregionen, med nästan en dubbel så stor andel kvinnor än män med minst 3 års eftergymnasial utbildning. Andelen med motsvarande utbildningsnivå bland länets samtliga utlandsfödda är 18 procent.¹⁵

Hälsa och trygghet

I internationella jämförelser har Sverige och Västra Götaland en god folkhälsa, hög levnadsnivå och minskande dödlighet i ett flertal livsstilsjukdomar. Likväl är de sociala skillnaderna i folkhälsa tydliga, och hälsan har inte förbättrats hos utsatta grupper på samma positiva sätt som för befolkningen i sin helhet. De främsta ohälsfaktorerna är bristen på arbete och utbildning. Bara i Västra Götaland ger ojämlikhet i hälsa under ett år upphov till drygt 1 500 dödsfall ”i förtid” – och ett produktionsbortfall motsvarande 2,2 miljarder kronor.¹⁶

Hjärt- och kärlsjukdomar är den vanligaste dödsorsaken i Sverige och ligger bakom cirka 40 procent av dödsfallen hos både kvinnor och män. Den näst vanligaste dödsorsaken är tumörsjukdomar, som svarar för cirka en fjärdedel av dödsfallen. Bland tumörerna har lungcancer – som ökat

stadigt sedan slutet av 1980-talet – sedan ett par år gått om bröstcancer som den vanligaste dödsorsaken bland kvinnor.¹⁷

En väsentlig del av svenskars ohälsa handlar om riskbruk och missbruk av alkohol, tobak och droger. Socialstyrelsens redovisning av orsaker bakom dödsfallen i Sverige 2010 visar att 6,6 procent av dem kan kopplas till antingen alkohol, rökning eller narkotika. Motsvarande andel är lite mindre för Västra Götalands län, 6,2 procent, vilket beror på en mindre alkoholrelaterad dödlighet. I länet var det 958 personer som dog på grund av lungcancer, alkohol eller narkotika under 2010. Flertalet dog i lungcancer, 599 personer. Översatt till ett så kallat dödstal som relaterar till befolkningsstorleken motsvarar det 46 döda per 100 000 invånare fyllda 15 år. Motsvarande dödstal relaterat till alkohol är 22 och för droger 6.¹⁸ Dödsorsaker i form av lungcancer har blivit något vanligare under senaste decenniet, likaså den drogrelaterade dödligheten. Sedan 2005 har den alkoholrelaterade dödligheten däremot blivit mindre vanlig.

Det varierar runtom i länet hur vanliga dessa dödsorsaker är. Dödlighet i lungcancer är allra vanligast i Fyrbodals kommun (dödstal 60), och minst vanlig i Sjuhärads kommun (dödstal 34). I Göteborgsregionen och särskilt i Göteborg är den alkoholrelaterade dödligheten mer omfattande än i övriga länet, särskilt i jämförelse med Skaraborg (dödstal 24 och 26 jämfört med 16). Storstadsfaktorn är dock tydligast ifråga om narkotika: den drogrelaterade dödligheten är ungefär dubbelt så vanlig i Göteborg som i övriga Göteborgsregionen (8 mot 4), likaså i relation till Fyrbodals kommun (4).

Samtliga tre dödsorsaker är vanligare hos män än hos kvinnor, särskilt gäller det alkohol- och drogrelaterad dödlighet. Det är mer än fyra gånger fler män än kvinnor som dör till följd av alkoholrelaterade orsaker (dödstal 35 mot 8). Den typen av könsskillnad är särskilt markant i Fyrbodals kommun medan skillnaden är lite mindre i Göteborgsregionen.

¹⁵ Statistik hämtad från SCB, Utbildningsregistret 2010 (samt beträffande utlandsfödda 2008), i Länsstyrelsens bearbetning.

¹⁶ Beskrivningen är hämtad ur Västra Götalandsregionens handlingsplan *Samling för social hållbarhet - handlingsplan för jämlik hälsa i hela Västra Götaland*.

¹⁷ Källa: Socialstyrelsens rapport *Dödsorsaker 2010* (2011).

¹⁸ Källor: Socialstyrelsens rapport *Dödsorsaker 2010* (2011) samt kommunbaserad statistik erhållen från Socialstyrelsen (mars 2012), i Länsstyrelsens bearbetning.

Dödlighet hos kvinnor och män i Västra Götalands län relaterat till lungcancer, alkohol respektive droger, 2010

	Lungcancer			Alkohol			Droger		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Hela Västra Götalands län	41	51	46	8	35	22	3	9	6
Fyrbodal	55	66	60	5	35	20	1	7	4
Skaraborg	55	55	55	5	28	16	2	7	5
Sjuhärad	24	45	34	8	38	23	3	8	6
Göteborgsregionen	36	46	41	10	37	24	3	9	6
- Göteborg	33	49	41	11	42	26	3	12	8
- GR exkl. Gbg	40	41	40	9	29	19	4	5	4

Tabellen visar antal döda per 100 000 invånare fyllda 15 år.

Källa: Socialstyrelsen, i Länsstyrelsens bearbetning.

borgsregionen, där kvinnors alkoholrelaterade dödlighet är vanligare.

Om män i högre grad än kvinnor dör av orsaker knutna till användning av alkohol och droger, är den generella ohälsan mer utbredd bland kvinnor. Ett område där detta tar sig uttryck gäller uttaget av socialförsäkringsdagar. Baserat på Försäkringskassans statistik redovisar Statistiska centralbyrån (SCB) hur det så kallade *ohälsotalet* – antal utbetalda socialförsäkringsdagar per försäkrad person i åldrarna 20–64 år¹⁹ – har sjunkit i såväl Västra Götaland som i hela Sverige under senare år. Länets ohälsotal har varierat en del över tid, men minskat sedan mitten av 00-talet: från 44,5 för 2003 till 34,0 för 2009 enligt Statistiska centralbyråns redovisning. Försäkringskassans redovisningar visar på

en fortsatt minskning även därefter.²⁰

Den positiva utvecklingen för ohälsotalet gäller både kvinnor och män, samtidigt som den könsskillnad som mättet tidigare visat kvarstår. 2009 var ohälsotalet för länets kvinnor 40,8 jämfört med männens 27,4, vilket i själva verket innebär en förstärkt könsskillnad sedan slutet av 1990-talet.

Under det senaste decenniet har skillnaden även ökat mellan Göteborgsregionen och övriga länet, med ett genomsnittligt lägre ohälsotal i storstadsområdet. 2009 var genomsnittet för kommunerna i Göteborgsregionen 31,9, mot 38,9 för länets övriga kommuner.

¹⁹ Mättet anger antalet utbetalda dagar från socialförsäkringen av Försäkringskassan, i form av sjukpenning (inkl. förlängd och fortsatt sjukpenning), arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning från socialförsäkringen. Det inkluderar alltså inte sjuklön från arbetsgivare.

²⁰ Försäkringskassan redovisar för 2011 ett ohälsotal på 29,3. Deras mått skiljer sig emellertid något från SCB:s, särskilt genom att det avser åldersgruppen 16–64 år, vilket innebär ett något mer positivt resultat på grund av de yngres generellt mindre socialförsäkringsuttag. Det ska betonas att ohälsotalet, som är en indirekt avspeling av ohälsa, avser antalet utbetalda socialförsäkringsdagar inom ramen för ett socialförsäkringssystem, föränderligt över tid.

Ohälsotalet för länets utrikesfödda var 44,5 för 2009. Det ska dock sägas att det är svårt att direkt jämföra denna grupp med den svenskfödda befolkningen, mot bakgrund av gruppernas lite olika åldersfördelning.

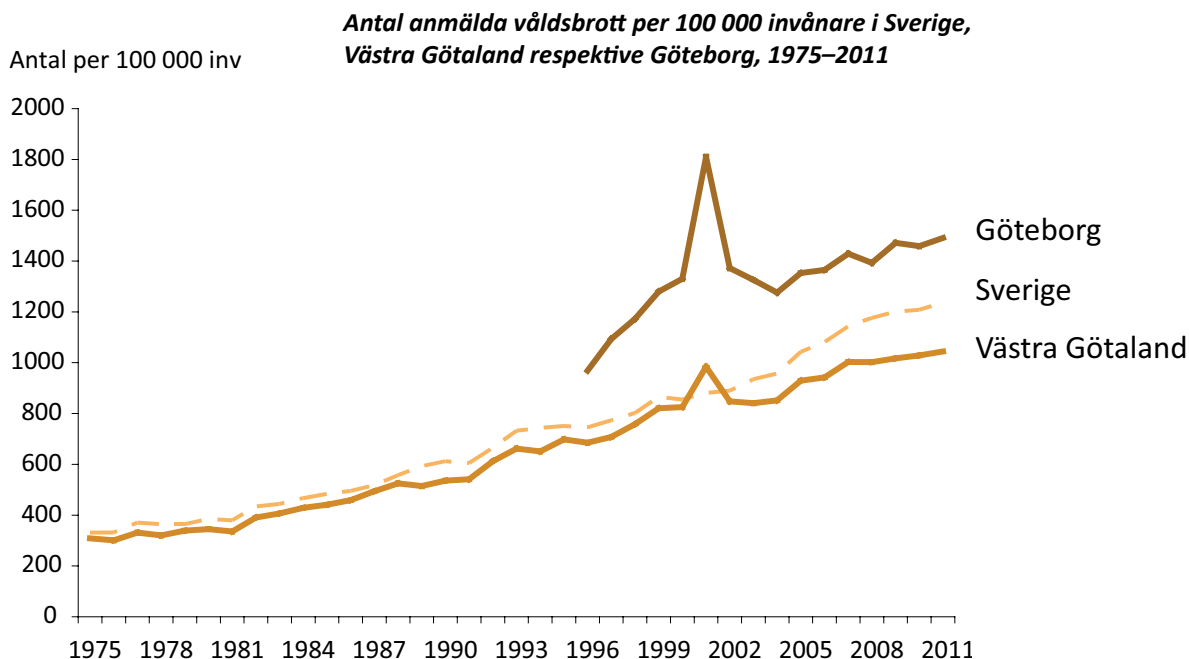
Hälsan är ojämnt fördelad även i andra avseenden. Den är generellt sämre bland människor med kort utbildning och med låg inkomst, vilket i vissa fall går att knyta till mer ogynnsamma levnadsvanor hos dessa grupper jämfört med högutbildade och höginkomsttagare. Exempelvis är rökning mer utbredd hos lågutbildade, liksom något vanligare hos kvinnor än hos män.²¹

Våld

Något som har betydande konsekvenser för såväl fysisk som psykisk hälsa är våldet i samhället. Det gäller självklart den som utsätts för våld, men även personer som bevittnar våldet, exempelvis barn.

Våldet i samhället har ökat under de senaste decennierna sett till antalet anmälda våldsbrott. I storstäderna är våldsbrotten fler, även i förhållande till antalet invånare. I Västra Götalands län har ökningen av anmälda brott varit mer begränsad under senare år jämfört med Sverige i stort.

Våld slår olika mot kvinnor och män. Kvinnor löper väsentligt större risk än män för att utsättas för misshandel

Den stora ökningen för Göteborgs kommun 2001, som även avspeglas för Västra Götalands län, bottnar främst i ett ökat antal anmälda våldsbrott mot tjänstemän under Göteborgskravallerna i samband med EU-toppmötet.

Källa: Grafen baseras på statistik från Brottsförebyggande rådet.

²¹ Se t.ex. SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF).

av någon bekant inomhus medan män tvärtom löper väsentligt större risk för att utsättas för misshandel av någon okänd person utomhus. Under 2011 anmäldes 2 286 misshandelsbrott mot kvinnor fyllda 18 år, utfört av en för offret känd gärningsman inomhus, och 2 726 misshandelsbrott mot män fyllda 18 år, utförda av en okänd gärningsman utomhus. Antalen motsvarar 145 respektive 172 av 100 000 invånare i länet. Därutöver anmäldes 2 612 misshandelsbrott mot barn (under 18 år), motsvarande 165 av 100 000 invånare. Utöver de barn som drabbas direkt av misshandel drabbas många barn psykiskt av att bevittna misshandel i hemmet.

Vem bestämmer i länet?

Länsstyrelsen i Västra Götaland ansvarar för den övergripande statliga förvaltningen i länet och företräder tillsammans med andra statliga organ Sveriges nationella intressen. Parallellt med Länsstyrelsens arbete för en hållbar utveckling i länet, grundat i de beslut som riksdagen och regeringen fattar, har Västra Götalandsregionen i uppgift att förverkliga folkviljan hos länets befolkning.

Folkviljan är ytterst representerad i regionens högsta beslutande församling: regionfullmäktige. Fullmäktige består av 149 ledamöter, valda vid regionvalet vart fjärde år. Den politiska fördelningen i regionfullmäktige (mandatfördelningen) grundar sig på valresultatet. Efter omvalet som ägde rum i Västra Götalandsregionen 2011 styr Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet i minoritet.

Västra Götalandsregionen har två övergripande ansvarsområden. Det ena området är sjukvård och hälsoförebyggande arbete, vilket cirka 90 procent av regionens omkring 50 000 anställda är sysselsatta med. Det andra området är tillväxt och utveckling, vilket omfattar verksamheter inom kultur, miljö, forskning, näringsliv, utbildning, infrastruktur, kommunikationer och internationellt samarbete. Utvecklingsarbetet sker i samverkan med företag, organisationer, högskolor och universitet samt statliga myndigheter,

däribland Länsstyrelsen.²²

Merparten av de medel som regionfullmäktige fördelar inom den regionala förvaltningen tillkommer de tolv hälso- och sjukvårdsnämnderna, kulturnämnden, regionutvecklingsnämnden och miljönämnden.

Regionfullmäktige har det yttersta ansvaret för regionens långsiktiga mål och för inriktningen och prioriteringarna i verksamheter och ekonomi. Fullmäktige utser i sin tur politiker i länets övriga politiska organ: nämnder, styrelser, beredningar, utskott och kommittéer. Politikerna och organen har sinsemellan olika roller och uppgifter. En del företräder länets invånare, andra företräder olika typer av verksamheter och ytterligare andra företräder Västra Götalandsregionen i rollen som arbetsgivare eller ägare.

På den lokala nivån styrs var och en av länets 49 kommuner av folkvalda representanter i kommunen. Representanterna väljs genom kommunalvalen var fjärde år och bildar tillsammans kommunfullmäktige, kommunens högsta beslutande organ. Kommunen ansvarar för många medborgarnära tjänster och verksamheter, som exempelvis skola, äldreomsorg och teknisk förvaltning.

²² Beskrivningen är hämtad från regionens webbplats: www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Politik/Detta-arbetar-regionen-med/

Foto: Martin Fransson

◀ Foto: Martin Fransson

Foto: Amelie Wintzell ▶

Länsstyrelsen i Västra Götaland

Länsstyrelsen samordnar och driver statens insatser i Västra Götalands län.

Länsstyrelsen bidrar till trygghet för den enskilde medborgaren.

Länsstyrelsen står för rättssäkerhet, effektivitet, samarbete och helhetssyn.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län ansvarar för att riksdagens och regeringens beslut genomförs i länet. Genom att samordna den statliga verksamheten ser Länsstyrelsen till att de nationella målen får genomslag i regionen, med hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar.

I Länsstyrelsens uppdrag ingår att utveckla länet på ett sätt som tillvarar intressen hos både enskilda människor och samhället i stort. I utvecklingsarbetet samarbetar Länsstyrelsen med Västra Götalandsregionen, länets 49 kommuner och många andra aktörer runt om i länet. Länsstyrelsen redovisar årligen sina insatser och uppnådda resultat till regeringen

Länsledning

Länsstyrelsen i Västra Götaland leds av länsledningen som utgörs av landshövding Lars Bäckström och länsöverdirektör Agneta Kores. Landshövdingen utses direkt av regeringen och har till uppgift att följa länets tillstånd och informera regeringen om länets behov. Till stöd i arbetet har landshövdingen sin närmaste medarbetare länsöverdirektören, som leder det dagliga arbetet och vid behov är landshövdingens ersättare. Länsledningen är placerad i Göteborg.

Enligt länsstyrelseinstruktionen har Länsstyrelsen i uppdrag att arbeta med bland annat:

- regional tillväxt
- skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar
- hållbar samhällsplanering och boende
- energi och klimat
- naturvård samt miljö- och hälsoskydd
- hav, sjö och fiske
- livsmedelskontroll, djurskydd och veterinära frågor
- lantbruk och landsbygd
- kulturmiljö
- integration
- jämställdhet
- förebyggande folkhälsoarbete inom särskilt alkohol, narkotika, tobak och dopning (ANDT)

En ämnesbred kompetens i länet

Länsstyrelsen är en modern kunskapsorganisation som arbetar tvärsektorielt med många olika sakfrågor. Länsstyrelsens kompetensområden spänner över samhällsfrågor av vitt skilda slag. Regeringen ger varje år Länsstyrelsen ett antal konkreta uppdrag genom det så kallade regleringsbrevet. Tillsammans med den mer övergripande länsstyrelseinstruktionen (senast i SFS 2007:825) innebär det att Länsstyrelsen ska arbeta med en rad olika uppdrag.

Omfattningen och uppgifterna inom ramen för de olika uppdragsområdena varierar, men några centrala arbetsuppgifter inom Länsstyrelsen är att:

- ge tillstånd och pröva överklaganden av kommunala beslut
- ge yttranden om och synpunkter på kommunala planer
- utöva tillsyn genom uppföljning av lagar och riktlinjer
- initiera och främja samverkan och samordning på lokal och regional nivå
- bidra till kunskap, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte genom kartläggningar, utvärderingar, seminarier, dialoger, råd och stöd
- fördela utvecklingsmedel till verksamheter och projekt inom vissa uppdragsområden

Inom ramen för sina olika uppdragsområden samverkar Länsstyrelsen med berörda aktörer på både nationell, regional och lokal nivå.

Länsstyrelsen: för det hållbara samhället

Enligt regeringens uppdrag ska Länsstyrelsen arbeta för en hållbar utveckling i hela Västra Götaland, i både ekonomisk, ekologisk och social mening. Målen för länet är långsiktiga: en ren livsmiljö, en stabil arbetsmarknad och ett gott liv – för länets alla invånare, även framtidens. Förutsättningarna för kommande generationer får inte äventyras.

Länsstyrelsen har i uppdrag att omsätta regeringens nationella mål till verklighet i Västra Götaland. Från och med 2011 fokuserar Länsstyrelsen i sitt arbete särskilt på fem strategiskt viktiga områden:

Energi och klimatpåverkan

För att begränsa klimatförändringarna behöver samhället ändra sitt sätt att producera och använda energi. Länsstyrelsen samordnar det statliga energi- och klimatarbetet i länet och driver på länets energiomställning.

Klimatanpassning

Samhället behöver förberedas på klimatförändringarna som kommer att påverka allt från skogsbruk, jordbruk, miljö, stadsplanering och energiutvinning till människors hälsa och säkerhet. Länsstyrelsen arbetar med att öka kunskapen i länet om klimatförändringar och dess konsekvenser.

Miljö

Sverige har satt upp ett antal mål för miljöarbetet: frisk luft, rent vatten och en miljö där människor, djur och växter kan leva och må bra. Länsstyrelsen följer upp arbetet med länets miljömål och arbetar tillsammans med kommuner, näringsliv, ideella organisationer och andra aktörer för att kunna lämna över ett ekologiskt hållbart samhälle till kommande generationer.

Vatten

I Sverige finns det en god tillgång till vatten. Men på många ställen behöver vattenkvaliteten förbättras för att säkra dricksvattenförsörjningen och för att fiskbestånden ska överleva och utvecklas. Länsstyrelsen har många uppdrag när det gäller vattenfrågor och ger bland annat tillstånd för vattenverksamheter, övervakar tillståndet för länets vatten samt ansvarar brett för vattenförvaltning och åtgärder i vattenmiljön.

Socialt hållbar utveckling

Alla har rätt till respekt och lika behandling oavsett ålder, kön, könsöverskridande identitet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning – de av svenska staten sju erkända diskrimineringsgrunderna. Social hållbarhet handlar om att bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer. Jämlikhet och mänskliga rättigheter ska genomsyra allt arbete på Länsstyrelsen, både inom och utanför verksamheten.

I Länsstyrelsens arbete med att utveckla Västra Götaland mot dessa och andra mål ska hänsyn alltid tas till både samhället i stort och enskilda individer. Olika intressen måste vägas mot varandra för ett välmående län med välmående invånare. Det förutsätter att människor och verksamheter samarbetar och utbyter erfarenheter och kunskap.

Länsstyrelsen ska stödja aktörer och grupper i samhället genom att ge information och råd. Men kanske ännu viktigare är Länsstyrelsens uppdrag att initiera och främja samverkan. Kunskap och erfarenheter från olika verksamheter ska spridas via lokala, regionala, delregionala och nationella nätverk. Länsstyrelsen ska även samordna olika statliga myndigheters insatser så att de arbetar mot samma mål.

Mänskliga rättigheter

Barnperspektivet

Jämställdhet

Kvinnofrid

Våld i nära relationer

Prostitution och människohandel

Riskbruk/missbruk

Personligt ombud

Folkhälsa

Tillsyn inom alkohol och tobak

Ensamkommande barn

Integration

Etablering av nyanlända

Enheten för social hållbarhet

Social hållbarhet handlar om att bygga och värna om ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer.

Länsstyrelsen ska vara en förebild i samhället och en drivande aktör i byggandet av det hållbara samhället. När Länsstyrelsens uppdrag inom socialtillsyn övergick till Socialstyrelsen omorganiserade Länsstyrelsen sin verksamhet, och den 1 januari 2010 föddes enheten för social hållbarhet.²³ Enheten ansvarar sedan dess för frågor som rör mänskliga rättigheter, barns rättigheter, antidiskriminering, jämställdhet, våld i nära relationer, förebyggande folkhälsoarbete och tillsyn inom alkohol, tobak, dopning och narkotika (ANDT), flyktingmottagande och integration samt tvärssektoriell bevakning av sociala välfärdsfrågor. Den nyskapade enheten strävar efter att öka förutsättningarna för att med ett samlat grepp utveckla ett socialt hållbart Västra Götaland.

Bakom de uppdrag som regeringen formulerat i instruktionen till länsstyrelsen står de nationella politiska målen rörande folkhälsa, social omsorg, jämställdhet, integration och arbetsmarknad. Dessa har tillsammans med de regionala utvecklingsmålen stark inbördes koppling. Samtliga mål kan sägas

²³ Omorganisationen skedde i samband med att Socialenhetens tillsynsuppdrag flyttades över till Socialstyrelsen. Bakgrunden till organisationsförändringen var regeringens beslut från 2008 om överföring av tillsyns- och tillståndsverksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453, SoL) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) från länsstyrelsen till Socialstyrelsen.

bottna i de mänskliga rättigheterna. Beaktandet och säkerställandet av jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv ska genomsyra allt arbete som bedrivs vid enheten – externt såväl som internt. Alla individer ska få sina rättigheter respekterade och på lika villkor erbjudas en livsmiljö där de kan ta till sig kunskap, utvecklas och ha en god hälsa.

Länsstyrelsens uppdrag inom social hållbarhet

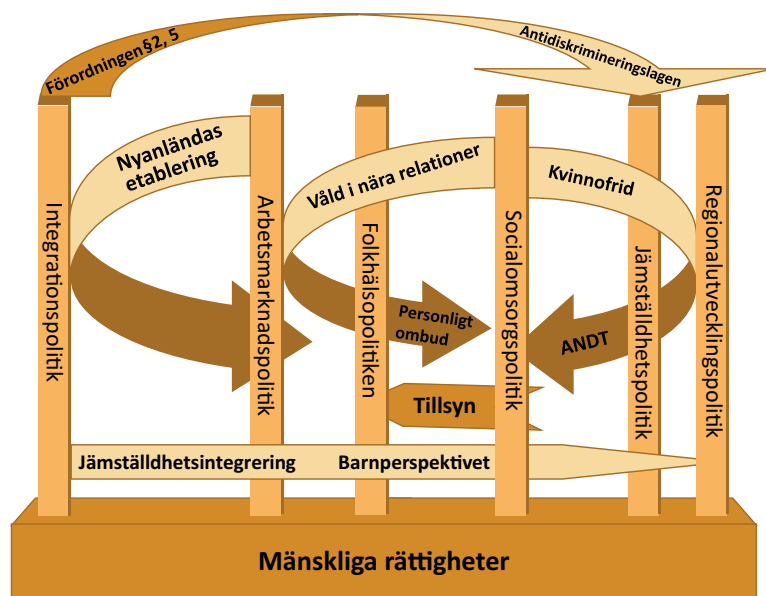

Illustration av förhållanden mellan de olika samhällspolitiska målen.

Intern samordning och sektorsövergripande arbete

Enheten för social hållbarhet har uppdraget att stödja Länsstyrelsens övriga enheter i arbetet med att integrera ett rättighetsperspektiv i verksamheten. Enheten har ett särskilt ansvar för att Länsstyrelsen inom ramen för sina olika uppdragsområden ska arbeta utifrån länsstyrelseinstruktionen²⁴.

Enheten ska säkerställa att Länsstyrelsens alla medarbetare har tillräckligt med kunskap, förståelse, rutiner och metoder för att, med ledningens tydliga stöd, kunna bedriva sitt dagliga arbete med ett rättighetsperspektiv starkt förankrat i ryggraden. Inom ramen för Länsstyrelsens verksamhetsutveckling genomför enheten seminarier, utbildningar och workshops inom området riktade till samtliga enheter.

Att arbeta tvärsektorielt har flera positiva följeffekter. Genom utbytet av kunskap och erfarenheter mellan olika sakområden höjs kompetensnivån bland medarbetarna och därmed kvaliteten på det arbete som bedrivs inom hela Länsstyrelsen. Ytterst syftar det tvärsektorielle arbetet till ökad delaktighet och inflytande bland länetns invånare och en socialt och fysiskt tryggt miljö för alla.

Målet med Länsstyrelsens gemensamma arbete för en socialt hållbar utveckling är:

- ett externt och internt arbete som alltid utgår från respekten för de mänskliga rättigheterna
- god kompetens vid alla enheter för att kunna utveckla det strategiska arbetet inom området
- ett breddat synliggörande i externa kontakter av den sociala dimensionen av en hållbar utveckling
- en medborgarservice på lika villkor.

Samverkan och samordning på lokal, regional och nationell nivå

Enheten strävar efter att vara en samverkansmotor inom sina uppdragsområden och ska genom strategiska och

stödande insatser bidra till en socialt hållbar utveckling i Västra Götaland. En god samverkan mellan länetns olika aktörer är avgörande. Avstånd ska överbryggas såväl geografiskt som verksamhetsmässigt.

Lokala, regionala, delregionala och nationella aktörer behöver samordna sina insatser inom de olika uppdragen som i grunden rör samma målgrupper och individer. Det finns mycket att vinna på samverkan mellan länetns alla 49 kommuner, som delvis sker genom länetns fyra kommunalförbund (se sedan 9). Samarbetet med Västra Götalandsregionen är särskilt avgörande för länetns utveckling på tillväxtområdet.

En god samverkan mellan verksamheter bidrar till att utveckla och sprida metoder och arbetssätt, vilket i sin tur ska bidra till en socialt hållbar miljö i länet. Enskilda aktörer och verksamheter ska kunna utnyttja den kunskap och de erfarenheter som andra aktörer redan har. Offentliga, privata och ideella aktörer har mycket att lära av varandra, likaså forskare och praktiker. På det viset skapas effektivitet i verksamheter och ökade förutsättningar till metodutveckling. Det yttersta målet med samverkan är ökad delaktighet och stärkt inflytande för den enskilde individen i ett samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras.

Enhetens olika samverkansuppdrag kan sägas ha två övergripande syften. Det ena handlar om att bidra till kunskaps- och erfarenhetsutbredning mellan aktörer som arbetar inom olika områden, på olika geografiska nivåer och utifrån olika verksamhetsperspektiv och angreppsvinklar. Det andra övergripande syftet med samverkan är att bidra till ökad samordning inom ramen för specifika insatser och åtgärder. Samordning mellan olika aktörer bidrar till bättre helhetssyn när olika uppdrag och perspektiv möts. Här finns även resursvinster att hämta.

Därutöver har enheten i uppdrag att samordna de olika statliga aktörernas verksamheter i länet inom ramen för enhetens uppdragsområden, för att på bästa sätt bidra till att de nationella målen får genomslag i länet. Under 2011 har enheten särskilt samarbetat med Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Sveriges Kommuner och Landsting samt högskolor och universitet.

²⁴ Se vidare sidan 31.

Målgrupper

I merparten av det dagliga arbetet är det lokala och regionala aktörer i länet som är målgruppen för enhetens verksamhet. Aktörerna finns inom både den offentliga, privata och idéburna sektorn. Enhetens uppdrag handlar i mångt och mycket om att, i förhållande till länets aktörer på det sociala hållbarhetsområdet: fungera som stöd, bedriva kunskaphöjande insatser, utveckla metoder och arbetsmodeller, fördela utvecklingsmedel, bedriva tillsyn, samordna insatser, initiera samverkan samt kartlägga, utreda och utvärdera verksamheter.

Ytterst arbetar enheten dock med sikte på länets invånare. Det är för alla boende i Västra Götaland som Länsstyrelsen strävar efter att utveckla en god och socialt hållbar miljö. Även om direktkontaktarna är begränsade är de enhetens viktigaste målgrupp.

Det blir allt vanligare att medborgare använder sig av internet för att hitta information och kommunicera med myndigheter. Enheten har därför höjt ambitionerna med att tillgängliggöra aktuell och användbar information via Länsstyrelsens externa webbplats: www.lansstyrelsen.se/vastragotaland.

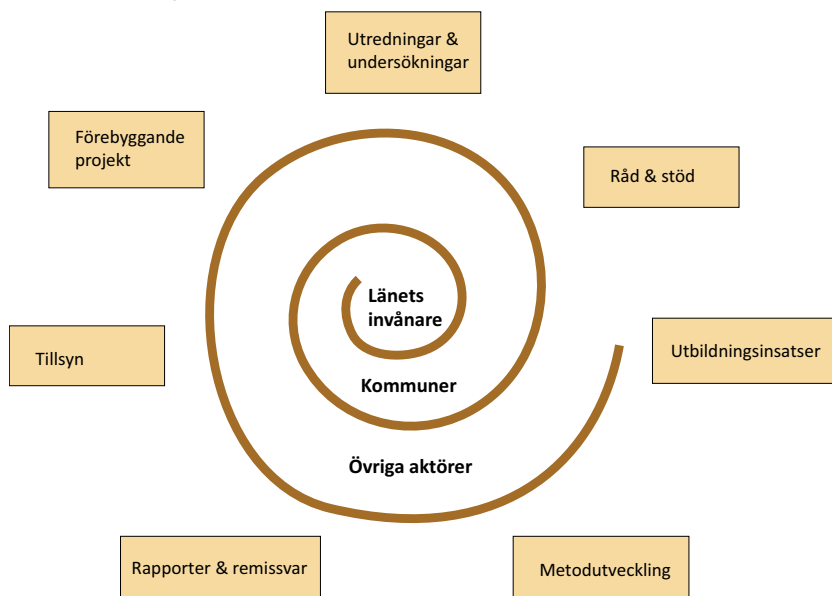

Illustration av enhetens uppgifter och målgrupper.

Uppdrag som särskilt påverkat verksamheten under 2011

Länsstyrelsens uppdrag inom området social hållbarhet förändrades under 2011 till följd av nya lagar och reformer på särskilt fyra områden:

- Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT): en ny nationell strategi under 2011 som påverkat inriktning på insatser och utvecklingsmedel
- Alkohol- och tobakstillsyn: en ny alkohollag som trädde i kraft den 1 januari 2011 samt en ny tobakslag sedan den 1 augusti 2010
- Etablering av nyanlända invandrare: en ny reform som trädde i kraft den 1 december 2010
- Etablering av ensamkommande barn: Länsstyrelsen fick från och med den 1 januari 2011 förhandlingsansvaret gentemot länets kommuner.

Därtill har Länsstyrelsen internt valt ut fem områden som ska prioriteras framöver i det gemensamma arbetet för det hållbara samhället, där socialt hållbar utveckling är ett av de fem (se vidare sidan 23 samt sidorna 31–39).

Verksamhetsområden

Ansvar för enhetens olika uppdrag är knutna till ett antal verksamheter. Följande har varit enhetens övergripande verksamheter under 2011:

Social hållbarhet och mänskliga rättigheter: stöd till sakområden

Verksamheten syftar övergripande till att inom Länsstyrelsen bidra till ökad kunskap om mänskliga rättigheter och social hållbarhet, att ge stöd och verktyg för att integrera jämlikhets- och rättighetsperspektiv inom alla verksamheter och sakområden samt att fördjupa det tvärsektoriellet arbetet kring frågorna. Därtill ska verksamheten bidra till ökad uppmärksamhet för frågorna i samhället i stort.

Genom det tvärssektoriella arbetet bidrar verksamheten, i olika grad, till det arbete som bedrivs inom Länsstyrelsens övriga enheter vars arbete på olika sätt omfattar en social dimension av hållbarhet. Det gäller områden som bostadsförsörjning, infrastruktur, landsbygdsutveckling; kulturmiljö, miljö och klimat, natur och fritidsliv, näringslivsutveckling samt säkerhets- och trygghetsfrågor. Enheten bistår med hjälp att identifiera aspekter med kopplingar till mänskliga rättigheter och social hållbarhet. Se vidare sidorna 31–39.

Jämställdhet

Verksamheten syftar till att regeringens jämställdhetspolitiska mål ska få genomslag i länet. Detta sker framförallt genom samverkan, rådgivning, utbildning, kunskapspridning och uppföljning. Arbetet bedrivs dels inom den egna organisationen och dels genom att stötta andra aktörer i länet. Verksamheten samarbetar med Västra Götalandsregionen kring en förnyad långsiktig jämställdhetsstrategi för länet.

Enhetens jämställdhetsarbete bedrivs även inom ramen för ett nationellt projekt, finansierat av Europeiska socialfonden: *ESF Jämt*. Projektet syftar till att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Se vidare sidorna 41–45.

Våld i nära relationer

Verksamheten syftar till att motverka våld i nära relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det görs dels genom samordning mellan olika myndigheter, kommuner och ideella organisationer, dels genom kunskapspridning och stödinsatser, bland annat i form av fördelning av utvecklingsmedel. Se vidare sidorna 47–53.

Folkhälsa – förebyggande arbete mot riskbruk och missbruk på ANDT-området

Enhetens arbete inom ANDT-området bedrivs inom två verksamheter. Den ena verksamheten bedriver tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen och ger kommunerna råd i deras

Foto: Maria Nobel

tillsynsarbete. Arbetet är inriktat på övervakning och stöd samt utveckling och samordning av tillsynen. Här ingår stöd i kommunernas arbete med att införliva näringens egenkontroll i den lokala tillsynen.

Den andra verksamheten syftar till att genom olika former av förebyggande arbete främja god hälsa på lika villkor. En viktig förutsättning är långsiktig samordning av länets olika ANDT-insatser, där kunskapsspridning spelar en viktig roll. Kunskap samlas in och sprids vidare genom konferenser, seminarier och nätverk. Länsstyrelsen ska i rollen som länsamordnare utgöra en stark länk mellan arbetet som bedrivs på lokal, regional och nationell nivå. Se vidare sidorna 55–61.

Personligt ombud

Länsstyrelsen har ett särskilt uppdrag för verksamhet med personligt ombud. Ett personligt ombud stödjer personer med psykiska funktionshinder i syfte att de själva ska kunna ta tillvara på sina rättigheter. Arbetet innebär att fördela statsbidrag, ge råd till kommuner samt bidra till utveckling av verksamheten genom utbildningsinsatser och regionala nätverksträffar. Se vidare sidorna 63–65.

Integration: etablering av nyanlända invandrare

Verksamheten syftar till en effektiv och snabb etablering av nyanlända, med god beredskap och hög kapacitet i mottagandet. Sedan 2011 ska verksamheten särskilt säkra beredskap och kapacitet för länets mottagande av ensamkommande barn. Verksamheten är först och främst inriktad på att bidra till samverkan och samordning mellan olika statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och ideella organisationer. Två centrala områden i etableringsarbetet som fokuseras är svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering (so). Under 2011 har verksamheten haft särskilt fokus på att kartlägga och följa upp förverkligandet av reformen för etablering av vissa nyanlända.

Enhetens integrationsarbete bedrivs även inom ramen för två särskilda projekt. *Projekt Utländska Akademiker* (PUA), finansierat av Europeiska socialfonden, syftar övergripande till att främja ett långsiktigt och effektivt tillvaratagande av

nyanlända akademikers kompetens. Projektet *Etablering av nyanlända flyktingar genom interkommunal och interregional samverkan* (EFIS), finansierat av flera aktörer²⁵, syftar till utvecklande och spridning av metoder och modeller för en effektivare introduktion av nyanlända med högre kvalitet. Härav utvecklandet av en gemensam webbportal, ett delprojekt med målet att göra introduktions- och etableringsinsatser mer oberoende av kommungränser och organisation. Se vidare sidorna 66–81.

Individärenden

Länsstyrelsen har en särskild verksamhet för hantering av individärenden rörande äktenskapsdispens för underåriga och återbetalning av underhållsbidrag (det senare har inte varit aktuellt under 2011).

Utvecklingsmedel

Enheten ansvarar för hantering av utvecklingsmedel inom olika uppdragsområden (se bilaga sidan 85).

Organisation

Enheten för social hållbarhet har under 2011 bedrivit sina verksamheter baserat på totalt 23,4 heltidstjänster, fördelade över 29 medarbetare (se sidorna 92–93 sist i boken). Ansvarig för enheten är sedan dess bildande i januari 2010 enhetschef och mångfaldsdirektör Talieh Ashjari.

Enhetens verksamhetsområden är indelade i två sektioner: den ena med fokus på uppdrag inom integration och den andra inom folkhälsa och jämställdhet. De två sektionerna består av handläggare och utvecklare och leds av en samordnare med ansvar för sektionens samlade uppdrag. Administrativ, ekonomisk och strategisk verksamhet ligger direkt under enhetschefens ledning.

²⁵ Projekt EFIS finansieras av Flyktingfonden, Västra Götalandsregionen, Borås kommun, Falköpings kommun och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Det spelar ingen roll om du är kvinna eller man, hur gammal du är, vilket land du kommer från, om du har något typ av handikapp, vad du tror på eller vad du har för sexuell läggning. Du har rätt till respekt och lika behandling oavsett vem du är

Social hållbarhet handlar om att bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer. För att nå dit krävs ett aktivt arbete inom framförallt antidiskriminering, integration, folkhälsa, tillgänglighet, jämställdhet och barns rättigheter.

1948 kom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Alla människor är födda fria och har samma värde och rättigheter. Det betyder att ingen får diskrimineras eller hindras att utnyttja sina rättigheter.

De mänskliga rättigheterna är universella: de gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller sammanhang. De gäller för alla människor och är den enskilde individens fri- och rättigheter gentemot den politiska makten.

Skyddet mot diskriminering är en förutsättning för ett socialt hållbart samhälle. Diskriminering kan ske direkt, indirekt eller i form av trakasserier. I den svenska diskrimineringslagen finns ett förbud mot diskriminering på grund av:

- Ålder
- Kön
- Könsoverskridande identitet eller uttryck
- Etnisk tillhörighet
- Religion eller annan trosuppfattning

- Funktionsnedsättning
- Sexuell läggning.

Regeringens uppdrag till Sveriges länsstyrelser

Länsstyrelsen är statens representanter på regional nivå och har en viktig roll när det gäller att nå regeringens långsiktiga mål. Enligt beslut från regeringen ska FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ligga till grund för allt arbete på Länsstyrelsen. I praktiken innebär det att ett rättighetsperspektiv ska finnas med vid exempelvis planering och handläggning av beslut, myndighetsutövning, tillsyn, rådgivning samt utbildning.

Länsstyrelseinstruktionen

I regeringens så kallade instruktion till Länsstyrelsen (förordning 2007:825; 5§, punkt 1–6) stadgas hur Länsstyrelsen ska arbeta utifrån ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv. Mänskliga rättigheter, antidiskriminering, barns rättigheter, tillgänglighet, folkhälsa och jämställdhet ska beaktas i allt Länsstyrelsen gör. Det gäller exempelvis i arbetet med miljö- eller landsbygdsfrågor, tillsyn inom djurskydd och rättsliga bedömningar – liksom i *allt* annat arbete som bedrivs vid myndigheten. Länsstyrelsen ska:

SOCIAL HÅLLBARHET OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

1. Integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkers villkor
2. Genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta
3. Vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn, analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa
4. Vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning
5. Integrera de mänskliga rättigheterna i den egna verksamheten genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering
6. Verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom Länsstyrelsernas arbete med bland annat regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Länsstyrelsegemensam handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter

Länsstyrelsens beslut påverkar medborgarnas liv och vardag på många sätt. Rollen som statstjänsteman innebär alltid en maktposition. Bemötande och förhållningssätt ska i alla sammanhang genomsyras av alla människors lika värde. Länsstyrelsen ska vara en förebild i samhället och har en viktig roll i arbetet för lika rättigheter och möjligheter. Att arbeta för ett samhälle där grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella eller informella strukturer kräver ett konkret, aktivt och kontinuerligt arbete inom många områden.

Mot denna bakgrund har landets 21 länsstyrelser tillsammans tagit fram en gemensam handlingsplan: *Länsstyrelsernas handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter 2010–2012*. Handlingsplanen utgår från diskrimineringslagen och

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den är uppdelad i tre övergripande områden: organisation, sakområde och kommunikation. Handlingsplanen syftar övergripande till att integrera rättighetsperspektivet i länsstyrelsernas verksamheter utifrån ett gemensamt förhållningssätt, gemensamt för landets samtliga länsstyrelser. Mänskliga rättigheter ska respekteras, skyddas och stärkas såväl inom organisationerna som i externa verksamheter och i kommunikationen kring dessa. Länsstyrelsen ska kort sagt verka för ett hållbart samhälle för *alla* människor.

Uppdrag och mål för Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Länsstyrelsen i Västra Götalands län arbetar för en hållbar utveckling, i både ekologisk, ekonomisk och social mening. Det finns en lång rad uppdrag hos Länsstyrelsen som har stor betydelse för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Under 2011 har Länsstyrelsens mål varit att:

- Alla medarbetare på Länsstyrelsen ska ha god kunskap om perspektiv kopplade till social hållbarhet med utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna och diskrimineringsgrunderna
- Alla enheter på Länsstyrelsen ska ges stöd i arbetet med att integrera social hållbarhet och ett rättighetsperspektiv i all verksamhet. Arbetet har ett särskilt fokus på jämställdhetsintegrering och barnperspektiv under 2011 och 2012
- Länsstyrelsens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling ska genom ökad samverkan mellan myndighetens enheter fördjupas och breddas inom särskilt utvalda områden
- Mänskliga rättigheter och social hållbarhet ska synliggöras i Länsstyrelsens externa kontakter och därmed bidra till ökad uppmärksamhet för frågorna i samhället i stort.

Under 2010 beslutade Länsstyrelsen att ha ett särskilt fokus på fem strategiskt viktiga områden – varav social hållbarhet är ett.

Årets arbete med social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Utgångspunkten för Länsstyrelsens arbete med social hållbarhet och mänskliga rättigheter under 2011 har varit regeringens länsstyrelseinstruktion tillsammans med länsstyrelsernas nationella handlingsplan (se sidorna 31–32). Medan länsstyrelseinstruktionen sätter uppdragets ram ger handlingsplanen stöd i hur myndigheten ska bedriva arbetet med mänskliga rättigheter och antidiskriminering inom sina respektive organisationer och verksamheter.

Genom utbildning och kompetenshöjande insatser har

Länsstyrelsen ökat uppmärksamheten för rättighetsperspektivet i den löpande verksamheten, till exempel när myndigheten informerar, utövar tillsyn och ger råd och stöd till länets aktörer. En tätare samverkan kring den sociala hållbarhetsdimensionen, tillsammans med bättre verktyg och förutsättningar hos de enskilda medarbetarna, har ökat förutsättningar för att kunna erbjuda länets invånare en god service på lika villkor.

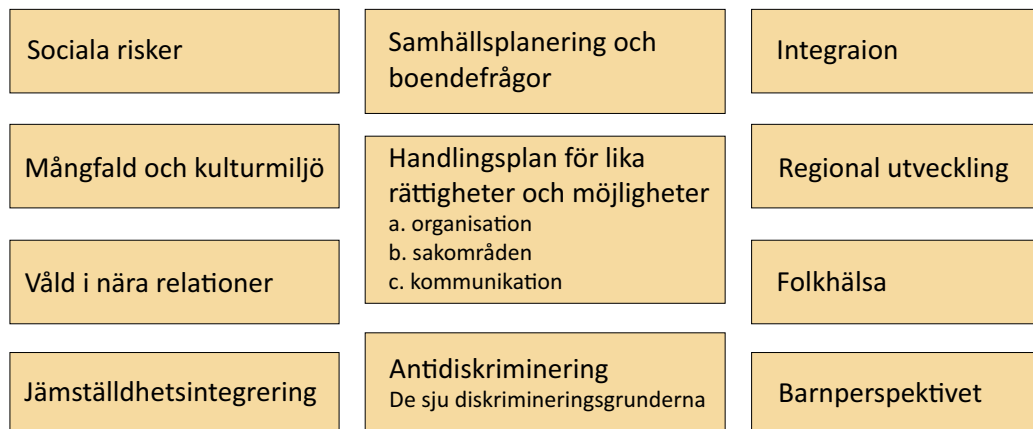
Intern samordning

Den sociala hållbarhetsdimensionen ska genomsyra Länsstyrelsens alla verksamhetsområden. För att samordna det interna arbetet med social hållbarhet och mänskliga rättigheter har Länsstyrelsen skapat två arbetsgrupper. En arbetsgrupp, med särskild sakkompetens vid enheten, har i uppdrag att ge stöd till myndighetens samtliga enheter i

Länsstyrelsen för det hållbara samhället

Illustration av Länsstyrelsens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling.

Verksamheter för en socialt hållbar samhällsutveckling

Mänskliga rättigheter

deras arbete med att integrera rättighetsperspektivet och den sociala hållbarhetsdimensionen i verksamheten. Därtill har det bildats en tvärssektoriell arbetsgrupp inom myndigheten, med uppdraget att fördjupa den sociala hållbarhetsdimensionen inom ett antal utvalda uppdragsområden (se vidare sidorna 37–38). Tillsammans med ansvariga inom olika sakområden utvecklar grupperna också metoder och förhållningssätt för att tydligare framhålla vikten av en socialt hållbar samhällsutveckling i Länsstyrelsens externa kontakter.

Ökad kunskap om social hållbarhet och mänskliga rättigheter

Länsstyrelsens medarbetare måste ha rätt kunskap för att kunna bedriva en verksamhet som bidrar till ett socialt hållbart samhälle. Myndighetens uppdrag kräver att alla medarbetare har kunskap om mänskliga rättigheter och vet innebörden av arbete utifrån ett rättighetsperspektiv. Medarbetarna ska alltid ha med sig rättighetsperspektivet då de informerar, utövar tillsyn eller ger råd till länets aktörer. Länsstyrelsen har genomfört interna utbildningar för att öka kunskapen och förståelsen för vikten av ett rättighetsbaserat och jämställdhetsintegrerat arbete för att uppnå ett socialt hållbart samhälle.

Samtliga enheter på Länsstyrelsen har under 2008–2011 erbjudits att genomgå en basutbildning i mänskliga rättigheter. Syftet med utbildningen var att ge alla medarbetare grundläggande kunskaper om mänskliga rättigheter, diskrimineringslagstiftning, hur diskriminering kan motverkas samt hur rättighetsperspektivet kan integreras i den egna verksamheten. Utbildningarna var anpassade efter medarbetarnas arbetsuppgifter och uppdragsområden med syfte att öka kunskapen, medvetandet och respekten för de mänskliga

rättigheterna.

Utbildningen har utvärderats och under 2011 sammanställts i en rapport: *Vi lär och förstår mänskliga rättigheter*. Resultatet av utvärderingen visar att utbildningen gett medarbetarna ökad kunskap om mänskliga rättigheter och kopplingar till Länsstyrelsens verksamhet. Medarbetarna fick en större förståelse för att olika perspektiv – såsom barnperspektivet, jämställdhet och mångfald – faller in under en och samma rättighetsram. Resultatet visar att utbildningen gjort medarbetarna medvetna om att mänskliga rättigheter berör hela Länsstyrelsens verksamhet och att det är alla medarbetares skyldighet att arbeta för att respektera och skydda alla människors lika värde. Utbildningen har även skapat engagemang och vilja att integrera ett rättighetsperspektiv i det dagliga arbetet och lett till en efterfrågan på metoder och verktyg som stöd i detta arbete.

Under hösten 2011 gjorde Länsstyrelsen en särskild satsning på att sprida kunskapen om de fem strategiskt utvalda områdena vid myndigheten, varav social hållbarhet är ett. Vid sju tillfällen, på fem orter i länet där Länsstyrelsen finns, genomfördes halvdagsföreläsningar riktade till länsstyrelsens samtliga anställda. Deltagandet var högt och i

en utvärdering av informationsturnén uttryckte det stora flertalet deltagare att de hade fått bättre kunskap om myndigheternas strategiska områden, däribland social hållbarhet.

Det pågår ett arbete med att integrera den sociala hållbarhetsdimensionen och rättighetsperspektivet i Länsstyrelsens introduktionsutbildning för nyanställda. En webbaserad basutbildning i mänskliga rättigheter ska utvecklas under 2012. Dessa utbildningar ska se till att medarbetarnas kunskap ökar på samtliga enheter och att kompetensnivån uppdateras kontinuerligt.

Social hållbarhet och mänskliga rättigheter i verksamheterna

Under utbildningarna i mänskliga rättigheter tog Länsstyrelsens alla enheter fram så kallade aktionskort. Kortens syftade till att identifiera och synliggöra kopplingar mellan verksamhetens olika arbetsuppgifter och mänskliga rättigheter, för att i nästa steg planera åtgärder. En utvärdering visade att korten var av varierande kvalitet: en del var bra och fyllde sin funktion, andra behövde utvecklas och/eller omarbetas. Många aktionskort begränsade sig till att ta upp bemötande, tillgänglighet och kommunikation. För att ett rättighetsperspektiv ska genomsyra myndighetens hela verksamhet måste det finnas med även i planering, handläggning av beslut, myndighetsutövning, tillsyn och utbildning.

Inför arbetet med Länsstyrelsens verksamhetsplanering 2012 beslutades att samtliga enheter i sina verksamhetsplaner ska identifiera minst en koppling mellan sina uppdrag och mänskliga rättigheter. Enheten för social hållbarhet ska genom arbetsgruppen med sakkunniga på området stötta myndighetens alla enheter i arbetet.

Integreringsarbetet under 2011 har synliggjort kopplingarna mellan Länsstyrelsens uppdrag och den sociala hållbarhetsdimensionen samt bidragit till en ökad kunskap om mänskliga rättigheter hos medarbetarna. Arbetet har också gett medarbetarna en ökad medvetenhet om att rättighetsperspektivet är en del av det ordinarie arbetet inom all verksamhet.

Hur har Länsstyrelsen arbetat med jämställdhet och jämställdhetsintegrering?

Länsstyrelsens övergripande uppdrag på jämställdhetsområdet är att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Arbetet innebär att samordna, stödja och följa upp jämställdhetsarbetet i Västra Götalands län. Det inkluderar

även den egna myndigheten. Länsstyrelsen arbetar löpande med jämställdhetsfrågor och att integrera ett jämställdhetsperspektiv i den egna verksamheten. Under året har Länsstyrelsens enheter och medarbetare erbjudits information, konsultation, metodstöd och utbildning för att förbättra arbetet med jämställdhetsintegrering. (Se vidare sidorna 42–43.)

Hur har Länsstyrelsen arbetat med barns rättigheter?

Enligt FN:s barnkonvention har alla barn samma rättigheter och lika värde. Varje barn, oavsett bakgrund, har rätt att behandlas med respekt. Barn ska få vara trygga och ha möjlighet att utvecklas. De ska respekteras som individer och vara delaktiga i de beslut som rör dem. Det är barnets bästa som ska styra alla åtgärder som rör barnet; vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall. Att respektera och främja barnets rättigheter är en mycket viktig del i det långsiktiga arbetet för det hållbara samhället.

Foto: Microsoft Office Clipart online

Länsstyrelsens arbete med barns rättigheter handlar om att bidra till att barnkonventionen tillämpas och förverkligas. Det innebär att ett barnperspektiv ska genomsyra Länsstyrelsens arbete inom alla områden. Under åren 2011–2012 prioriterar Länsstyrelsen kompetensutveckling inom barnkonsekvensanalys. En barnkonsekvensanalys innebär att det görs en bedömning av om och hur beslut och åtgärder rör barn och att barnkonventionen följs i de fall som barn påverkas.

För att öka kunskapen bland myndighetens medarbetare om hur man integrerar ett barnperspektiv i verksamheten genomfördes en intern kompetensutvecklingsdag med en efterföljande workshop. Elizabeth Englundh från Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet bjöds in som talare. Ett antal tonåringar medverkade i en efterföljande workshop, där de tillsammans med Länsstyrelsens medarbetare gjorde konkreta barnkonsekvensanalyser av bland annat kameraövervakning på skolor.

Länsstyrelsens enheter har i övrigt fått löpande stöd och konsultation kring hur de kan integrera barnperspektivet i verksamheterna och se till barns bästa i olika ärenden.

Under året har Länsstyrelsen arbetat med att sprida kunskap och kännedom om barnperspektivet och barns villkor inom ramen för olika externa uppdragsområden.

Länsstyrelsen har tillsammans med andra aktörer anordnat flera konferenser för spridning av aktuell forskning kring barns fysiska och psykiska hälsa. Länsstyrelsen har också verkat för lokal mobilisering mot langning av alkohol till unga. (Se vidare sidorna 59–61).

Inom våldsuppdraget har Länsstyrelsen arbetat med att synliggöra och sprida kunskap om våldsutsatta barn. Under 2011 har Länsstyrelsen i fördelningen av utvecklingsmedel prioriterat insatser mot våld med ett tydligt barnperspektiv. Beviljade medel har bidragit till att fler kommuner och kvinnojourer har kunnat utveckla arbetet med särskilda barnhandläggare samt utbildat sig i en arbetsmetod för krissamtal i stöd till våldsutsatta barn.

Mottagande av ensamkommande barn och ungdomar är ett annat uppdragsområde där Länsstyrelsen har arbetat med barnperspektivet. Utöver det regionala arbetet (se vidare sidorna 71–72) har en nationell utbildning om barnperspektivet genomförts riktad till länsstyrelsernas samtliga handläggare på området. Tillsammans med Länsstyrelsen i Gävleborgs län har initiativ också tagits till att se över ensamkommande barns utsatthet när det gäller våld och prostitution (se vidare sidan 52).

Hur har Länsstyrelsen arbetat med folkhälsomålet

Länsstyrelsen har under 2011 verkat för en bättre folkhälsa i länet inom särskilt två uppdragsområden: dels i form av förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), inklusive arbetet med tillsyn, dels inom ramen för arbetet mot våld i nära relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Inom ANDT-området har arbetet övergripande syftat till kunskapsspridning, ökad samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer, ökad samordning i det lokala ANDT-arbetet, tillgänglighetsbegränsande åtgärder och lokal mobilisering (se vidare sidorna 55–61).

Inom våldsområdet har arbetet fokuserats på kunskapsspridning bland länets regionala och lokala aktörer, stöd till samverkan och samordning mellan olika typer av aktörer som möter våldsutsatta samt utveckling av kvaliteten i länets olika verksamheter, däribland skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck (se vidare sidorna 47–53).

Länsstyrelsen har i övrigt bidragit till kunskapshöjande insatser inom barnområdet, bland annat rörande barns psykiska hälsa (se sidan 59).

Foto: Maria Nobel

Hur har Länsstyrelsen arbetat med tillgänglighetsfrågor?

En del i länsstyrelsernas handlingsplan för mänskliga rättigheter handlar om en kommunikation som är fri från diskriminering och en information som är tillgänglig för de som berörs av verksamheten. Länsstyrelsen arbetar löpande med att utveckla och tillgängliggöra den interna och externa kommunikationen. Under 2011 har webbplatsens tillgänglighet ökat genom ett inledande arbete med översättning till minoritetsspråken, lättläst svenska samt teckenspråk. Ett annat utvecklingsområde har varit klarspråk²⁶,

vilket naturligtvis är extra viktigt i verksamheter som berör funktionsnedsatta grupper.

Inom Länsstyrelsens arbete med boende och samhällsplanering är tillgänglighetsaspekter viktiga. Länsstyrelsen granskar löpande kommunernas planförslag utifrån ett tillgänglighetsperspektiv och lyfter genom sina synpunkter fram vikten av tillgänglighetsanalyser vid byggande, särskilt med hänsyn till personer med funktionsnedsättningar. Boende och samhällsplanering har också varit två områden för Länsstyrelsens tvärssektoriella fördjupning under 2011.

²⁶ Klarspråk är ett begrepp inom språkvård, som av Språkrådet definieras som "myndighetstexter skrivna på ett vårdat, enkelt och begripligt språk".

Fem uppdrag i fokus för tvärssektoriell fördjupning i social hållbarhet

För att driva på Länsstyrelsens arbete för en socialt hållbar samhällsutveckling och tryggheten av mänskliga rättigheter har det skapats en tvärssektoriell arbetsgrupp. Gruppen består av representanter från fyra enheter, med uppdraget att tillsammans arbeta fördjupat inom fem uppdragsområden: samhällsplanering, boende, sociala risker, kulturmiljö samt natur och fritidsliv. Arbetet under 2011 har framförallt rört de tre första av dessa områden.

En hållbar *samhällsplanering* ska bidra till en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Viktiga teman i planarbetet utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv är trygghet, säkerhet, integration, befolkningsutveckling, tillgänglighet och deltagande i planprocesser. Under 2011 har det påbörjats ett arbete med att ta fram vägledande råd för social hållbarhet inom samhällsplanering. Tillsammans med Västra Götalandsregionen, Göteborgsregionens kommunalförbund och Göteborgs stad har Länsstyrelsen också påbörjat en förstudie syftande till en rättvis och socialt hållbar stad. Arbetet görs inom kunskapscentrat Mistra Urban Future²⁷.

Boendet är centralt för alla människor. För att en samhällsutveckling ska vara socialt hållbar måste det finnas bostäder för alla. Genom den årliga bostadsmarknadsanalysen, där Länsstyrelsen har i uppdrag att uttala sig om kommunernas ansvar för boendet, har myndigheten bidragit till att uppmärksamma situationen för särskilt utsatta grupper på bostadsmarknaden och deras behov och rättigheter. I rapporten *Bostadsmarknadsanalysen 2011* lyftes särskilt förhållanden för ungdomar, äldre, personer med någon typ av funktionsnedsättning, studenter, nyanlända flyktingar och hemlösa. Rapporten betonade också jämställdhetsperspektivet genom att bland annat lyfta situationen för ensamstående föräldrar, en grupp som till stor del består av kvinnor, samt betydelsen av olikheter i kvinnors och mäns pendlingsmönster. Rapporten har spridits till nyckelaktörer på

²⁷ Mistra Urban Future är ett nystartat centrum för hållbar stadsutveckling med fokus på samarbetet mellan forskning och praktisk tillämpning, med målet att skapa rättvisa, gröna och täta städer.

området, särskilt samhällsplanerare och boendeansvariga i länets kommuner.

Länsstyrelsen bedriver ett tvärssektoriellt projekt kring *sociala risker*, förlagt till enheten för skydd och säkerhet. Projektet syftar till att utveckla arbetsmetoder för hur sociala faktorer kan integreras i risk- och sårbarhetsanalyser. Projektet ska fungera som en plattform för kunskapsspridande och erfarenhetsutbyte. Frågor som rör mänskliga rättigheter är grundläggande i projektet. Inom ramen för risk- och sårbarhetsanalyser har Länsstyrelsen utvecklat en modell för länets kommuner, *Västra Götalandsmodellen*. Syftet med modellen är att hitta metoder dels för arbetet med sociala risker i krishanteringsarbete och dels för förebyggande arbete inom exempelvis folkhälsa och trygga uppväxtmiljöer.

Genom Länsstyrelsens tvärssektoriella grupp har det under året genomförts fyra kompetensutvecklingstillfällen för Länsstyrelsens samtliga medarbetare. Teman för seminarierna har varit barnperspektiv och barnkonsekvensanalys; normkritiskt tänkande; stadsplanering samt samhällsklyftor och social oro.

MR-frågor och social hållbarhet har fått ökad synlighet externt

Genom att Länsstyrelsens hela organisation har fått ökad kännedom och kunskap om social hållbarhet och mänskliga rättigheter samt att dessa perspektiv på olika sätt har börjat integreras i verksamheterna, har förutsättningarna ökat för synliggörandet av mänskliga rättigheter och social hållbarhet även bland externa samhällsaktörer. Två utåtriktade arrangemang kan också nämnas:

Kvalitetsmässan

Länsstyrelsen medverkade i november på Kvalitetsmässan, Svenska mässan i Göteborg. Mässan är en konferens och fackmessa om verksamhetsutveckling och kvalitetsarbete riktad till den offentliga sektorn. Länsstyrelsen presenterade myndighetens arbete med mänskliga rättigheter, och bland andra höll landshövding Lars Bäckström ett föredrag om myndighetens arbete inom området.

SOCIAL HÅLLBARHET OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

I Länsstyrelsens monter berättade medarbetarna för besökarna om myndighetens arbete med att göra mänskliga rättigheter till en naturlig del av vardagsarbetet: verksamhetsplanering, handläggning, beslutsfattande, kontakter med omvärlden med mera – arbete som på olika vägar påverkar utvecklingen av ett socialt hållbart samhälle utanför den egna organisationen. Förhoppningen var att inspirera andra till att börja arbeta med mänskliga rättigheter i sina organisationer. Montern var välbesökt, och enligt en mindre utvärdering hade flertalet besökare fått ett positivt intryck av Länsstyrelsens arbete och ansåg att besöket hade bidragit till nya kunskaper av nytta i deras dagliga arbete.

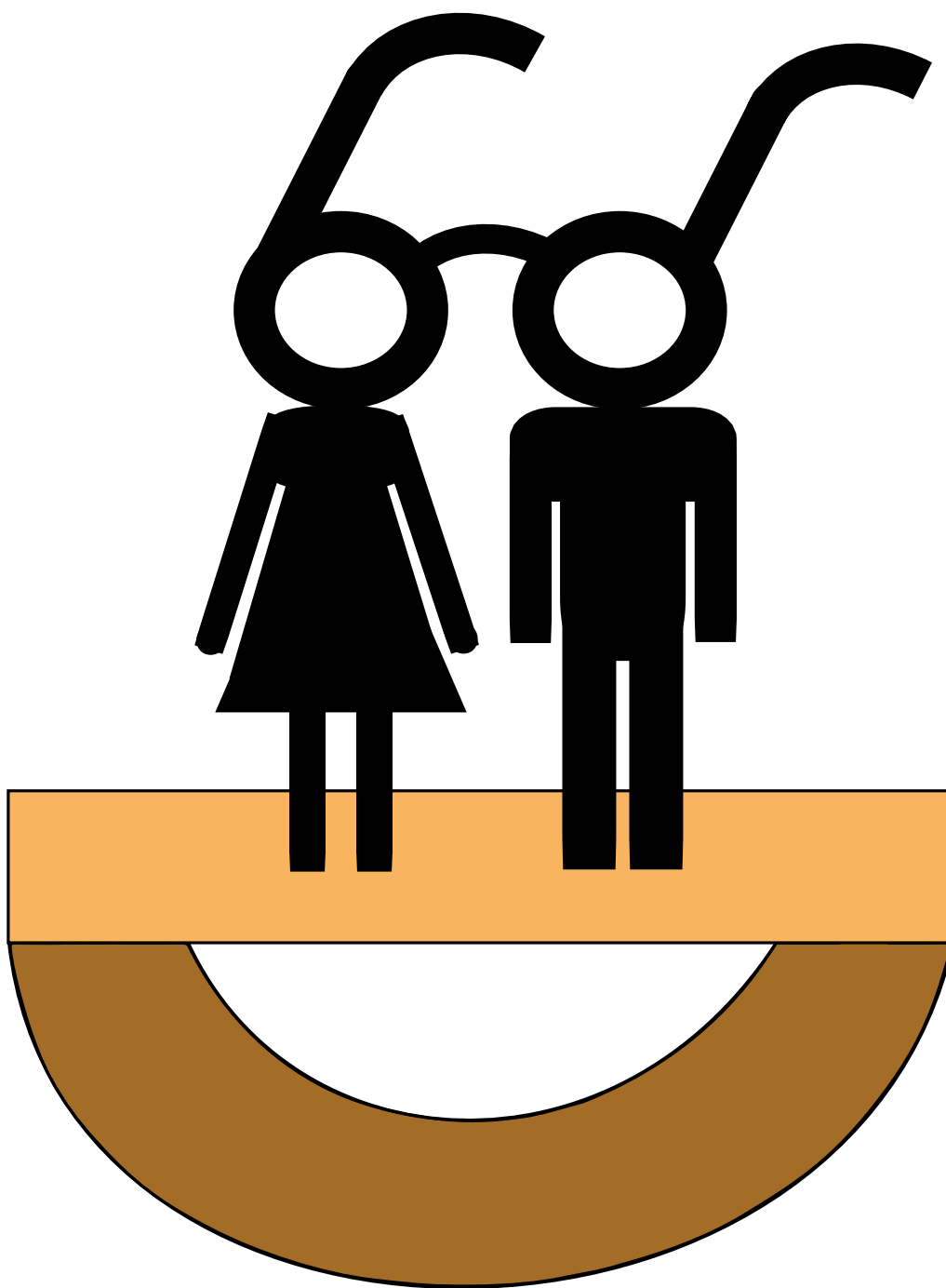
den svenska minoritetspolitiken och lagstiftningen om gruppens rättigheter. Ett 30-tal personer från kommuner, Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen fick samtidigt exempel på pågående utvecklingsarbete i Västra Götaland.

Länsstyrelsens monter under Kvalitetsmässan. Foto: Ida Edgren

Nationella minoriteter

I slutet av året anordnade Länsstyrelsen i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län en konferens om nationella minoriteter i syfte att bidra till kunskap i länet om

Jämställdhet

Jämställdhet förutsätter att kvinnor och män har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter i livets alla skeden. Jämställdhet är en fråga om demokrati och mänskliga rättigheter, men också om kvalitet i verksamheter och social hållbarhet.

Det är i vardagen som jämställdhet – och ojämställdhet – skapas och upprätthålls. Det sker i möten mellan människor och där beslut fattas och förverkligas. Sveriges jämställdhetspolitik har som övergripande mål att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.²⁸ Det förutsätter:

- En jämn fördelning av makt och inflytande där kvinnor och män har samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattande
- En ekonomisk jämställdhet där kvinnor och män har samma möjligheter och villkor för utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut
- Att kvinnor och män har en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, tar samma ansvar för hemarbetet och har samma möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor
- Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor, män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Jämställdhetsintegrering är regeringens övergripande strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Strategin innebär verksamhetsutveckling med medbor-

garen i fokus. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i all verksamhet, för att säkerställa en jämn fördelning av resurser och en likvärdig service, oavsett kön.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsens övergripande uppdrag på jämställdhetsområdet är att verka för att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Arbetet består i att samordna, stödja och följa upp jämställdhetsarbetet i Västra Götalands län, både internt i den egna verksamheten och externt i samverkan med andra aktörer.

Länsstyrelsen har även ett antal uppdrag knutna till det fjärde jämställdhetspolitiska målet om mäns våld mot kvinnor (se vidare sidorna 47–53). Därtill kommer ett särskilt uppdrag att arbeta för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Detta arbete bedrivs i första hand i samverkan med Västra Götalandsregionen och länets resurscentra för kvinnor.

Inom ramen för Länsstyrelsens regionala tillväxtmål har verksamheten haft särskilt stöd genom det nationella jämställdhetsprojektet *ESF Jämt* som drivs gemensamt av Sveriges länsstyrelser. Projektet syftar till att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i det regionala tillväxtarbetet. Det görs genom rådgivning och utbildning till projekt finansierade av (eller som ansökt om

²⁸ Se *Makt att forma samhället och sitt eget liv*, SOU 2005:66, www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257

finansiering från) Europeiska socialfonden (ESF)^{29,30}

Länsstyrelsens övergripande mål för jämställdhetsarbetet under 2011 har varit:

- God förankring bland berörda aktörer inför framtagandet och genomförandet av en ny jämställdhetsstrategi för Västra Götaland
- Genom nätverksarbete, kompetensutveckling och metodstöd skapa goda förutsättningar för ett utvecklat arbete med jämställdhetsintegrering hos länets aktörer samt internt inom Länsstyrelsen
- Utvecklad samverkan kring jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxarbetet.

Årets arbete med jämställdhet

Allt viktigt arbete måste förankras inifrån. Länsstyrelsen arbetar löpande med jämställdhetsfrågor och att integrera ett jämställdhetsperspektiv i den egna verksamheten. Arbetet är en förutsättning för att medarbetarna har med sig ett jämställdhetsperspektiv när de till exempel informerar, ger råd eller bedriver tillsyn.

29 ESF är en av EU:s strukturfonder, inrättad för att minska skillnaderna i välbefinnande och levnadsstandard mellan EU:s medlemsstater och regioner. ESF ska främja ekonomisk och social sammanhållning samt sysselsättningen i EU.

30 *ESF Jämt* är en projekt driven stödorganisation som vänder sig till projekt, inom både offentlig, privat och ideell sektor, som funderar på att söka eller genomföra ett projekt finansierade av ESF. *ESF Jämt* består av en nationell koordinator och åtta projektstödare som erbjuder kostnadsfri rådgivning, utbildningsinsatser, verktyg och metoder runt om i landet. *ESF Jämt* finansieras av Europeiska Socialfonden.

I det externa arbetet erbjuds stöd i jämställdhetsintegrering till myndigheter och andra aktörer som utför offentligfinansierad service. Detta arbete har främst skett genom de nätverk som Länsstyrelsen samordnar.

Internt arbete med jämställdhetsfrågor och jämställdhetsintegrering

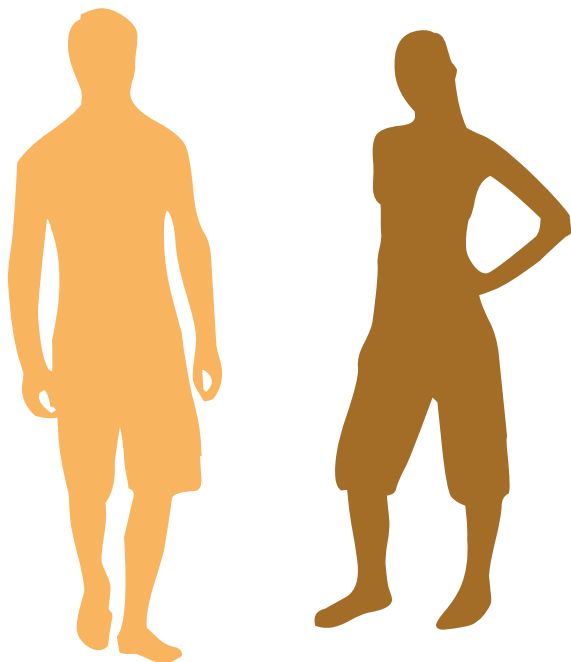
Under året har Länsstyrelsens enheter och medarbetare erbjudits information, konsultation, metodstöd och utbildning för att förbättra arbetet med jämställdhetsintegrering. En arbetsmetod har varit att ur ett jämställdhetsperspektiv utveckla de aktionskort som enheterna tidigare har använt för att göra kopplingar mellan mänskliga rättigheter och aktuella verksamheter och ärenden (se sidan 35).

Årets arbete med jämställdhetsintegrering avspeglas bland annat i rapporter, remissvar och informationsmaterial som belyst kvinnors och mäns, och flickors och poj-kars, villkor, rörande bland annat boende, missbruk och samhällsorientering.

I arbetet mot våld i nära relationer, prostitution och människohandel för sexuella ändamål (se sidorna 47–53) har Länsstyrelsen i konferenser och workshops konsekvent betonat kopplingen mellan jämställdhet och orsaker bakom våld.

Flera av Länsstyrelsens enheter använder sig av särskilda arbetsrutiner för att bedöma om åtgärder och beslut har konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv. Exempelvis används på samhällsplaneringsområdet checklistor i granskningen av detalj- och översiktsplaner. Checklistor har också tagits fram och spridits för att ge stöd i exempelvis anordnande av utbildningar och i handläggning av projektmedel.

Checklistor för extern kommunikation har tagits fram, och Länsstyrelsens webbplats och annan extern information har inom flera områden analyserats ur ett könsperspektiv. Ett exempel är en översyn av innehållet i boken *Om Sverige* och på webbportalen *informationsverige.se*, båda riktade till målgruppen nyanlända i Sverige (se vidare sidan 76 samt sidorna 78–79).

Inom boendeområdet har den årliga *Bostadsmarknadsanalysen*, framtagen i samarbete med Boverket, uppmärksammat särskilt utsatta grupper på bostadsmarknaden, däribland äldre kvinnor och ensamstående föräldrar. Rapporten lyfter också fram olikheter i orsaker bakom kvinnors och mäns hemlöshet samt i kvinnors och mäns pendlingsmönster. Inom ANDT-området har Länsstyrelsen via ett remissvar påtalat frånvaron av jämställdhetsperspektiv i den statliga Missbruksutredningen³¹. Bland annat påpekades bristen på hänsyn till forskning om kvinnors och mäns, och flickors och pojkars, olika vårdbehov samt den normativa synen på föräldraskap och familjebildning.

Individbaserad statistik som myndigheten redovisar och analyserar ska vara uppdelad på kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Ett konkret exempel är hur man i analyser av lokala och nationella drogvanundersökningar har kunnat ta hänsyn till både flickors och pojkars drogvanor till grund för utformningen av insatser på ANDT-området.

³¹ Se <http://www.sou.gov.se/missbruk/>

Externt arbete med jämställdhetsfrågor och jämställdhetsintegrering

Länsstyrelsens externa jämställdhetsarbete handlar till stor del om att ge stöd till andra aktörer i deras arbete med jämställdhetsintegrering. Under 2011 har arbetet i första hand varit inriktat på att samordna nätverk för att skapa förutsättningar för samverkan mellan aktörer, förbättrade kunskaper samt informations- och erfarenhetsutbyte.

Jämställdhetsstrategi för Västra Götalands län

Under 2011 har Länsstyrelsen tillsammans med Västra Götalandsregionen tagit initiativ till en länsövergripande strategi för jämställdhet. Strategin syftar till att få till stånd en kraftsamling bakom gemensamma mål där flera aktörer behövs för att påverka utvecklingen. Strategin ska fungera som ett ramverk för arbetet med att:

- Systematisera uppgiften att bedriva, samordna och stödja arbetet med jämställdhetsintegrering på regional nivå
- Analysera nationella jämställdhetspolitiska mål i förhållande till regionala förutsättningar
- Fördjupa samverkan mellan länets aktörer, samt tydliggöra roll- och ansvarsfördelningen mellan dem
- Förbättra förutsättningarna för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken på regional nivå.

Strategiarbetet kräver god förankring hos de aktörer som ska vara delaktiga i såväl framtagandet som genomförandet. Arbetet under året har fokuserats på förankringsmöten, informationsinsatser och annat förarbete med strategin.

Hur ser det ut?

I december 2011 gav Länsstyrelsen ut en rapport om kommunernas arbete med jämställdhetsintegrering: *Hur ser det ut? Jämställdhetsintegrering i Västra Götalands kommuner*. Rapporten baseras på en enkätundersökning som genomfördes 2010 och ger en övergripande bild av hur arbetet med jämställdhetsintegrering organiseras och bedrivs i länets kommuner.

Resultatet av enkätundersökningen visar att omkring hälften av länets kommuner hade ett pågående arbete med jämställdhetsintegrering, men att det fortfarande saknades viktiga inslag i processen. Vanligast var kunskapshöjande åtgärder som exempelvis jämställdhetsutbildningar och kartläggningar av könsskillnader i kommunens verksamhet. Mindre vanliga var åtgärder som följer upp och utvärderar arbetet med jämställdhetsintegrering. Kommunerna som inte hade ett pågående arbete med jämställdhetsintegrering hänvisade framför allt till svårigheten att konkretisera vad jämställdhetsintegrering innebär för verksamheten och att frågan inte varit prioriterad i den dagliga verksamheten. Andra vanliga förklaringar som gavs var bristen på kunskap och otillräcklig politisk styrning.

Rapportens resultat har legat till grund för bildandet av ett nätverk för jämställdhetsansvariga i länets kommuner och tjänar som underlag i planeringen av riktade utbildningsinsatser (se vidare nedan).

Nätverksarbete för kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte

Länsstyrelsen sammankallar och leder sex olika nätverk inom jämställdhetsområdet med representanter från länets kommuner, statliga myndigheter och regionala aktörer. Två av nätverken – *Kommunnätverket för jämställdhetsintegrering* och *Regionala jämställdhetsnätverket* – fokuserar på jämställdhetsintegrering. Övriga fyra nätverk fokuserar på frågor som rör våld i nära relationer, prostitution och människohandel för sexuella ändamål (se vidare sidorna 50–51). Under året har nätverken träffats för informations- och erfarenhetsutbyte kring aktuella frågor samt viss kompetensutveckling.

Under 2011 anordnades ett fördjupningsseminarium *Uppföljning och utvärdering – att mäta jämställdhet* som uppföljning av 2010 års konferens *Varför könsuppdelad statistik?* Deltagarna på seminariet var representanter från jämställdhetsnätverken samt personer med övergripande ansvar för planering, uppföljning, budget, kvalitet och utveckling inom respektive verksamhet. Seminariet presenterade bland annat metoder och verktyg som kan användas för att följa upp jämställdhetsarbetet. En utvärdering visar att seminariet var mycket uppskattat och gav deltagarna nya kunskaper, användbara i det dagliga arbetet.

Utvecklad samverkan kring jämställdhet i länets tillväxarbete

Det gemensamma initiativet till en regional jämställdhetsstrategi har inneburit en utvecklad samverkan mellan Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen. Kopplingen mellan jämställdhet och hållbar tillväxt och utveckling är en central utgångspunkt i arbetet med strategin. En dialog om tillväxtfrågorna har också inletts med några av länets resurscentra för kvinnor om deras roller i det förestående strategiarbetet.

Länsstyrelsen samverkar med Regionalt Resurscentra för jämställd tillväxt och utveckling (RRC) genom sitt deltagande i styrgruppen för RRC:s projekt *Tillgänglighet och Jämställdhet*. Projektet syftar till att regionala planer för exempelvis infrastruktur, boendemiljö samt informations-

och kommunikationsteknologiska lösningar i en framtida regionförstoring ska baseras på både kvinnors och mäns behov och intressen. Projektet ska ta fram planeringsunderlag i form av digitala kartor som visar hur jämställdheten ser ut på kommunnivå. Dialog och samarbete har inletts med ett antal kommuner i länet.

Inom ramen för projektet EFS Jämt (se vidare nedan) har det under året anordnats flera seminarier med koppling till jämställd tillväxt. Två exempel är fördjupningsseminariet *Lönsamhet och jämställdhet – hur hänger det ihop?* samt programpunkten *Öka innovationskraften nu – med jämställdhet som verktyg* på Working Life i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting, Vinnova och Arbetsmiljöforum.

Det nationella jämställdhetsprojektet ESF Jämt

Det nationella jämställdhetsprojektet *ESF Jämt* riktar sig till projekt finansierade av, eller som ansökt om att bli finansierade av, Europeiska socialfonden (ESF).³² Projektet kan bedrivas i både offentlig, privat och ideell sektor. Genom att ge råd och utbildning till projekten syftar *ESF Jämt* till att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i det regionala tillväxtarbetet. Under 2011 har 94 projekt i Västra Götalands län och Hallands län fått stöd.

ESF Jämt har anordnat spjutseminarier, nationella seminarier och konferenser, gett handledning och basutbildning i jämställdhetsintegrering samt bidragit med konkreta tips och idéer på hur projekt kan få in ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet. *ESF Jämt* har i arbetet också anpassat befintliga metoder som tagits fram för enskilda kommuner, statliga myndigheter eller andra verksamheter för användning i de olika projekten.

En utvärdering visar att i det närmaste alla projekt som fått stöd av *ESF Jämt* är nöjda med stödet, och man pekar på projektets värde i form av ökad insikt, medvetenhet och inspiration. Det kan noteras att fler kvinnor än män har genomgått utbildning.

Ett spridningsmaterial har tagits fram i form av en bok –

Dragkraft – samt en dvd med konkreta verktyg för arbete med jämställdhetsfrågor. Boken innehåller metoder och konkreta tips på hur en verksamhet kan integrera ett jämställdhetsperspektiv, bland annat i form av goda exempel från andra projekt. Målet med spridningen av boken är att inspirera fler verksamheter till att ta ytterligare steg i arbetet med jämställdhetsintegrering. Intresset och efterfrågan på spridningsmaterialet har varit stort.³³

³² Se noter 29 och 30.

³³ Boken *Dragkraft* finns att ladda ner på Länsstyrelsens webbplats: <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/esf-jamt/Pages/dragkraft.aspx>

Foto: Ida Edgren

Våld i nära relationer, prostitution och människohandel

Våldet är ett globalt samhällsproblem, ett demokratiskt problem och en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Gemensamt för våld i nära relationer är att det bottnar i en ojämlik maktrelation: att den som utsätts för våld på något sätt är beroende av förövaren i exempelvis en partnerrelation, vänskap, släktskap.

Män utsätts oftast för våld av okända män utomhus medan den vanligaste formen av våld mot kvinnor sker i hemmet av en närstående man. En femtedel av alla polisanmälda våldsbrott handlar om våld i nära relationer mot kvinnor, våldtäkter och grovt kvinnofridsbrott. Det är fyra till fem gånger vanligare att kvinnor dödas av en partner än att män gör det. Därför är ett av regeringens prioriterade jämställdhetsmål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Våld i nära relationer har stor påverkan på den fysiska och psykiska hälsan för den som utsätts, men också för de barn som bevittnar våldet. Våldet påverkar livssituationen negativt för alla inblandade. Våldet har också stora samhällsekonomiska konsekvenser genom exempelvis sjukskrivningar, arbetslöshet och kostnader för förebyggande insatser av myndigheter och andra samhällsaktörer.

Hedersrelaterat våld och förtryck är en särskild form av hot och våld som finns i grupper där heder, ära och skam har en stor betydelse för familjen och släkten. Det är mest flickor som utsätts för hedersrelaterat våld men även pojkar och homo- bisexuella och transpersoner (hbt) blir utsatta. Det handlar både om fysisk och

psykisk misshandel inom familjen, där hot och våld används för att kontrollera familjemedlemmar som försöker frigöra sig från familjens tradition och kultur.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål innebär att människor utnyttjas och behandlas som handelsvaror. Det kränker flera grundläggande mänskliga rättigheter eftersom det tar ifrån individen rätten att få bestämma över sin egen kropp. Prostitution och människohandel får ofta mycket svåra konsekvenser för de utsatta. Isolering, hot, förnedring, våld, sexuella övergrepp, påtvingat drogintag och kränkande arbets- och levnadsförhållanden ger både fysiska och psykiska skador.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelserna har fått i uppdrag av regeringen att stödja samordningen i länet av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor och innefattar allt arbete som rör våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, barn som bevittnat våld samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utöver våldsförebyggande insatser ska personer som är utsatta för våld, hot eller andra övergrepp, inklusive barn som lever med våld, få det stöd och den hjälp

som de behöver, oavsett var de bor. Länsstyrelsen fördelar utvecklingsmedel till projekt som syftar till att motverka våldet i länet.

Länsstyrelsens övergripande mål för arbetet under 2011 har varit att:

- Stödja samordningen mellan olika statliga myndigheter, kommuner och ideella organisationer
- Bidra med kunskap och stöd i länet
- Bidra till en fungerande samverkan och samordning i arbetet mellan regionala och lokala aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta personer
- Bidra till verksamhets- och kvalitetsutveckling i länet inom området
- Stödja och utveckla skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
- Verka för att arbetet i länet ska präglas av en helhetssyn på mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Årets arbete med våld i nära relationer, prostitution och människohandel

Under 2011 har Länsstyrelsen arbetat för en helhetssyn i samordningen av våldsfrågor i länet. Utgångspunkten i arbetet har varit att skapa förutsättningar för kunskapsspridning, erfarenhetsutbyte och samverkan på både nationell, regional och lokal nivå.

Stöd och kunskapsspridning

Länsstyrelsen ägnar sig åt omfattande omvärldsbevakning för att kunna ge kontinuerligt råd och stöd inom våldsområdet och bidra till kunskapsspridning till länets berörda aktörer. Aktuell forskning och utvecklingen på området bevakas via nyhetsbrev, rapporter, utvärderingar, nätverk, referensgrupper, internet och olika medier. Nyutkomna utvärderingar och rapporter sprids löpande till berörda aktörer. En god omvärldsbevakning är också avgörande för att konferenser och seminarier som anordnas ligger i linje med vad som behövs och efterfrågas ute i länet.

Viktiga informationskanaler för Länsstyrelsen är länets regionala nätverk inom våldsområdet. En annan kanal är webbportalen *valdinarrelationer.se* som Länsstyrelsen är med och driver. Portalen riktar sig till både allmänhet och yrkesverksamma. I vissa sammanhang sprids information även via riktade utskick av broschyrer, e-post och liknande.

Länsstyrelsen anordnar nationella och regionala konferenser och föreläsningar för att öka och sprida kunskap om våld i nära relationer inklusive särskilt utsatta grupper, exempelvis homo-, bisexuella och transpersoner (hbt). När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck har de kompetenshöjande aktiviteterna främst riktats mot Socialtjänsten och skolan. Konferenserna har även syftat till att sprida kunskap om vikten av ett helhetsperspektiv inom våldsområdet, som att exempelvis se kopplingar mellan våld och maskulinitet. Sammanlagt har drygt 1 000 personer deltagit på Länsstyrelsens konferenser på temat våld under 2011.

Allan Wade

I maj 2011 kom den kanadensiske forskaren och terapeuterna Allan Wade och föreläste på en tvådagarskonferens om våld. Han gav fyra föreläsningar: *Rättsväsendets bemötande av brottsoffer och förövare*, *Bemötande och behandling av brottsutsatta*, *Barn och ungdomar som lever i våld* samt *Män och unga killar som använder våld och svårigheten i att ha varit utsatt samt att själv använda våld*. Utmärkande för Allan Wade är att han tar upp ett perspektiv som inte är så vanligt i Sverige, nämligen motståndsperspektivet och hur motståndet kan se olika ut beroende på situation.

Intresset för föreläsningarna var mycket stort och varje föreläsning besöktes av cirka 450 personer. Konferensen fick mycket positiv respons från deltagarna. Det stora intresset innebar att en ny föreläsning planerades in för 2012. Mer information om dagarna finns på webbplatsen *valdinararelationer.se*.

Forskaren och terapeuten Allan Wade på tvådagarskonferensen om våld. Foto: Stefan Spikh

Killar, män och maskulinitet

I april 2011 arrangerade Länsstyrelsen konferensen *Killar, män och maskulinitet*. Konferensen handlade bland annat om hur man med olika metoder kan jobba våldsförebyggande genom att ifrågasätta och förändra sociala och kulturella normer. Konferensen lyfte fram de kopplingar som finns mellan maskulinitet, normer och våld. Killar och män står för majoriteten av våldet i vårt samhälle: de utövar våld mot varandra, blir offer för våld från varandra och utsätter även tjejer och kvinnor för våld. Det är därför viktigt att tala mer om maskulinitet när det gäller våld i nära relationer. Intresset för konferensen var så stort att den anordnades vid ytterligare ett tillfälle i september.

Från skojbråk till krig och andra workshops

Som en uppföljning på konferensen *Killar, män och maskulinitet* arrangerade Länsstyrelsen tre workshops på temat våld, i samarbete med Projekt Stadsdelsdialog samt verksamheterna Män för jämställdhet och Dialoga – Göteborgs stads kunskapscentrum om våld i nära relationer. Dessa var:

Från skojbråk till krig – en workshop med en blandning av teori och övningar kopplade till samhällsstrukturer, makt-lekar, härskartekniker, normer och förändringsarbete.

Machofabriken – en workshop med fokus på normperspektiv som syftade till att belysa förväntningar och normer som finns kring killar och män och pröva olika metoder för att synliggöra och aktivt arbeta med dessa.

Att arbeta med raseri – en workshop som syftade till att skapa förståelse för vad som händer inombords i någon som blir arg genom att möta egna föreställningar och upplevelser.

Merparten av workshopparnas deltagare var nöjda eller mycket nöjda och upplevde en nytta av förmedlade kunskaper och erfarenhetsutbyte för sitt dagliga arbete. Många betonade det positiva i att följa upp en konferens med workshops, med möjligheten att arbeta vidare med de metoder som presenterats. Den positiva responsen visar att workshops är ett effektivt arbetssätt för att utveckla kunskapen som förmedlas via stora konferenser.

En erfarenhet från årets samlade konferenser och seminarier var att fler män deltog på dem med ett motståndss- och förövarperspektiv medan tvärtom fler kvinnor deltog på dem med ett brottsutsattperspektiv. Det är en viktig lärdom att ta med sig i planeringen av kommande konferenser och seminarier för att motivera både kvinnor och män att delta.

Gift mot sin vilja

I samarbete med Ungdomsstyrelsen arrangerade Länsstyrelsen universitetsutbildningen *Gift mot sin vilja* (omfattande 3 x 3 dagar). Totalt deltog 33 personer, från hela länet och även några från övriga landet. Utbildningen bestod av föreläsningar, gruppövningar och diskussioner inom området, och bidrog till att sprida såväl kunskap inom området som ökad kunskap och förståelse för hur olika verksamheter och myndigheter arbetar med frågan.

Foto: Ida Edgren

”Ingen får tvinga dig att sälja sex!”

Länsstyrelsen genomförde under februari och mars en särskild kampanj – *Ingen får tvinga dig att sälja sex!* – riktad till personer som tvingas att sälja sex mot sin vilja. Syftet med kampanjen var att sprida information om Kvinnofridslinjen, en nationell stödtelefon för kvinnor som utsätts för hot, våld eller sexuella övergrepp. Syftet var samtidigt att uppmärksamma allmänheten på att det finns personer i vårt län som tvingas att sälja sex mot sin vilja.

I samband med kampanjen tog Länsstyrelsen fram informationsmaterial som skickades ut till cirka 700 olika verksamheter, myndigheter och organisationer i Västra Götalands län. Cirka 30 000 minifolddrar och cirka 100 affischer spreds på bland annat vårdcentraler, akutmottagningar och kommunernas socialtjänst. För ytterligare uppmärksamhet bland allmänheten annonserades även på Göteborgs

spårvagnar. I och med att människohandel för sexuella ändamål, ofta kallat trafficking, är ett internationellt problem översattes informationen till engelska, spanska, franska, ryska, rumänska, polska, arabiska och thailändska. Länsstyrelsen fick positiv respons från allmänheten och de verksamheter som tagit del av informationen.

INGEN KAN TVINGA DIG ATT SÄLJA SEX!

Vill du ha hjälp eller bara någon att tala med ring till Kvinnofridslinjen. Ingen får veta att du har ringt. Du kan få hjälp, dygnet runt.

020-50 50 50

 English Vill du ha hjälp eller bara någon att tala med ring till Kvinnofridslinjen. Ingen får veta att du har ringt. Du kan få hjälp, dygnet runt.	 Franska Vill du ha hjälp eller bara någon att tala med ring till Kvinnofridslinjen. Ingen får veta att du har ringt. Du kan få hjälp, dygnet runt.	 Polska Will you have help or just someone to talk to call the Women's Freedom Line. No one will know you have called. You can get help, 24 hours a day.	 Ryska Хотите ли вы помощи или просто кому-то поговорить? Позвоните по телефону «Женской линии свободы». Никто не узнает, что вы позвонили. Вы можете получить помощь, круглосуточно.
 Spanska ¿Quieres ayuda o solo alguien con quien hablar? Llama al número de la Línea de Libertad de la Mujer. Nadie sabrá que has llamado. Puedes obtener ayuda, las 24 horas del día.	 Thailändska ต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ หรือแค่อยากคุยกับใครสักคน? โทรหาสายด่วนของผู้หญิง. ไม่มีใครจะรู้ว่าเราโทรหา. เราสามารถช่วยเหลือได้ตลอดเวลา.	 Rumänska Vrei să ai ajutor sau doar pe cineva cu care să vorbești? Sună la Linia de Libertate a Femeii. Nimeni nu va ști că ai sunat. Poți să primești ajutor, 24 de ore pe zi.	 Arabiska هل تري مساعدة او فقط شخص تتكلم معه؟ اتصل بالخط الساخن للمرأة. لا احد سيعلم انك اتصلت. يمكنك الحصول على مساعدة، على مدار 24 ساعة.

Kvinnofridslinjen

Samordning och samverkan mellan olika aktörer

Ett av Länsstyrelsens uppdrag är att stödja samordningen i länet kring arbetet med att motverka våld i nära relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Arbetet med samordning och samverkan har under 2011 skett via olika nätverksträffar – nationellt, regionalt och lokalt. Inom nätverken har det bildats arbetsgrupper med målet att hitta gemensamma utvecklingsområden. De nationella nätverken har bidragit till bättre samordning mellan landets länsstyrelser.

Länsstyrelsen har en sammankallande roll för de regio-

VÅLD I NÄRA RELATIONER, PROSTITUTION OCH MÄNNISKOHANDEL

nala nätverken där bland annat polisen, kriminalvården, åklagarmyndigheten, brottsoffermyndigheten samt olika kommunalförbund ingår. Även Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Kvinnojouren i väst (KIV) bjuds in till nätverksträffarna i egenskap av viktiga aktörer som ofta kommer i kontakt med våldsutsatta personer. I nätverken lyfts specifika frågor inom våldsområdet men arbetet handlar även om att försöka skapa och sprida en helhetssyn på våld i nära relationer, prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Länsstyrelsen har tagit initiativ till ett kommunnätverk med kvinnofrid- och barnsamordnare där representanter från mer än hälften av länets kommuner är representerade. Syftet med nätverket är att sprida kunskap om hela våldsområdet, i hela länet, och att bidra till bättre samordning av det lokala arbetet mot våld. Nätverket med kvinnofrid- och barnsamordnare har bidragit till att öka kommunernas kännedom om varandras verksamheter och ett utbyte av erfarenheter och kunskap om våld i nära relationer.

På Länsstyrelsens initiativ deltog flera nätverksrepresentanter i en nationell konferens anordnad av Länsstyrelsen i Stockholm om prostitution och människohandel för sexuella ändamål, ett område som kommunerna tidigare inte arbetat formellt med och som Länsstyrelsen arbetar med att uppmärksamma. Under året har arbetet skett främst genom kontinuerlig dialog med en regional referensgrupp inom området. Länsstyrelsen har tagit initiativ till att tre myndighetsrepresentanter från länet genomgått Socialstyrelsens utbildning *Sex mot ersättning*. Tillsammans med Länsstyrelsen i Gävleborgs län har initiativ också tagits till att särskilt se över ensamkommande barns utsatthet, för att utveckla samhällets stöd till dem som befinner sig i riskzonen för att utsättas av våld och människohandel för sexuella ändamål.

Länsstyrelsen har under året verkat för en utvecklad regional och lokal samverkan kring hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat genom att uppmuntra olika nätverk samt ge utvecklingsmedel till projekt som arbetar förebyggande inom området. Länsstyrelsen har även uppmuntrat ideella organisationer som arbetar mot hedersrelaterat våld att söka utvecklingsmedel för mäns våld mot kvinnor via sin kommun, vilket har ökat förutsättningarna för samverkan mellan den ideella sektorn och kommunen.

Under 2011 gjorde Länsstyrelsen en utvärdering för att kartlägga samverkans- och kunskapsläget om våld i nära relationer i länet. En enkät skickades ut till cirka 450 aktörer runt om i länet som i olika utsträckning – direkt eller indirekt – kommer i kontakt med våldsutsatta: representanter för socialtjänst, rättsväsendet, hälso- och sjukvården med flera. Resultaten visar att polisen är en särskilt viktig samverkanspart för många aktörer i regionen. När det gäller samverkan med Länsstyrelsen har den under 2010–2011 främst förekommit kring hedersrelaterat våld och förtryck och i minst utsträckning kring prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utvärderingen visar också att det finns ett fortsatt stort kunskapsbehov ute i verksamheterna, särskilt rörande hedersrelaterat våld och prostitution

Foto: Klara Hammerling

och människohandel. (En rapport baserat på kartläggningen kommer att sammanställas och publiceras under 2012.)

Intern samverkan inom Länsstyrelsen

Medvetenheten kring våldsfrågor inom Länsstyrelsens övriga verksamheter har ökat under året. Ett exempel är det våldsförebyggande arbete som samhällsbyggnadsenheten bedrivit med trygga statsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv. Ett annat är Länsstyrelsens medverkan vid Almedalsveckan i juli, då myndigheten vid seminariet (*O trygg samhällsplanering*) berättade hur det går att öka tryggheten i samhällets offentliga miljöer genom att beakta ett jämställdhetsperspektiv.

Ett antal tvärsektoriella samarbeten vid Länsstyrelsen förtjänar också att nämnas. Det gäller två samarbeten med integrationsverksamheten som inletts i slutet av året – ett kring barn exponerade för våld och prostitution samt människohandel under flykt, bottnade i särskilt ensamkommande barns särskilda utsatthet för våld, och ett annat rörande den samhällsorientering som riktar sig till nyanlända, i boken *Om Sverige* (se vidare sidan 76). Ett tredje samarbete har inletts mellan enheten för social hållbarhet och veterinär- och djurskydds enheten, i syfte att synliggöra kopplingar mellan våld i nära relationer och misskötta eller våldsutsatta djur. Länsstyrelsen har haft möten med kommunernas socialtjänster för att diskutera problematiken, och ett särskilt nätverk har bildats i Fyrbodalsregionen.

Utveckling av skyddat boende

Under 2010 gjorde Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland i samverkan en nationell kartläggning av olika boenden för hedersrelaterat våld. Kartläggningen täckte alla sorters boenden över hela landet, även de som inte har rätt till statsbidrag.

Kartläggningen visade hur många platser som finns och hur de används, vilka insatser som görs under och efter placeringen samt hur utslussningsarbetet går till. Kartläggningen synliggjorde samtidigt ett antal behov och förbättringsområden inom skyddat boende: Finansieringen och kvaliteten på skyddade boenden behöver ses över. Finansieringen måste vara långsiktig och inte begränsas till tillfälliga bidrag för punktinsatser och utvecklingsprojekt. Socialtjänsten, kvinnojourer och motsvarande kvinnobo-

Foto: Martin Fransson

enden är i behov av kontinuerligt stöd för att utveckla och upprätthålla kompetensen i verksamheten. Slutrapporten redovisades för utbildningsdepartementet i oktober.

Stöd till våldsutsatta personer

Regeringen har gett Länsstyrelsen i uppdrag att fördela utvecklingsmedel för arbetet mot våld i nära relationer. Utvecklingsmedel är ett av Länsstyrelsens viktigaste verktyg för att styra det våldsförebyggande arbete som bedrivs i länet i rätt riktning och bidra till en hållbar utveckling i länet. Under 2011 spreds informationen om utvecklingsmedel till fler aktörer än tidigare i länet.

I fördelningen av utvecklingsmedel har Länsstyrelsen under året prioriterat barnperspektivet för att främja arbetet med barn som bevittnat våld. Det har lett till att fler kommuner och kvinnojourer har sökt och beviljats utvecklingsmedel. Dessa har bland annat använts till förebyggande arbete med att försöka fånga upp barn redan i förskolan för att kunna bearbeta problemen i ett tidigt skede samt för att utveckla arbetet med särskilda barnhandläggare.

Av Länsstyrelsens granskning av kommunernas del- och slutrapporter framgår att kompetensen har ökat hos personalen som kommer i kontakt med våldsutsatta personer. Nätverk har bildats, rutiner har skapats, metoder och handlingsplaner har uppdaterats och omarbetats.

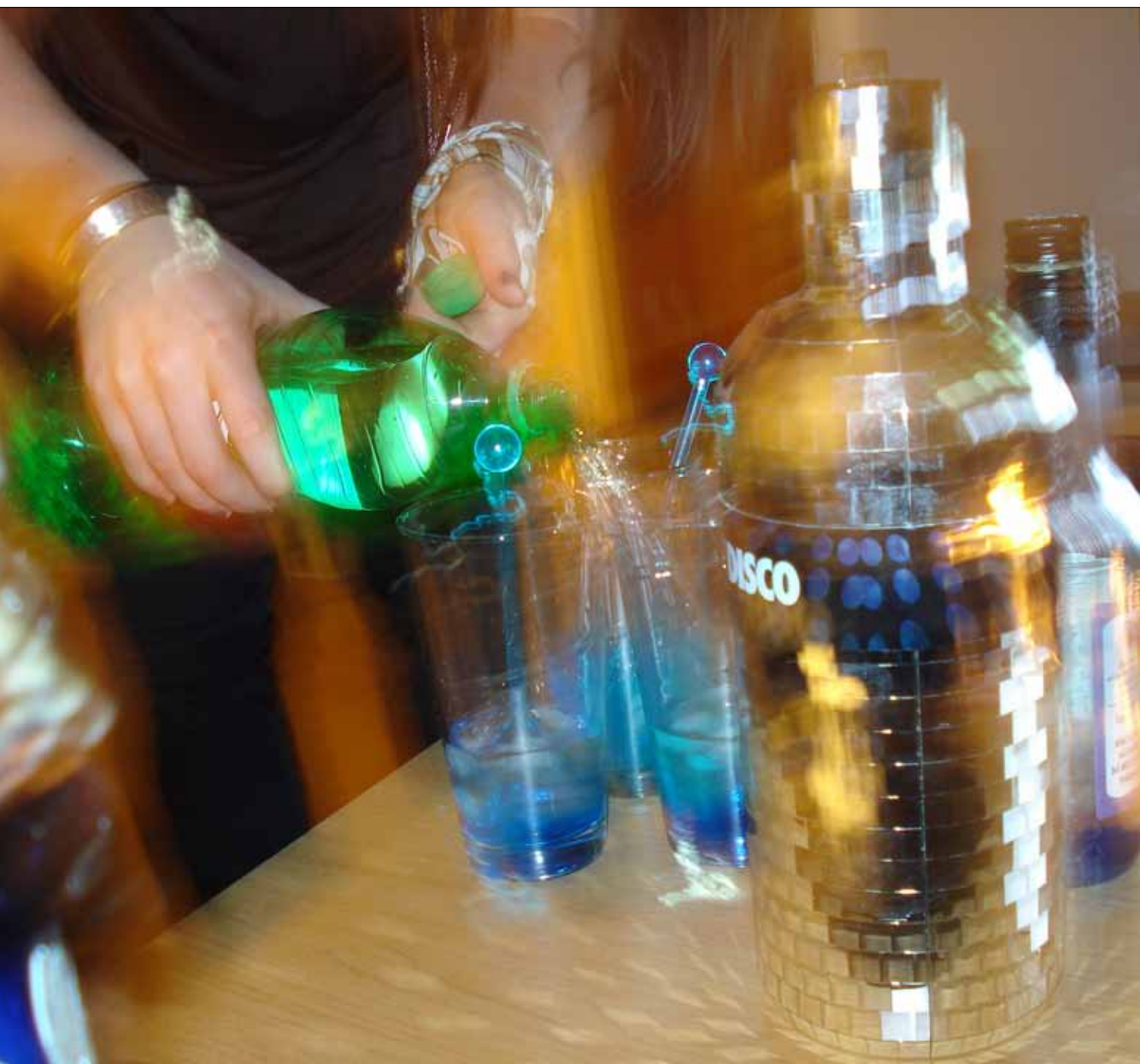

Foto: Ida Edgren

Folkhälsa – förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

Alkoholkonsumtion och användning av tobak, narkotika och dopningpreparat orsakar stora skador och ohälsa bland befolkningen. Det övergripande målet för den nationella ANDT-politiken (alkohol, narkotika, dopning och tobak) är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, en minskad tobaksanvändning och mindre medicinska och sociala skador orsakade av alkohol.

Regeringen har tagit fram en samlad strategi för arbetet med alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Strategin gäller för åren 2011–2015 och beskriver mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser på området, rörande allt från narkotikabekämpning och missbruksvård till lokalt förebyggande verksamhet.³⁴ Under 2010–2011 kom det även ny lagstiftning på alkohol- och tobaksområdet, som trädde i kraft den 1 januari 2011 (alkohollagen) respektive den 1 augusti 2010 (tobakslagen).

Förändringarna i alkohollagen innebar förenklingar och förtydligande av bestämmelserna för alkoholservice. Med den nya formuleringen blir det exempelvis möjligt för sushirestauranger, med begränsad köksutrustning, att få tillstånd för alkoholservice liksom för restauranger, tillverkare av alkohol samt partihandlare att anordna provsmakning av alkoholdrycker. Den nya alkohollagen betonade samtidigt att det ska bedrivas en restriktiv alkoholpolitik till skydd för folkhälsan. Kunskapsprov har införts i syfte att förtydliga vilka kunskaper som krävs för att erhålla serveringstillstånd.

Syftet med förändringarna i tobakslagen var att försvåra för ungdomar under 18 år att köpa tobak, bland annat genom en effektivare tillsyn med polisen som ny tillsynsmyndighet tillsammans med kommunen.

34 Se vidare www.regeringen.se/sb/d/13344/a/158436

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen ska arbeta för en trygg och säker närmiljö för medborgarna och en god hälsa på lika villkor. Detta görs genom ett förebyggande arbete inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet (ANDT) i hela länet.

Länsstyrelsen har i uppdrag att föra ut regeringens samlade strategi på ANDT-området och arbeta för att de långsiktiga målen med ANDT-politiken får genomslag i länet. Information, kunskap och aktuell forskning ska spridas till kommuner och andra berörda aktörer i länet. Regional och lokal samordning ska främjas, framför allt för att skapa erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer som arbetar mot samma mål. Länsstyrelsens arbete bidrar på olika sätt till samverkan mellan kommuner, andra myndigheter, idéburna och frivilligorganisationer.

En särskild del av det förebyggande ANDT-arbetet handlar om tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Länsstyrelsen undersöker hur kommunerna följer lagstiftningen och ger kommunerna råd i deras tillsynsarbete. Utöver kontrollfunktionen ger Länsstyrelsen stöd till kommunerna och bidrar till att utveckla och samordna tillsynen av alkohol och tobak.

Verksamhetens övergripande mål på ANDT-området under 2011 har varit att:

- Föra ut regeringens ANDT-strategi i länet genom att samordna och stödja det regionala arbetet inom ANDT-området
- Stödja kommunerna i deras samordning av det lokala ANDT-arbetet
- Bidra till ökad samverkan mellan länets kommuner, regionala myndigheter och idéburna organisationer
- Sprida information och kunskap till berörda lokala och regionala aktörer för långsiktiga och kunskapsbaserade förebyggande insatser mot riskbruk, missbruk och beroende i länet
- Begränsa tillgängligheten av alkohol och cannabis, särskilt med sikte på ungdomar
- Stödja och kontrollera kommunernas tillsynsrutiner utifrån aktuell lagstiftning
- Stödja och kontrollera att kommunerna bidrar till stärkt egenkontroll på restauranger och försäljningsställen.

Årets folkhälsoarbete: förebyggande arbete inom ANDT

Arbetet inom ANDT-området har under 2011 fokuserat på att sprida och förankra regeringens nationella ANDT-strategi i länet. Detta har gjorts genom kunskapsspridning, insatser för att begränsa tillgängligheten, samordning och samverkan med andra aktörer (nationellt, regionalt och lokalt) samt tillsyn inom alkohol- och tobaksområdet. Strategin används också som en ingång till diskussioner för att utveckla arbetet med ANDT-frågor i länet.

Spridning av den nationella ANDT-strategin

För att sprida och förankra den nationella ANDT-strategin arrangerade Länsstyrelsen en lanseringskonferens i Västra Götaland i början av maj. Konferensen samlade 180 deltagare, som tillsammans representerade 36 av länets 49 kommuner, de fyra kommunalförbunden, Västra Götalandsregionen, Polismyndigheten, Tullverket, Trafikverket, Kriminalvården, Socialstyrelsen region sydväst, fem frivilligorganisationer samt kommun- och regionpolitiker. Konferensen informerade om innehållet i strategin, förtydligade olika aktörers roller och ansvar samt lyfte fram områden som kräver bättre samverkan. Länsstyrelsen mottog positiva reaktioner på konferensen från många håll. ANDT-strategin har även spridits i samband med kommunbesök samt via de olika nätverk som Länsstyrelsen samordnar.

Ökad samverkan mellan aktörer på ANDT-området

Länsstyrelsen utgör genom sin samordningsfunktion en länk mellan nationellt, regionalt och lokalt ANDT-arbete. Det nationella arbetet genomförs i nära samarbete med Folkhälsoinstitutet (FHI). Det regionala arbetet har samordnats genom nätverket *Västra Götalands samverkan mot droger*, där de fyra kommunalförbunden, Västra Götalandsregionen, Polismyndigheten, Tullverket, Trafikverket, Kriminalvården och Göteborgs stad ingår. Gruppen har aktivt samverkat i länets antilangningskampanj, där 37 kommuner, polisen och Länsstyrelsen var avsändare. Länsstyrelsen samverkar även inom flera områden med frivilligorganisationer, främst med nätverket *De glömda barnen*.

Nätverket *De glömda barnen*³⁵ arbetar för att stödja barn som växer upp i en familj där det förekommer missbruk eller psykisk sjukdom. Nätverket vill erbjuda barnen vux-enrelationer som ger dem närhet, trygghet, kärlek och uppskattning för att försöka öka deras framtidstro, sociala förmåga och självförtroende. Vidare vill nätverket öka kun-

35 Utöver Länsstyrelsen samverkar nätverket med länets kommuner och består av följande organisationer i Västra Götalands län: Blå bandet, Bris, Hela människan, IOGT-NTORörelsen, Länsnykterhetsförbundet, Rädda barnen, Röda korset, Studieförbundet Bilda samt Studieförbundet NBV.

Illustration ur boken Gabriellas resa.

Illustration: Tove Hennix

Text: Elisabeth Hagborg

skapen i samhället om barnens situation och bistå lokala arbetsgrupper och stödgruppsverksamheter i kommuner och stadsdelar. Under den nationella Uppmärksamhetsveckan (vecka 7) samverkade *De glömda barnen* och fem kommuner i Fyrbodals kring utställningen *Gabriellas resa* på Bohusläns museum. Det gjordes även miniutställningar på biblioteken i Orust, Sotenäs, Trollhättan och Uddevalla. I samband med utställningen hölls välbesökta föreläsningar, bland annat med skådespelaren/manusförfattaren/regissören Morgan Alling, som berättade om sina erfarenheter av en trasslig uppväxt och hur han lyckades vända det skadliga till något positivt.

Syftet med arrangemanget var att öka kännedomen om problemet med utsatta barn som växer upp i familjer med missbruk och att lyfta fram kommunernas och stödgruppernas arbete.

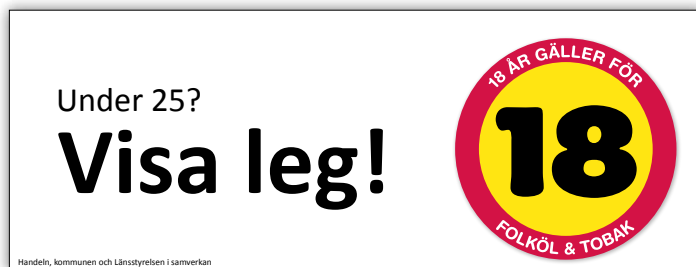
Länsstyrelsen har under året bidragit till att stärka samarbetet mellan myndigheter och frivilligorganisationer, och till erfarenhetsutbyte mellan forskare och praktiker, bland annat genom konferensen *förebygg.nu*. Konferensen genomförs i samarbete med Statens Folkhälsoinstitut, Västra

Götalandsregionen, Göteborgs stad, Länsnykterhetsförbundet, Göteborgs universitet, CAN, Drogförebyggarna Västra Götaland och Polisen. *Förebygg.nu* har utvecklats till ett nationellt forum för främjande och förebyggande arbete med konkreta regionala inslag; exempelvis presenterades goda resultat från tre föräldrastödsprojekt som omfattar 30 av länets kommuner. Presentationerna filmades för vidare spridning av kunskaper och erfarenheter. Bland de nära 700 personer som deltog på konferensen fanns bland annat kommunala tjänstemän, politiker, poliser och ideella aktörer.

Ökad samordning av det lokala ANDT-arbetet

Länsstyrelsen har samordnat ett regionalt nätverk med kommunala samordnare eller tjänstemän med annan typ av samordningsfunktion, där antalet representerade kommuner har vuxit från 26 till 36. Nätverket har bidragit till kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kommunerna, och i vissa fall samordning av aktiviteter över kommungränser. Exempelvis har det genomförts fyra seminarier för totalt 170 presentatörer som arbetar med preventionmetoden EFFEKT: ett föräldraskapsprogram där föräldrarna i årskurs 7–9 får kunskap om ungdomars drickande och blir stärkta i sin egen roll som restriktiva föräldrar. 34 av länets 49 kommuner använder metoden.

Länsstyrelsen har också ansvarat för den regionala samordningen för länets åtta kommuner som deltagit i det nationella projektet *Lokalt utvecklingsarbete med ambitioner* (LUMA). Målet med LUMA-projektet är att minska tonåringars alkoholkonsumtion genom att stärka det alkohol-förebyggande arbetet på lokal nivå. Genom samordnade träffar i länet har projektet bidragit till erfarenhets- och kunskapsspridning mellan nationell och lokal nivå samt en tätare och fördjupad regional samverkan. ANDT-frågorna har blivit mer prioriterade i de deltagande kommunerna, och projektet har lett till ökat fokus särskilt på insatser rörande tillgänglighetsbegränsning och föräldrastöd. LUMA har samtidigt underlättat spridningen av den nationella ANDT-strategin i de deltagande kommunerna. Tankar, idéer och arbetssätt från projektet kommer vara till nytta för Länsstyrelsens arbete framöver.

Länsstyrelsen har arrangerat eller deltagit i åtta träffar för de kommunala alkohol- och tobakshandläggarna i länet. Vid träffarna har Länsstyrelsen uppdaterat kommunerna på aktuell lagstiftning på tillsynsområdet och annan viktig information för att kommunerna ska kunna utföra ett bra och rättssäkert tillsynsarbete.

Via nätverket för högskolekårer har Länsstyrelsen arbetat för en ansvarsfull alkoholserving vid högskolorna. Arbetet har inneburit att samordna och se över kvaliteten och metoderna i kårernas interna utbildning i ämnet. I nätverket ingår representanter från Göteborgs universitet, Chalmers, Högskolan Väst, Borås respektive Skövde, studenthälsan samt kommunerna. Länsstyrelsen har även anordnat en utbildning i konflikthantering för studenter som arbetar på studentpubar med målet att öka kunskaperna om en ansvarsfull alkoholserving.

Vita kusten och Vita Väner: samordnad tvärsektoriell tillsyn

Länsstyrelsen har varit en drivande medarrangör av *Vita Väner* och *Vita kusten* – två insatser för samordnad tvärsektoriell tillsyn vid två strategiskt valda tidpunkter under sommaren. Under *Vita Väner* gjordes restaurangtillsyn tillsammans med kommunen, Polisen och Skatteverket i sju kommuner runt Väner. Under *Vita kusten* gjordes restaurangtillsyn med kommuner, Polisen, Skatteverket, Miljöförvaltningen, Lotteriinspektionen samt Tullverket i totalt 14 kommuner längs Bohuskusten och i Dalsland. Satsningarna har bidragit till att kommunens tillsyn bedrivs även under semesterperioden, framförallt när det gäller tillfälliga serveringstillstånd. En samordnad tillsyn ger ett effektivare användande av olika myndigheters resur-

ser och kunskap vid alkohol- och tobakstillsyn och bidrar till att uppmärksamma allmänhet, beslutfattare och branschen om både problem och möjligheter med alkoholserving. Det ger också Länsstyrelsen en ökad insyn i kommunernas tillsynsverksamhet.

Förbättrad kunskapsspridning på ANDT-området

Mycket av Länsstyrelsens arbete inom ramen för ANDT-uppdraget handlar om att ta in och sprida kunskap. Det görs bland annat genom de olika konferenser och seminarier som Länsstyrelsen arrangerar eller deltar i. En annan viktig kanal för kunskapsspridning är de nätverk som Länsstyrelsen samordnar eller ingår i.

Länsstyrelsen samverkar med olika nätverk för forskning och fungerar som en länk mellan forskare och praktiker där en viktig samarbetspart är FoU i Väst i Göteborgsregionen. Ett av dessa nätverk är *Forskningsrådet för missbruks- och beroendefrågor (FMB)* vid Göteborgs universitet. Det är ett etablerat nätverk som bidrar till tvärsektoriell kunskap i frågorna. Under 2011 har två konferenser om missbruksutredningen genomförts och filmats. Över 600 personer deltog på konferenserna, varav en väsentlig andel politiker. Intresset för utredningen har varit stor och Länsstyrelsen har medverkat till en bred spridning och diskussion i länet kring missbruksutredningens omfattande förslag.

Länsstyrelsens bidrag till samverkan mellan forskning och praktik har inneburit att kunskaperna på områdena har ökat och utvecklats. Det fungerar i sin tur som ett stöd för kommunerna och andra som arbetar inom ANDT-området.

Länsstyrelsen anordnade under året en föreläsning på temat Kulturskillnader för alkoholhandläggarna i länets kommuner samt Länsstyrelsens medarbetare. Föreläsningen gav en introduktion till hur kulturskillnader kan påverka i mötet mellan myndigheter och personer från andra kulturer och bland annat vad det kan innebära i kontakter mellan kommunens alkoholhandläggare och krögare. Föreläsningen behandlade olika syn på regler, hierarki och sta-

tus, direkt/indirekt kommunikationssätt, kroppsspråk med mera och gav konkreta tips vad deltagarna kunde tänka på för att hantera kulturskillnader i det egna arbetet. Inte minst det senare uppskattades av deltagarna, liksom att få ta del av andra deltagares exempel. Alla ansåg sig ha nytta av föreläsningen enligt den utvärdering som gjordes.

Framförallt var det tipsen på hantering av kulturskillnader, användning av direkt och indirekt kommunikation samt att se helheten som deltagarna tyckte var mest användbart. Att få ta del av andras exempel var också uppskattat. I utvärderingen märktes ett intresse av att ytterligare fördjupa sig i kulturskillnader, också genom diskussioner och fler exempel.

Länsstyrelsen har haft ett särskilt uppdrag att samordna en nationell kunskapsinventering om GHB som publicerats i rapporten *Balansering på medvetandets gräns*. Rapporten presenterar forskningsmaterial på området och visar även på de kunskapsluckor som finns. Rapporten har spridits på en nationell hearing och genom Folkhälsoinstitutets rapportserie och därmed bidragit till att lyfta en regional problematik kring GHB till nationell nivå.

Förbättrad kunskapsspridning rörande barn och ungas hälsa

Länsstyrelsen har bidragit till samverkan kring flera kunskapshöjande insatser med fokus på barn och ungas psykiska hälsa. Totalt har årets konferenser på temat samlat cirka 2 300 deltagare från berörda regionala myndigheter, organisationer och politiska organ, med merparten av länets kommuner representerade. Två större insatser som genomfördes var:

- *Barn av vår tid* – en konferens om den pågående forskningen om barn, anordnad av *Nätverket kring forskning om barn* (FoU i Väst/Göteborgsregionen, Göteborgs universitet, Länsstyrelsen). Innehållet har sammanfattats i en bok som spridits i länet och landet.
- Två konferenser kring de fem publicerade kunskaps-sammanfattningarna från Socialstyrelsens Utveck-

lingscentrum för barns psykiska hälsa, anordnade av Länsstyrelsen tillsammans med Göteborgsregionens kommunalförbund/FoU i Väst. Syftet var att höja kunskaperna om barns psykiska hälsa bland personal som arbetar med barn och unga i länet. Spridningen inom länets berörda personalgrupper har varit god, bland annat genom studiematerial (skriftlig dokumentation och filmade presentationer) som tagits fram för användning på arbetsplatser.

Förbättrad kunskapsspridning om tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen

Den nya lagstiftningen på alkohol- och tobaksområdet hade en stor påverkan på Länsstyrelsens arbete under 2011. Det har till stor del handlat om att på olika sätt möta kommunernas ökade behov av kunskap, stöd och vägledning i arbetet med tillstånds- och tillsynsfrågor.

Länsstyrelsen genomförde sex konferenser riktade till kommunernas handläggare inom alkohol- och tobaksområdet, en av dem i samverkan med Länsstyrelsen i Halland. Konferenserna innebar möjligheter att ge riktad och relevant information och kunskap i arbetet med alkohol- och tobakslagen.

Tre utbildningar har hållits i Skara, Vänersborg och Göteborg på temat *Ansvarsfull tillståndsgivning*, med politiker och polisen som främsta målgrupper. Sammanlagt deltog 168 politiker från 35 av länets kommuner, som genom utbildningen fick ökade möjligheter för att kunna fatta kunskapsgrundade beslut inom området.

Ytterligare information och kunskap på tillsynsområdet har spridits via nätverk för kommunala alkohol- och tobakshandläggare samt via det regionala högskolenätverket. Som ett komplement till handläggarnätverkets träffar skickar Länsstyrelsen ut regelbundna informationsbrev.

Länsstyrelsen har under året tagit fram informationsmaterial inom folköl- och tobakstillsyn till länets kommuner, för spridning till samtliga försäljningsställen i länet, riktat till både innehavare och personal. Klisterdekalerna i olika format har tagits fram för att användas i butiker och restauranger som säljer alkohol och/eller tobak. Materialet är

ett smidigt sätt att kommunicera budskapet på och kostnadsfritt för kommunerna, vilket har bidragit till en ökad tillsynsaktivitet. Efterfrågan på materialet har varit stort, och det har även spridits till andra länsstyrelser och kommuner i landet.

I en enkät riktad till personer verksamma inom alkohol- och tobakstillsyn i länets kommuner i december, svarade samtliga att Länsstyrelsens arbete gett dem ökad kunskap på området i åtminstone viss utsträckning; tre av fyra svarade i ”mycket” eller ”ganska stor utsträckning”. Många ansåg sig även ha fått erfarenhetsutbyte och ökad kunskap om och förståelse för andra aktörers verksamhet. Samtidigt visade enkäten på ett upplevt fortsatt stort behov framöver av kunskap, information, råd och stöd i olika former.

Begränsad tillgänglighet till ANDT

Arbetet med att begränsa tillgängligheten av alkohol till ungdomar i länet har skett löpande under året, bland annat genom insatserna *Störa langningen* och *Tänk Om*, genomförda i samverkan med Folkhälsoinstitutet, Polisen, kommuner och frivilligorganisationer. *Störa langningen* fokuserade på att uppmärksamma den olagliga alkoholhandeln, medan *Tänk om* riktade sig till tonårsföräldrar. De båda insatserna kompletterade varandras budskap och var ett stöd i det lokala arbetet mot langningen av alkohol. Syftet var att motverka langningen genom att beröra föräldrar och andra vuxna, men också att skapa diskussion och debatt hos allmänheten.

På samma tema tillverkades det affischer och flyers för användning i olika forum, exempelvis i offentliga lokaler, affärer och trappuppgångar. Avsändare var kommuner, Polisen och Länsstyrelsen. Det var bland annat affischer med budskap som *Sett någon som säljer alkohol till ungdomar*. *Tipsa polisen* 114 14 och *Tänk om fler föräldrar hjälptes åt att sätta gemensamma gränser*. Affischerna skickades även ut i digital form för att öka spridningen ytterligare. Affischerna

har fått sitta uppe och återkopplingen från allmänheten har varit positiv.

Kopplat till insatserna kördes ”radiospottar” i elva av länets kommersiella radiokanaler kring jul och nyår, med ett budskap riktat till tonårsföräldrar: *Tänk om fler föräldrar hjälptes åt att sätta gemensamma gränser kring alkohol*. Avsändare var Statens Folkhälsoinstitut i samarbete med 31 kommuner, Polisen och Länsstyrelsen. Enligt en uppmärksamhetsmätning kände nästan hälften av de tillfrågade tonårsföräldrarna igen ”Tänk om”-budskapet – ett glädjande resultat mot bakgrund av radiospottarnas begränsade budget och räckvidd. En god majoritet av de intervjuade var övervägande positivt inställda till att samhället gör denna typ av upplysningsinsatser och flertalet höll med om att budskapet är viktigt.

Tänk om fler föräldrar hjälptes åt att sätta gemensamma gränser kring alkohol.

TÄNK OM

www.tänkom.nu

De olika insatserna mot langning pågick under hela året med särskilt fokus på riskhelger, särskilt inför Valborg och skolavslutningen. 31 av länets 49 kommuner deltog i arbetet. En enkät för lokal uppföljning av arbetet som skickades ut till deltagande kommuner och Länsnykterhetsförbundet i augusti visade att Länsstyrelsens stöd och samordning uppskattades för att bredda den lokala organisationen mot langning. Även politiker har uttryckt sitt stöd för insatserna och idrottsföreningar är positiva till att föra ut budskapet. Med många deltagande aktörer och en bra samverkan ökar möjligheterna för lyckade och uppmärk-

sammade insatser. Resultatet av årets arbete visar att ganska enkla insatser kan få genomslag. Enligt polisens uppgifter ledde ett bra samarbete till minskad brottslighet och fylleri i samband med skolavslutningen.

Satsning mot cannabis

Länsstyrelsen ingår i referensgruppen för Trestads-satsningen mot cannabis (ett samarbete mellan Göteborg, Stockholm, Malmö och Socialdepartementet). I satsningen ingår förebyggande insatser, tidiga insatser samt vård och behandling. Tillsammans med Göteborgs stad och Västra Götalandsregionen anordnade Länsstyrelsen i oktober konferensen *Ungdomar, cannabis och vägen därifrån*, med 400 deltagare. Föreläsningarna från konferensen har lagts ut som filmer på både Länsstyrelsens och Göteborgs stads hemsida.

Tydligare regler behövs vid servering av alkohol på idrottsarenor

Under 2009–2010 gjorde Länsstyrelsen en kontroll av serveringen av alkoholdrycker vid fyra av länets idrottsarenor för fotboll och ishockey. Med detta som bakgrund har de tre storstädernas länsstyrelser tillsammans i en skrivelse till Statens folkhälsoinstitut 2011 lyft behovet av tydligare regler kring denna typ av servering. För att få en bredare kunskapsbas om alkoholserving på idrottsarenor skulle det behövas en liknande tillsyn även i resten av landet.

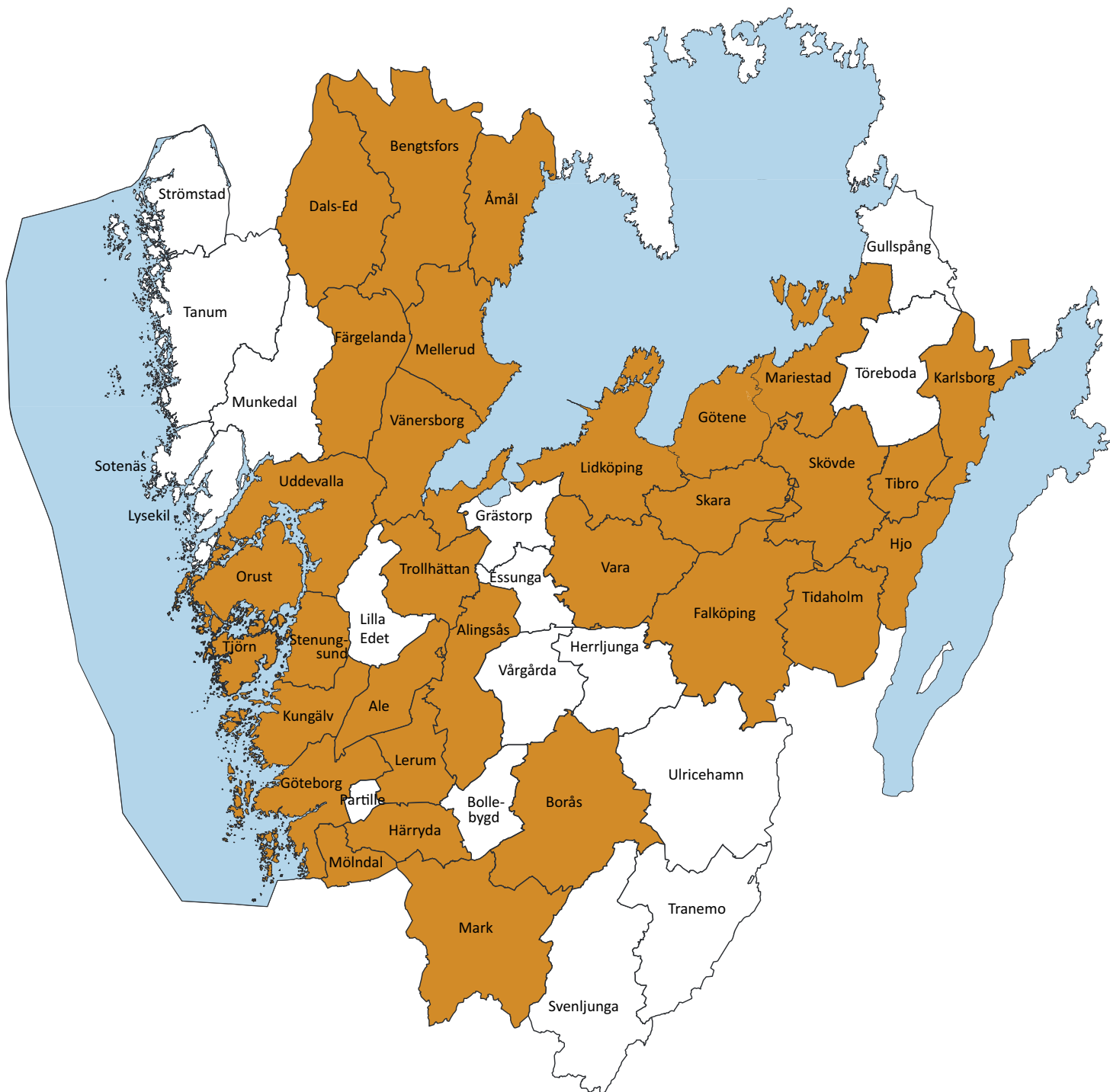
Förbättrade rutiner för kommunal tillsyn

I enlighet med nya krav i alkohollagen lämnade 44 av länets 49 kommuner under 2011 in en tillsynsplan till Länsstyrelsen över hur de ska bedriva tillsynen på restauranger med serveringstillstånd framöver. Länsstyrelsen har varit i kontakt med övriga fem kommuner, som alla saknat en organisation som kunnat ta ansvar för genomförandet men ska tillsätta detta för att säkerställa en fungerande tillsynsorganisation under 2012.

Länsstyrelsen gjorde under året tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen i tio kommuner, och ytterligare två kommuner fick uppföljningsbesök enligt tidigare beslut. Tillsynsverk-

samheten i länets kommuner har följts upp genom att begära in redovisning av restaurangtillsynen. Redovisningarna visade att det i hela länet gjorts drygt 1 900 tillsynsbesök under året, på cirka 1 300 restauranger. Kommunerna har i tillsynen fokuserat på ”problemställen”. Antalet så kallade erinringar (en skriftlig anmärkning), varningar och återkallelser visar att de gjort relevanta prioriteringar.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har under året ingått i styrgruppen för det nystartade nationella projektet *Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen* och där ingått i en arbetsgrupp med uppgift att ta fram länsstyrelsegemensamma tillsynsblanketter. Fokus har lagts på tre utvecklingsområden: 1) samsyn kring begrepp och definitioner; 2) standardisering kring metoder och dokument (kvalitetssystem); 3) gemensamma mallar för återrapportering av tillsynsarbetet. Resultaten av projektet ska införas i Länsstyrelsens verksamhet från och med 2012 och kommer att höja kvaliteten och likformigheten i tillsynen framöver.

 Kommuner med personligt ombud 2011

Social omsorg genom personligt ombud

Människor med psykiska funktionsnedsättningar riskerar att hamna i gråzonen mellan olika myndigheters ansvarsområden när de behöver vård, stöd och service. I flera av länets kommuner finns därför hjälp att få i form av ett personligt ombud.

Ett personligt ombud har som övergripande uppgift att hjälpa personer med psykiska funktionsnedsättningar att få sina rättigheter tillgodosedda. Ombudet fungerar som ett stöd och språkrör i kontakten med myndigheter och andra offentliga organisationer. Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av sina klienter, och de kommer tillsammans överens om vilken vård, service eller stöd som behövs. Verksamheten är frivillig och kostnadsfri. Tillgången till personligt ombud är mycket viktig för en grupp som ofta befinner sig i en utsatt situation och har begränsad talan i dagens samhälle. Kommuner har möjlighet att söka statligt bidrag hos länsstyrelsen för delfinansiering av verksamheten.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen arbetar för att alla kommuner i länet ska ha tillgång till personligt ombud. En central uppgift är att fördela bidrag till de kommuner som sökt medel för att inrätta eller bygga ut verksamheten. Länsstyrelsens arbete handlar även om att utveckla verksamheten genom utbildningsinsatser, medverkan i regionala nätverksträffar samt rådgivning och stöd till verksamhetsansvariga och lokala ledningsgrupper. Länsstyrelsen gör

årliga uppföljningar av kommunernas verksamhet som rapporteras till Socialstyrelsen.

Det övergripande målet med Länsstyrelsens arbete under 2011 har varit att gruppen psykiskt funktionsnedsatta ska få sina rättigheter tillgodosedda. Arbetet har särskilt syftat till att:

- Fler kommuner i länet ska etablera verksamhet med personliga ombud
- Stödja verksamheten på kommunal nivå genom rådgivning, utbildning, nätverk och samverkan
- Genom kompetensutveckling bidra till målgruppens rättssäkerhet samt förebygga diskriminering
- Genom uppföljning av verksamheten i länet göra Socialstyrelsen uppmärksam på brister och förtjänster i verksamheten.

Årets arbete med personligt ombud

Länsstyrelsen arbetar för en socialt hållbar utveckling i länet genom att uppmuntra och stödja verksamhet med personligt ombud i kommunerna samt att säkerställa kvaliteten i verksamheten. Under året har Länsstyrelsen bland annat bistått Socialstyrelsen med att bygga upp, följa och utveckla verksamheten i länets kommuner samt fördelat statsbidrag till tjänster och kompetensutveckling.

Fler kommuner med personligt ombud

Under 2011 har det skett en utökning i länet med ytterligare två kommuner sedan förra året som har startat verksamhet med personligt ombud: Lerum och Vänersborg. I december 2011 fanns därmed 31 kommuner med personligt ombud, och totalt 51 ombud. Av kartan på sida 62 framgår vilka kommuner som har en ombudsverksamhet och vilka som ännu saknar det.

Utvecklingen i länet bygger på ett långsiktigt arbete, och Länsstyrelsen för löpande diskussioner med länets kommuner. Verksamheten med personligt ombud är jämförelsevis liten och måste lyftas fram ofta för att inte prioriteras bort.

Foto: Microsoft Office Clipart online

Stöd till kommunerna genom rådgivning, utbildning, nätverk och samverkan

I länet finns flera nätverk för tjänstemän som arbetar som personligt ombud, bland annat ett stort nätverk som länets alla ombud ingår i (tillsammans med ombud i Hallands län). Därtill finns ett par mindre områdesbaserade nätverk.

Länsstyrelsen har vid två tillfällen under året sammankallat verksamhetschefer för personligt ombud till träffar för information, råd och erfarenhetsutbyte. Chefsnätverket efterlyser regelbundet stöd och råd från Länsstyrelsens sida, särskilt i arbetet med fungerande ledningsgrupper för verksamheten.

Länsstyrelsen har medverkat i ombudens årliga närverks-träff, som 2011 var en tvådagars-träff med fokus på uppföljning av verksamheten. En forskare (Lars Rönmark) från högskolan i Borås föreläste om hur yrkesrollen har utvecklats sedan verksamheten startades. Konferens om personligt ombud och yrkesrollen genomfördes i oktober 2011.

Länsstyrelsen har inlett ett arbete med att förbättra det informationsmaterial som finns, för att kunna erbjuda kommunerna en bättre service.

Uppföljning och utveckling av verksamheten med personligt ombud

Länsstyrelsen gör en årlig uppföljning över hur kommunernas verksamhet med personligt ombud fungerar. I varje kommun ska det finnas ledningsgrupper där representanterna bör vara från kommunen, socialtjänsten, landstingets psykiatri och primärvård, Arbetsförmedlingen samt Försäkringskassan. För att få Länsstyrelsens bidrag för verksamhet med personligt ombud måste kommunerna arbeta utifrån Socialstyrelsens meddelandeblad. I meddelandebladet beskrivs de villkor och förutsättningar som finns för arbetet med personligt ombud.

Hösten 2010 gjorde Länsstyrelsen en kartläggning av kommunernas verksamhet med personligt ombud i Västra Götalands län. I kartläggningen undersöktes bland annat vilka mål riktlinjer och arbetsredskap som användes i verksamheten. Kartläggningen presenterades vid en regional

konferens i december där chefer samt alla ombud i länet var inbjudna, och trycktes i form av en rapport våren 2011. Rapporten har spridits till länets kommuner i syfte att utgöra underlag och stöd för de lokala verksamheternas fortsatta utveckling.

Länsstyrelsen har även följt upp kommunernas årsredovisningar för sina verksamheter med personligt ombud under 2011. Dessa visar inga tecken på minskade svårigheter för personer med psykiska funktionshinder. Kommunerna pekar på att förändringarna i socialförsäkringssystemen har lett till psykisk belastning utöver de besvär som klienterna redan har. Klienter med neuropsykiatriska funktionsned-sättningar har ökat och fler yngre kvinnor söker personligt ombud. Vanliga kontaktorsaker är dålig ekonomi och okunskap om vilka ekonomiska ersättningar man har rätt till, svårigheter med myndighetskontakter, hot om vräkning, att myndigheterna inte samverkar samt avsaknad av sysselsättning.

Ökad rättsäkerhet genom nationella rutiner och riktlinjer

I kartläggningen av kommunernas verksamhet med personligt ombud framgick ett behov av bättre rutiner för att motverka systemfel i offentlig förvaltning. Ombuden upptäcker ofta brister och hinder i samhällets stödsystem när de arbetar med klienterna och det ingår i ombudens uppgift att rapportera dessa brister till den lokala ledningsgruppen. Av Länsstyrelsens kartläggning framgår att kommunerna behöver hjälp med de brister som inte går att åtgärda på lokal nivå. Kommunerna uttrycker behov av samordnade rutiner, arbetsredskap och kvalitetssäkringssystem, vilket inkluderar rutiner för mottagande och återkoppling av strukturella systemfel som rapporteras till länsstyrelserna, Socialstyrelsen och Socialdepartementet. Länsstyrelsen har därför påbörjat en dialog med Socialstyrelsen i frågan.

Länsstyrelsen har deltagit i en nationell arbetsgrupp med representanter från länsstyrelserna i Västra Götaland, Halland, Gävleborg, Östergötland och Stockholm. Arbetsgruppen har tagit fram webbtexter, utvecklat blanketter

för kommunernas ansökningar och redovisningar samt ett enklare och mer enhetligt system för jämförelser och analyser av resultat. Målet är att skapa en bättre service gentemot kommunerna genom mer utförlig, aktuell och tillgänglig information. Bättre nationella rutiner ska leda till att målgruppens rättigheter tillgodoses oavsett var individen bor.

Arbetet med att få fler kommuner att påbörja verksamhet med personligt ombud kommer att fortsätta under 2012. Det handlar bland annat om att informera och påminna de kommuner som i nuläget inte har verksamhet med personligt ombud om vilka möjligheter som finns.

Foto: Microsoft Office Clipart online

Integration: etablering av nyanlända invandrare

Sedan den 1 juli 2010 ansvarar Länsstyrelsen för att teckna överenskommelser med kommuner om mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande.

Den 1 december 2010 trädde en ny etableringsreform i kraft med syfte att ge nyanlända flyktingar bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet. Med etableringsreformen följde en ny lag om etableringsinsatser (SFS 2010:197) gällande målgruppen nyanlända i arbetsför ålder (20–64 år) som har fått uppehållstillstånd som flyktingar, eller av flyktingliknande skäl, samt så kallade kvotflyktingar³⁶. Även nyanlända i åldern 18–19 år som saknar föräldrar i Sverige omfattas av den nya lagen liksom anhöriga till nyanlända.

Sedan införandet av etableringsreformen har Arbetsförmedlingen huvudansvaret för bosättningen av nyanlända flyktingar, medan Migrationsverket som tidigare har ansvaret för bosättning av kvotflyktingar.

Genom en särskild etableringsplan ska Arbetsförmedlingen ge den nyanlända stöd och underlätta dennes etablering i arbets- och samhällslivet. Etableringsplanen utformas av Arbetsförmedlingen tillsammans med individen, i samverkan med berörda kommuner, myn-

digheter, företag och organisationen. Planen beskriver de aktiviteter som ska stödja den nyanlända på vägen till arbetsmarknaden, vilket alltid omfattar svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och arbetsförberedande insatser, exempelvis validering av utbildnings- och yrkeserfarenheter samt praktik.

En ny aktör – etableringslotsen – ska stödja den nyanlända under etableringsperioden med att snabbare nå ut i arbetslivet. Även om Arbetsförmedlingen har det samordnade ansvaret för etableringsinsatserna har kommunerna ett fortsatt stort ansvar för de nyanlända individerna vad gäller boende, utbildning och sociala insatser. Alla nyanlända som omfattas av reformen har rätt till etableringsersättning, densamma för alla, oberoende var i landet man bor.

Många nyanlända flyktingar i Sverige är barn och en del av dem saknar legal vårdnadshavare i Sverige. Mottagandet av ensamkommande barn regleras genom formella överenskommelser, vilka sedan 2011 sluts mellan Migrationsverket, berörd kommun och länsstyrelse. Socialstyrelsen ansvarar för tillsyn över de boenden som de ensamkommande barnen placeras i.

Eftersom många aktörer är inblandade i arbetet med mottagandet och etableringen av flyktingar är det en demokratisk och administrativ process som kan ta tid. Mot den bakgrunden är det mycket viktigt med en nära samverkan mellan berörda aktörer – statliga myndigheter, kommuner, näringsliv och ideella organi-

³⁶ Kvotflyktingar tas ut på förslag från UNHCR från flyktingsituationer runt om i världen och genom organiserad överföring kommer till ett asylansökningsområde inom ramen för dess flyktingkvot med rätt att bosätta sig där permanent. Sverige tar bara emot ansökningar från FN:s flyktingorgan UNHCR som gäller flyktingar och skyddsbehövande där UNHCR har bedömt att de varken kan återvända till sitt hemland eller leva i säkerhet i det land dit de flytt. Migrationsverket prövar sedan ansökningarna på samma sätt som andra asylansökningar.

sationer som på olika sätt berörs ifråga om den nyanländes boende, utbildning, arbete och hälsa. God samverkan bidrar till effektivare användning av resurser, och inte minst gynnar det den nyanlända individen och dennes väg in i det svenska samhället.

Länsstyrelsens uppdrag och mål

Länsstyrelsen arbetar för en ökad kapacitet och beredskap i länet kring mottagande och etableringen av nyanlända flyktingar. Målet är att alla nyanlända ska få en snabb och effektiv etablering i samhället genom hjälp med exempelvis språk, boende, utbildning och arbete. I Länsstyrelsens uppdrag ingår att förhandla fram överenskommelser med länets kommuner om antalet nyanlända som ska tas emot.

Verksamhetens övergripande mål inom integrationsområdet under 2011 har varit att:

- Följa upp hur insatser för nyanlända personer organiseras och genomförs på regional och kommunal nivå, med särskilt fokus på hur den nya etableringsreformen har fått genomslag i länet
- Skapa kapacitet och beredskap i länets kommuner för mottagande och etablering av nyanlända, med ett särskilt fokus på ensamkommande barn och ungdomar
- Arbeta för regional samverkan mellan kommuner, myndigheter, organisationer och andra viktiga aktörer i planering, organisering och genomförande av insatser för nyanlända
- Arbeta för samverkan och samordning kring kommunernas samhällsorientering (SO) och svenskundervisning (SFI) samt följa upp arbetet på dessa områden.

Länsstyrelsen ska också särskilt verka för att det ska finnas beredskap och kapacitet för att ta emot ensamkommande barn och unga.

I etableringsprocessen har kommuner och Länsstyrelsen ett särskilt uppdrag inom samhällsorientering (SO). Samhällsorienteringen ska göra det lättare för nyanlända att etablera sig i arbets- och samhällslivet och ge en grundläggande förståelse för hur det svenska samhället fungerar. Det är kommunernas ansvar att erbjuda nyanlända invandrare samhällsorientering. Länsstyrelsens roll är att uppmuntra och stödja samarbete mellan kommunerna i arbetet, att följa upp verksamheten och att lämna en gemensam redovisning om samhällsorientering till regeringen.

En annan viktig del i nyanländas etablering i Sverige är kunskap i svenska språket. Svenska för invandrare (sfi) är en grundläggande utbildning i svenska för vuxna som inte har svenska som modersmål. Det är kommunerna som ansvarar för sfi-utbildningen och de är skyldiga att se till att sfi erbjuds dem som har rätt till den. Länsstyrelsens roll är att verka för regional samverkan inom sfi, framför allt genom att skapa fungerande forum för samverkan.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län driver sedan 2010 ett särskilt projekt – *Etablering av nyanlända flyktingar genom interkommunal och interregional samverkan* (EFIS) – med syfte att skapa en ökad samverkan och samordning kring etableringen av nyanlända flyktingar i länet för en bättre och effektivare introduktion i samhället.³⁷ Med projektet vill Länsstyrelsen bidra till att utveckla och sprida modeller för hur olika regionala och kommunala aktörer kan arbeta tillsammans med introduktionen av nyanlända flyktingar. En viktig del av projektets arbete är en unik webbportal – *informationsverige.se* – som erbjuder nyanlända en samlad ingång till relevant information, oberoende av kommungränser eller av aktör bakom verksamheten och informationen.

³⁷ Bakom projektet står Länsstyrelsen i Västra Götalands län med stöd av Europeiska flyktingfonden. Samverkanspartners för EFIS är Västra Götalandsregionen, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, IKEA, Borås stad och Sjuhärads kommunalförbund via Borås stad.

Ett centralt syfte med den nya reformen är att underlätta och påskynda de nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Sedan 2009 driver Länsstyrelsen i Västra Götaland, tillsammans med 12 samverkanspartners³⁸, *Projekt utländska akademiker* (PUA). Projektet syftar till att hjälpa nyanlända akademiker att få ett kvalificerat arbete eller annan sysselsättning som passar sett till den enskilda individens kompetens och bakgrund. För att lyckas med detta behövs en bred samverkan mellan olika myndigheter och andra organisationer och en tydlig långsiktig logistik för utländska akademikers väg till arbete. Målsättningen är att 70 procent av deltagarna ska få ett arbete som motsvarar deras tidigare utbildning och yrkeserfarenhet inom sex månader efter avslutad kurs. Projektet syftar även till att motverka strukturell diskriminering på arbetsmarknaden.

Årets arbete med integration: etablering av nyanlända flyktingar

Den nya etableringsreformen har inneburit ett stort behov av en tydligare ansvarsfördelning mellan kommuner och myndigheter i det gemensamma arbetet med att ta emot nyanlända flyktingar. Länsstyrelsens insatser under 2011 har därför till stora delar handlat om att förankra etableringsreformen, att förtydliga ansvarsfördelningen och följa upp det pågående reformarbetet i länet.

Länsstyrelsen har på olika sätt arbetat för att skapa beredskap och kapacitet för mottagande av nyanlända flyktingar i länet. Arbetet har bland annat inneburit att förhandla fram överenskommelser med länets kommuner om mottagande av nyanlända. Länsstyrelsen har verkat för en stärkt samverkan i länet inom samhällsorientering (SO) och svenska för invandrare (sfi), där ett redskap har varit fördelning av regionala och nationella utvecklingsmedel³⁹ till kommuner och kommunalförbund. Under året har ett

38 Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen i Halland, högskolorna i Halmstad, Borås respektive Skövde, Högskolan Väst, Göteborgs universitet, Yrkeshögskolan Göteborg, Västra Götalandsregionen, Region Halland, Sjuhärads kommunalförbund (ursprungligen även Chalmers Tekniska Högskola).

39 Se sidan 80.

antal utvecklingsområden identifierats för att nyanlända ska få ett bättre och snabbare mottagande i kommunerna och en snabbare väg in på arbetsmarknaden.

Genomförandet av etableringsreformen

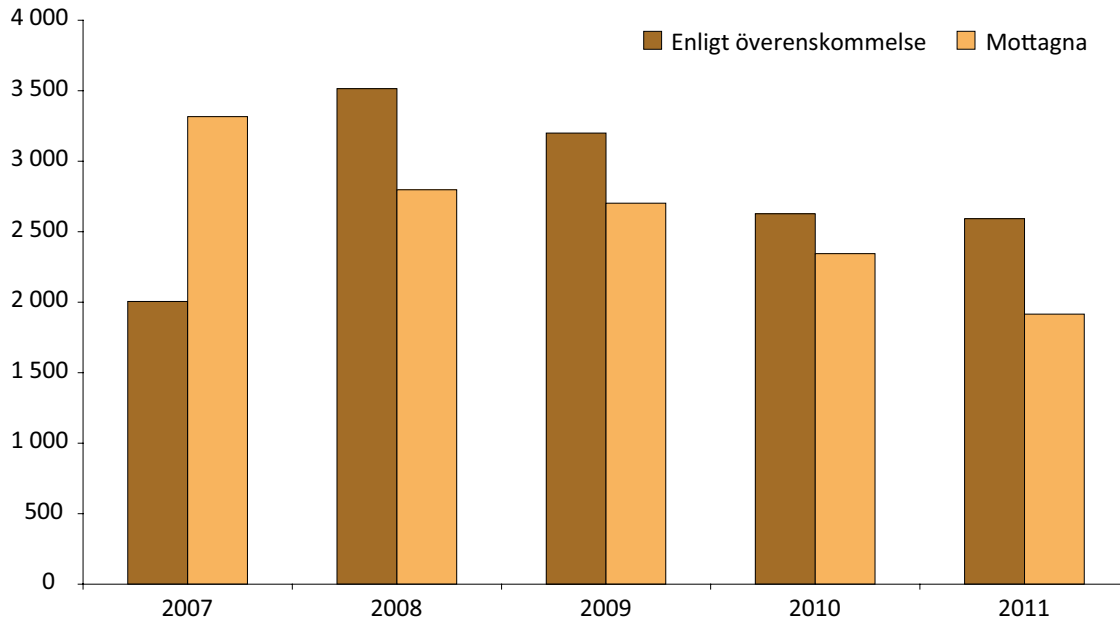
Länsstyrelsen har genom dialoger med kommuner och andra myndigheter samlat in information om genomförandet av etableringsreformen i länet. Dialogerna har handlat om hinder och möjligheter i etableringsreformen och om förutsättningar för gemensamma lösningar. Dialogerna har legat till grund för framtagandet av tre nationella lägesrapporter, ett slags ögonblicksbilder. I dessa lyftes särskilt behovet av en tydligare ansvarsfördelning mellan kommuner, Arbetsförmedling och lotsföretag. Det gäller särskilt inom arbetsförberedande insatser, rehabiliteringsinsatser och socialt stöd i samband med bosättning. Ansvarsfördelningen bör framöver kunna förtydligas både på nationell nivå och i de lokala överenskommelserna som tecknas mellan kommunen och Arbetsförmedlingen. Resultaten från ögonblicksbilderna har rapporterats till regeringen och även kommunicerats ut i länet till kommuner, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och andra berörda aktörer.

Reformen har enligt Länsstyrelsens bedömning fått ett genomslag i länet under året. Samverkan genom partnerskap på regional och delregional nivå, konferenser, samt dialogträffar mellan aktörerna på lokal och regional nivå har bidragit till en ökad samsyn och förståelse av reformen, aktörernas olika roller samt genomförande av etableringsreformen i länet.

Överenskommelser om mottagande av nyanlända flyktingar

I samverkan mellan Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och länsstyrelserna tas fram så kallade länstäl för platser som ska ställas till förfogande för nyanlända flyktingar. Länstalen utgår från Migrationsverkets prognoser för antalet kommande flyktingar till Sverige, och fördelas därefter på länen enligt en modell som tar hänsyn till varje läns förutsättningar rörande arbetsmarknad, folkmängd, demografi och bostadsmarknad. Länstalen för Västra Göta-

Mottagna flyktingar i förhållande till antalet i överenskommelser med kommunerna i Västra Götalands län, 2007–2011

lands län under 2011 var 2 760 platser varav 950 var anvisningsbara för Arbetsförmedlingen och Migrationsverket.

Under 2011 hade 44 av länets 49 kommuner en tecknad överenskommelse om mottagande av nyanlända flyktingar.⁴⁰ Länsstyrelsen sade under hösten upp överenskommelser med två kommuner för omförhandling på grund av ett mycket lågt mottagande i förhållande till överenskommelsen.

Bosättning

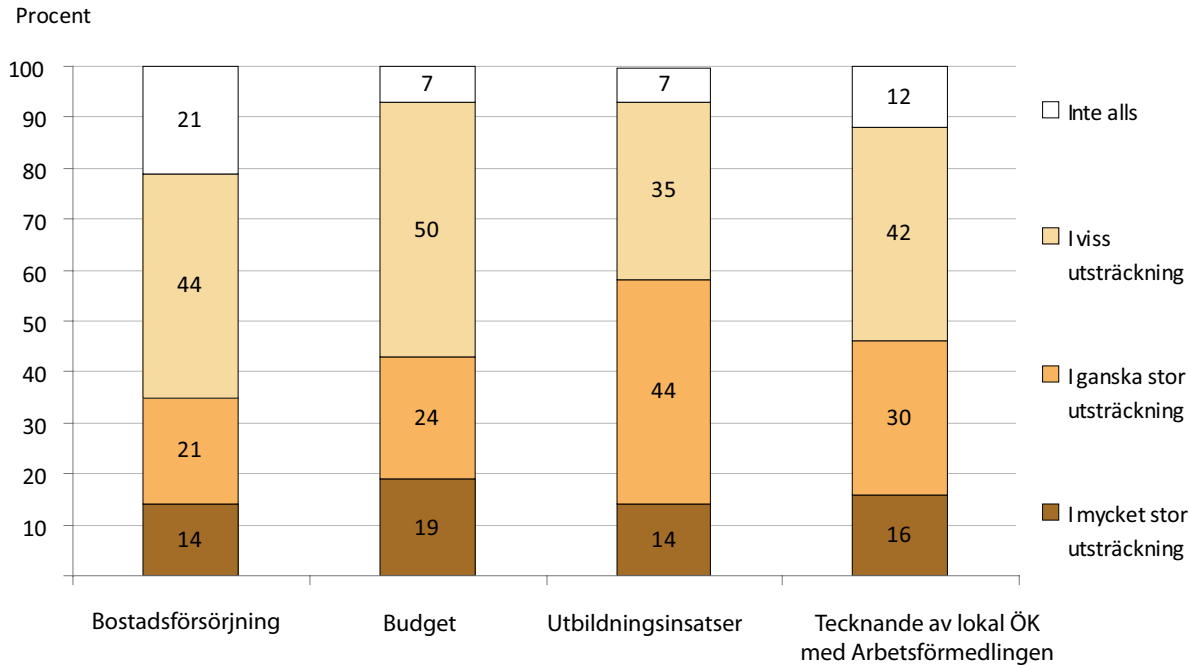
Det sammantagna antalet platser som kommunerna tecknat sig för i överenskommelserna täckte med marginal länstalet för 2011. Samtidigt hade många kommuner svårigheter att ta emot det överenskomna antalet flyktingar. Det problemet var större 2011 jämfört med 2010, varmed det faktiska flyktingmottagandet i länet minskat ytterli-

gare sedan 2009. Den primära orsaken hos kommunerna har varit bostadsbrist. En majoritet av länets kommuner uppgav i den årliga bostadsmarknadsanalysen att de hade en brist på bostäder relativt efterfrågan (se sidorna 12–13). Bostadsbrist är också orsaken till varför många kommuner anser sig sakna beredskap för snabba förändringar i mottagandet.

Nyanländas bosättning har varit ett av de utvecklingsområden som lyfts fram av flera berörda aktörer efter genomförandet av etableringsreformen. Migrationsverket har rapporterat en ökning av antalet personer som blir kvar i deras boenden även efter att de fått uppehållstillstånd, i väntan på att bli anvisade till en kommun. På så vis upptas många boendeplatser vilka egentligen är avsedda för asylsökande personer. Migrationsverket måste därmed arbeta för att få fram nya boenden i kommunerna. Det finns ett tydligt behov av samordning kring bosättning, inte minst då flera myndigheter har i uppdrag att få fram boendeplatser för olika målgrupper.

⁴⁰ De kommuner som saknade överenskommelse under 2011 var Karlsborg, Tidaholm, Tjörn, Töreboda samt Öckerö.

Västra Götalands kommuners användning av överenskommelser som ett planeringsverktyg inom olika områden under 2011

Resultaten baseras på de totalt 43 kommuner som svarat att de tecknat en överenskommelse om mottagande.

För den nyanlände individen riskerar en fördröjd bosättning att etableringen försenas, till exempel starten av sfi och samhällsorientering. Med syfte att utveckla arbetet med bosättning har Länsstyrelsen inlett ett fördjupat samarbete tillsammans med Arbetsförmedlingen och Migrationsverket, vilket kommer att fortsätta under 2012.

De överenskommelser som Länsstyrelsen tecknar med kommunerna utgör ett planeringsredskap för mottagandet. I december 2011 genomförde Länsstyrelsen en kartläggning av nyanländas etablering under året, genom en enkät riktad till länets kommuner och till Arbetsförmedlingen. Ett resultat från undersökningen visade att kommunerna i högre grad använder sig av överenskommelsen i planeringen av budget, utbildningsinsatser och tecknande av lokal överenskommelse med Arbetsförmedlingen än i planeringen av bostadsförsörjning. Av enkäten framkom också att ingen kommun inkluderat någon part från bostadssektorn

i överenskommelsen.

Länsstyrelsen har i den årliga bostadsmarknadsanalysen uppmärksammat situationen för nyanlända flyktingar som en av flera särskilt utsatta grupper på bostadsmarknaden. Bostadsförsörjningsfrågan har även lyfts i kontakten med samhällsplanerare och boendeansvariga i länets kommuner.

Fler överenskommelser om mottagande av asylsökande ensamkommande barn

Länsstyrelsen har under 2011 haft som nytt uppdrag att, under Migrationsverkets ledning, föra en dialog och förhandling med kommunerna kring överenskommelserna för mottagande av ensamkommande barn. Det handlar både om att omarbeta nuvarande överenskommelser och att teckna nya. Länsstyrelsen ska även arbeta för att det ska finnas beredskap och kapacitet i kommunerna för mot-

tagandet. I slutet av 2011 fanns det i Västra Götalands län överenskommelser om mottagande av ensamkommande barn i 38 av länets 49 kommuner.

Under 2011 förhandlade Länsstyrelsen fram överenskommelser med nio nya kommuner varav två påbörjade mottagandet under året; övriga har haft svårigheter med att färdigställa boenden. Sex av länets kommuner har haft en överenskommelse om ett visst antal barn, motsvarande ett mottagande av 30 barn under en 12-månadersperiod. I december 2011 hade länet totalt 210 platser för asylsökande barn och barn med uppehållstillstånd, varav 24 var nya asylplatser framförhandlade under 2011. Den största ökningen av platser har skett i Fyrbodalen och Skaraborg, med sex respektive tre nya överenskommelser.

Länsstyrelsen har under året arbetat med att skapa samverkan kring området med ensamkommande barn och att utveckla en tydligare struktur för arbetsprocessen för att alla berörda aktörer ska kunna arbeta effektivare mot samma mål. I träffarna med länets kommuner, tjänstemän och politiker har Länsstyrelsen betonat att mottagandet av ensamkommande barn är en del av kommunernas övriga arbete med etablering av nyanlända och bör integreras i den vidare planeringen av etableringsarbetet.

Stöd till länets kommuner och kommunalförbund i mottagandet av ensamkommande barn

En stor del av Länsstyrelsens arbete handlar om att vara tillgänglig för kommunerna, att ge information och stöd. Under året har Länsstyrelsen bistått chefer och handläggare i kommuner och kommunalförbund med råd och stöd i uppbyggnaden av mottagandet av ensamkommande barn. Det är viktigt att informationen om kommunernas uppdrag kring ensamkommande barn och andra nyanlända sprids genom hela kommunen och inte bara finns hos enskilda tjänstemän.

Under våren genomförde Länsstyrelsen en temadag med särskilt fokus på behovet av nya platser för ensamkommande barn. Deltagarna uttryckte att dagen gett ny kunskap användbar för ett fortsatt nätverksbyggande mellan boenden i kommunerna.

Som underlag för Länsstyrelsens stöd till kommunernas arbete med ensamkommande barn genomfördes en kartläggning i november 2011. Intervjuer gjordes med representanter från 21 av de kommuner som hade en överenskommelse om mottagande för ensamkommande barn. Resultaten visade bland annat att kommunerna placerade asylsökande ensamkommande barn framförallt i asylboenden, i så kallade HVB-hem, gruppboende för vård och behandling. Drygt hälften placerade hos entreprenörer, övriga i kommunal regi. Sex kommuner uppgav att de saknade ordnade boendeformer för ensamkommande barn med uppehållstillstånd i den egna kommunen. Kommunerna pekade på stor brist på lokaler och bostäder som försvårade i mottagandearbetet. Även den höga omsättningstakten av platser för barnen uppfattas som ett hinder för långsiktig planering.

Ökad kapacitet och beredskap i mottagandet av nyanlända genom utvecklingsmedel

Länsstyrelsen har deltagit i arbetet med de nationella ansökningarna av ersättning till kommuner och kommunalförbund för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet samt för att utveckla samverkan mellan aktörer på integrationsområdet⁴¹. För år 2011 fanns det 15 miljoner att fördela på nationella ansökningar. För Västra Götalands län beviljades medel till Skarborgs kommunalförbund med tre miljoner kronor för bland annat utveckling av samhällsorientering (se vidare sidorna 76–77).

Länsstyrelsen fick 6,4 miljoner kronor att fördela på ansökningar under 2011 för regionala insatser i länet. De områden som prioriterades var: ensamkommande barn, samverkan/samarbete för specialiserad och/eller yrkesinriktad sfi, samhällsorientering samt insatser för personer med nedsatt prestationsförmåga. Exempelvis blev Skarborgs kommunalförbund beviljat medel för att bland annat ge stöd och kompetensutbildning till kommuner och olika nätverk för ensamkommande barns mottagande.

⁴¹ Enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Stärkt samverkan och samordning

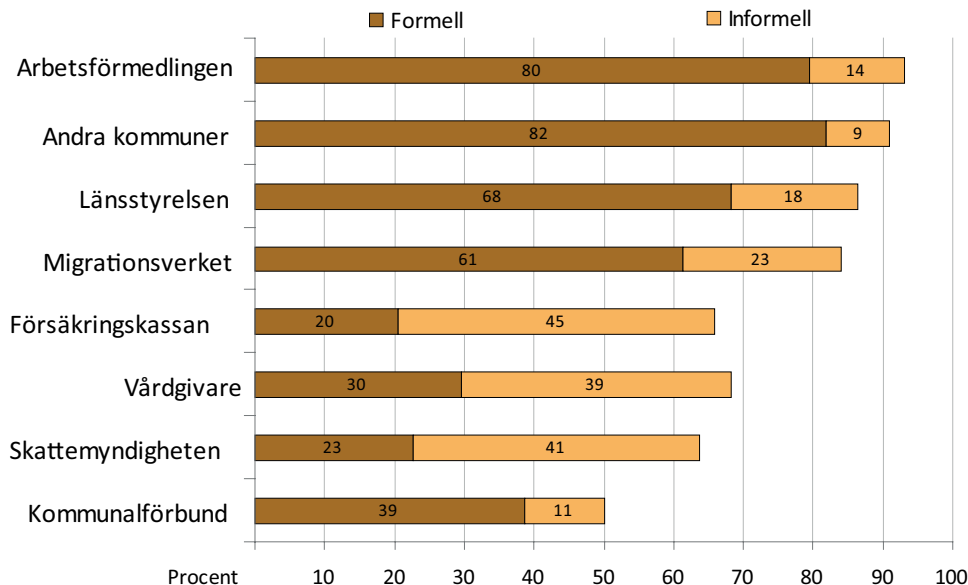
Länsstyrelsen i Västra Götaland samverkar med Migrationsverket kring mottagandet av nyanlända på både nationell och regional nivå. För att öka länets beredskap och kapacitet för nyanländas etablering i länet har Länsstyrelsens arbete under året varit inriktat på att utveckla och förbättra samverkan med kommuner och myndigheter på regional och delregional nivå.

Länsstyrelsens arbetsmodell bygger på ett regionalt partnerskap för hela länet samt delregionala partnerskap och arbetsgrupper inom de geografiska områdena för länets fyra kommunalförbund. Här ingår representanter från bland annat Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Skatteverket, Skolinspektionen, högskolor och universitet, Västra Götalandsregionen, länets kommuner och kommunalförbund samt den idéburna sektorn. Samordningen har fokuserats på genomförandet av etableringsreformen men även på samhällsorientering (SO), svenska för invandrare (Sfi) och sociala insatser.

Som komplement till partnerskap och arbetsgrupper har konferenser och dialogträffar bidragit till att skapa ökad förståelse av reformen, ett förtydligande av ansvarsfördelningen och utveckling av rutiner för effektivare samverkan på lokal, regional och nationell nivå. För att följa upp etableringsreformens genomförande på lokal nivå har Länsstyrelsen tagit initiativ till dialogträffar med länets kommuner inom de fyra delregionerna. Resultaten har använts som underlag till de nationella ögonblicksbilderna i länsstyrelsens gemensamma rapporter under året.

I en enkätundersökning genomförd i december undersöktes bland annat omfattningen av och förutsättningar för samverkan i länet. Resultaten visade att samverkan mellan kommuner var vanligast kring samhällsorientering men att det i många kommuner också förekom kring utbildningsinsatser, kompetensutveckling samt tolkverksamhet. Samverkan över kommungränser är mindre vanligt kring boendeplanering samt hälsa och rehabilitering. Många av kommunerna uttryckte ett stort behov av förbättrad samverkan framöver, speciellt kring samhällsorientering, kompetensutveckling, utbildningsinsatser samt hälsa och rehabilitering.

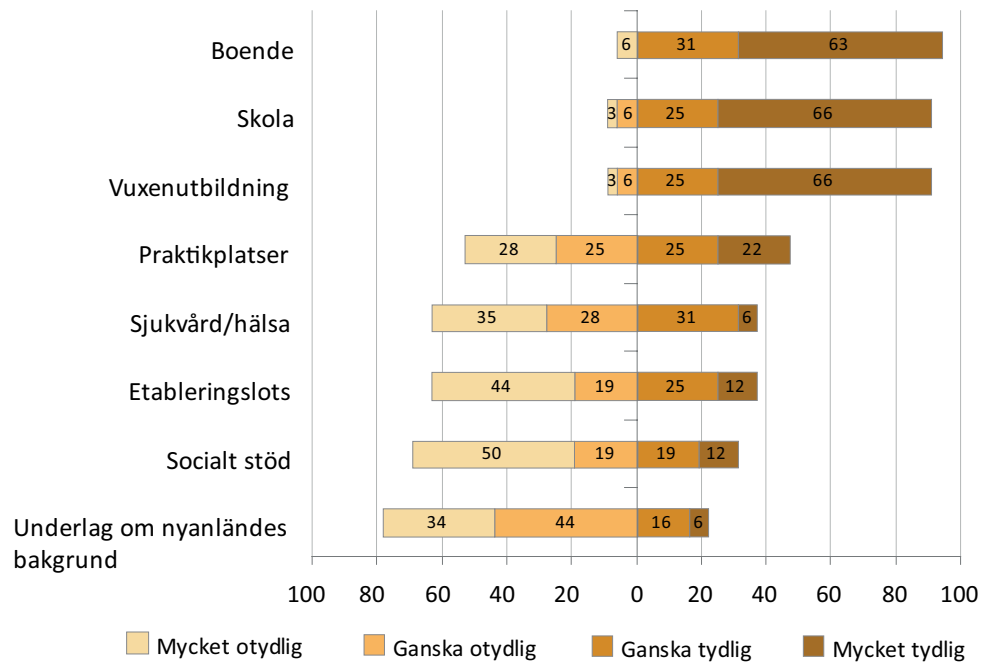
Västra Götalands kommuners samverkan med övriga aktörer inom etableringsuppdraget under 2011

Aktörerna är rangordnade efter andelen kommuner som svarat att de samverkar formellt eller informellt. Formell samverkan förklaras med "exempelvis nätverk, referens- eller arbetsgrupper"; informell samverkan med "kontakter som tas tillfälligt/spontant vid ett direkt behov".

Resultaten baseras på totalt 44 kommuner (de som hoppat över frågan om samverkan ingår i procentbasen).

**Tydlig eller otydlig ansvarsfördelning i den lokala överenskommelsen 2011?
Uppfattningen bland Västra Götalands kommuner**

Resultaten baseras på de 32 kommuner som svarat att de tecknat en lokal överenskommelse med Arbetsförmedlingen under 2011.

Utöver andra kommuner visade enkäten att samverkan inom etableringsuppdraget i övrigt främst involverade Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen och Migrationsverket, särskilt sett till mer formella former för samverkan.

De generella hinder för samverkan som kommunerna främst pekade ut var otydlig ansvarsfördelning, bristande kommunikation, bristande ekonomiska resurser samt bristande kunskap om och förståelse för varandras verksamheter. När det gäller otydlig ansvarsfördelning är den uppfattningen särskilt påtaglig rörande vissa områden i den lokala överenskommelse som många kommuner tecknar med Arbetsförmedlingen och eventuellt ytterligare parter: socialt stöd, etableringslots, sjukvård/hälsa, praktikplatser och underlag om den nyanländes bakgrund.

När det gäller kommunernas syn på Länsstyrelsens arbete under året anser, enligt enkäten som genomfördes i december, hälften av kommunerna att insatserna i stor utsträck-

ning bidragit till ökad kunskap och erfarenhetsutbyte inom området.

Samverkan i länets fyra delregioner

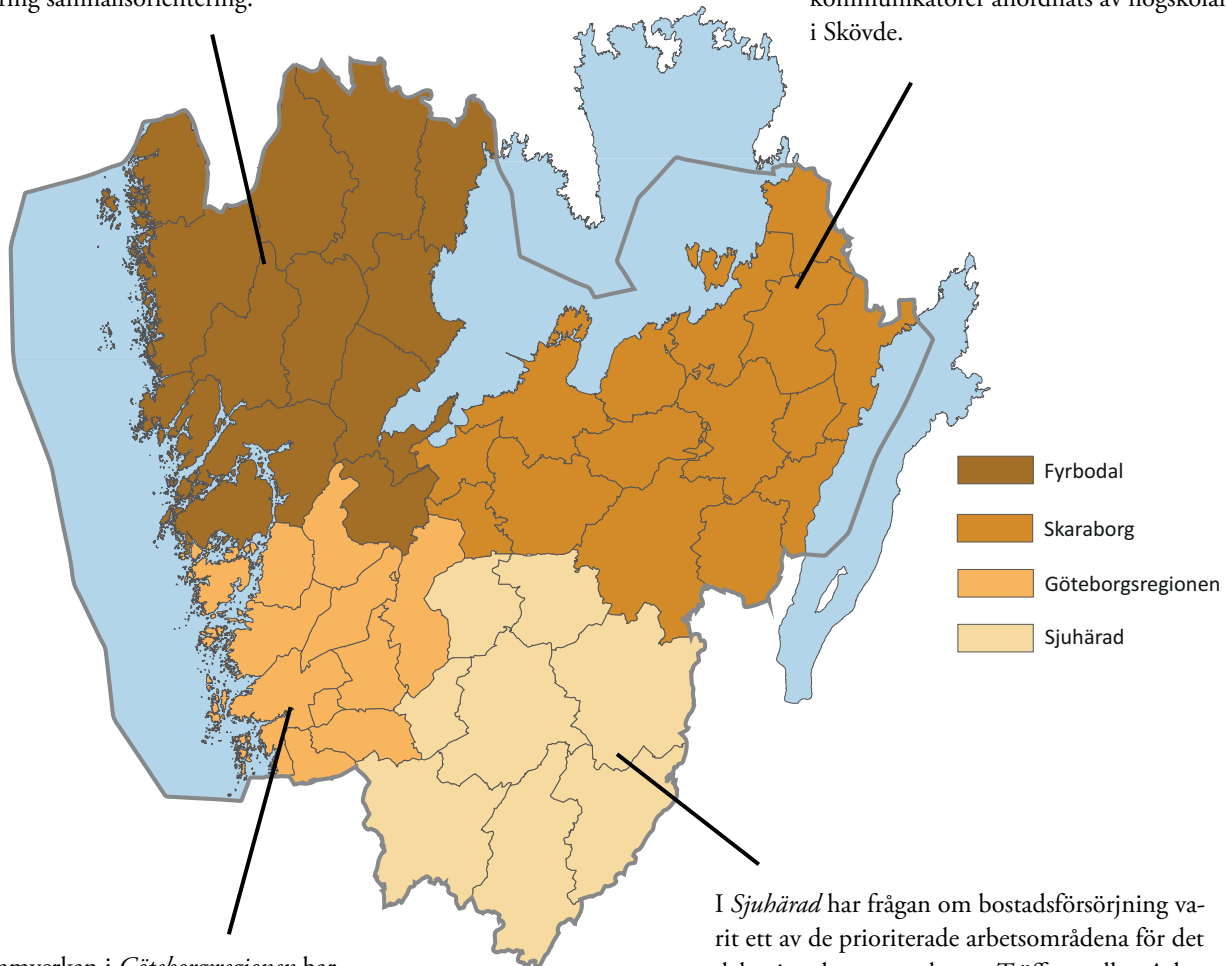
De delregionala partnerskapen och arbetsgrupperna har bidragit till ökad samverkan för genomförandet av etableringsreformen. Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och kommuner har varit samarbetsparter inom samtliga delregioner. Kartan på nästa sida visar de viktigaste resultaten inom respektive delregion.

Länsstyrelsen var tillsammans med Arbetsförmedlingen medarrangör av *Jobbmässan* i Göteborg 2011. Syftet med mässan är att öka tillväxt och sysselsättning i Göteborgsregionen samt att skapa möjligheter för arbetsgivare att träffa kompetenta arbetsökande. Totalt 8 000 personer besökte mässan under två dagar, vilket innebar många möten mellan arbetsökande och deltagande representanter från näringslivet (48 utställare).

INTEGRATION: ETABLERING AV NYANLÄNDA INVANDRARE

I *Fyrbodalen* har Länsstyrelsen utöver dialogträffar för erfarenhetsutbyten och djupare förståelse av etableringsreformen deltagit i projektet *Integrationsarbete och kommunal samverkan* som drivs av Högskolan Väst. Sju kommuner deltar i projektet, vilket har lett till ett praktiskt samarbete kring samhällsorientering.

I *Skaraborg* har Länsstyrelsen deltagit i ett utvecklingsprojekt som handlar om att samordna samhällsorienteringen mellan kommunerna. Inom projektets ram har en uppdragsutbildning för samhällskommunikatörer anordnats av högskolan i Skövde.

Samverkan i *Göteborgsregionen* har vidareutvecklats inom fyra områden: samhällsorientering, sfi, rehabilitering och boende. Kommunalförbundets uppdrag från sina medlemskommuner har varit avgörande för utvecklingen av det kommungemensamma arbetet med att hjälpa nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden.

I *Sjuhärad* har frågan om bostadsförsörjning varit ett av de prioriterade arbetsområdena för det delregionala partnerskapet. Träffar mellan Arbetsförmedlingen och kommunernas samordnare och handläggare har ägt rum varannan månad, där Länsstyrelsen gett aktuell information kring reformen och nödvändiga insatser inom uppdraget. Länsstyrelsen har varit rådgivande och stödjande i ett utvecklingsarbete med inriktning på en kommungemensam mottagning och etablering av nyanlända.

Nationell samordning kring ensamkommande barn

I det nya uppdraget rörande ensamkommande barn har Länsstyrelsen i Västra Götaland ansvaret för länsstyrelsernas nationella samordning, vilket innebär att hålla samman arbetet som bedrivs runt om i Sverige. Två nationella arbetsgrupper har bildats: dels en länsstyrelseintern, dels en grupp som utöver representanter från länsstyrelserna består av representanter från Migrationsverket samt efter behov andra inbjudna aktörer på nationell nivå, såsom Socialstyrelsen, Skolverket och Sveriges kommuner och landsting.

Breddad och fördjupad samhällsorientering

Den 1 december 2010 trädde förordningen om samhällsorientering (2010:1138) för nyanlända i kraft. Samhällsorienteringen syftar till att ge en grundläggande förståelse för det svenska samhället och vara en grund för fortsatt inhämtande av kunskap. Samhällsorienteringen ska i första hand förmedlas på modersmål, i dialogform med utrymme för reflektion samt med flexibilitet för att passa den enskilde nyanländes etableringsplan. Målgruppen som omfattas av förordningen är den samma som den för etableringsreformen, det vill säga nyanlända flyktingar i åldrarna 20–64 år.

Länsstyrelserna har på nationell nivå bildat en fokusgrupp, samordnad av länsstyrelserna i Västra Götalands och Skåne län, som arbetar fördjupat med uppdraget inom samhällsorientering. Det handlar om att på olika sätt ge stöd till aktörer som utvecklar och samverkar kring samhällsorientering, i syfte att bredda och fördjupa samhällsorienteringen på både lokal, regional och nationell nivå.

Fokusgruppen identifierade under 2010 ett antal prioriterade områden för samverkansarbetet: metodutveckling, deltagar- och referensmaterial, ”SO online” (samhällsorientering kommunicerad via webb eller telebild) och webbportalen *informationsverige.se*. Länsstyrelserna har inom dessa områden gett stöd till utvecklingen. I arbetet med material och med webbportalen har länsstyrelserna deltagit operativt i arbetet medan länsstyrelsernas stöd inom övriga områden framförallt handlat om fördelning av medel till strukturella insatser.

I samverkan med Statens Kommuner och Landsting, ett antal kommuner samt länsstyrelserna i Skåne, Östergötlands och Västernorrlands län har Länsstyrelsen i Västra Götalands län bearbetat ett referensmaterial för kommunikatörer som arbetar med samhällsorientering. Utgångspunkten var ett material som tagits fram av Göteborgs stad. I samverkan med Göteborgs stad har Länsstyrelsen även tagit fram ett material för deltagare i samhällsorienteringen. Materialet innehåller bland annat information om lagar och regler, arbete och utbildning, hälsa och sjukvård

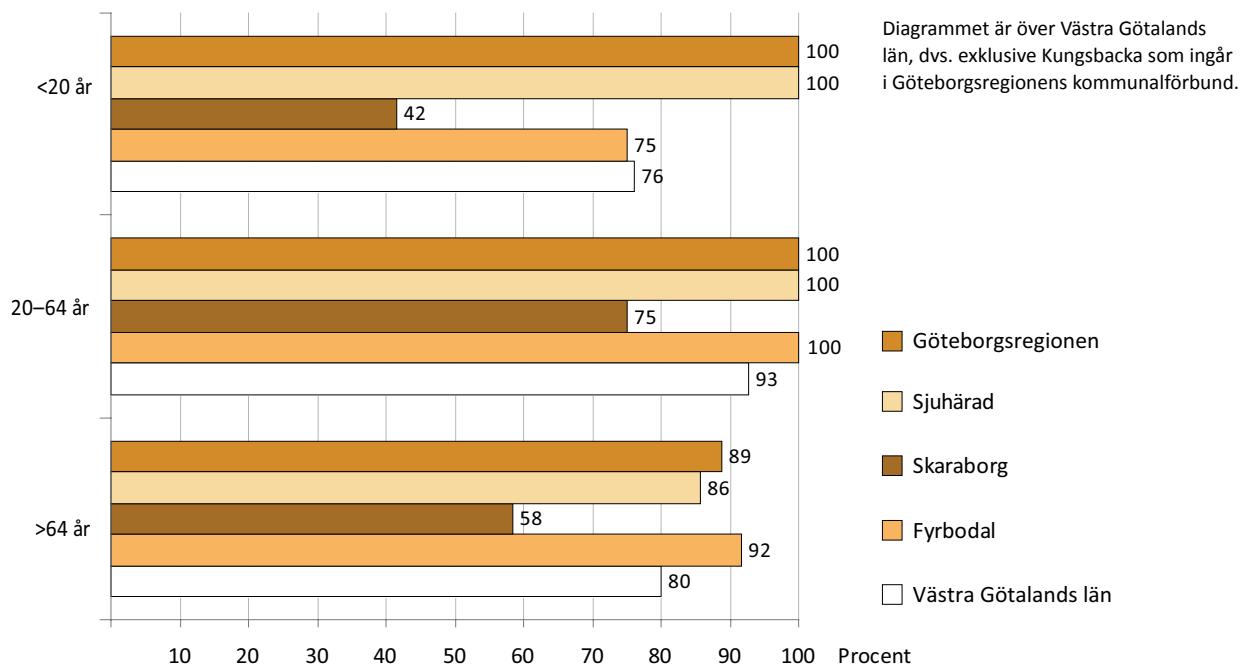
samt barn- och familjefrågor. Materialet har spridits i hela Sverige, dels genom boken *Om Sverige* och dels via webbportalen *informationsverige.se*. Boken har sålt i totalt 1 400 exemplar till lokala, regionala och nationella aktörer samt använts direkt via webbportalens pdf-utgåva. Planer finns för översättning av materialet till ett antal språk på portalen.

Några utvecklingsområden som har identifierats under året, för vidare arbete under 2012, är ett starkare hälsoperspektiv, kvalitetssäkring utifrån förordningens intentioner samt kompetensutveckling för samhällskommunikatörerna. Modellen med samverkan mellan länsstyrelserna genom en nationell fokusgrupp har visat sig fungera väl.

Länsstyrelsen deltog under hösten i genomförandet av en nationell utvärdering av kommunernas arbete med samhällsorientering. Utvärderingen finns publicerad (februari 2012) i rapporten *Samhällsorientering för nyanlända*. Den samlade bilden i rapporten är positiv. Mycket utveckling och metodarbete pågår inom området i hela landet. Samtidigt är det en utmaning för kommunerna att leva upp till förordningens intentioner om dialog och delaktighet. Det finns också behov av en tydligare yrkesroll för dem som arbetar med samhällsorientering och bättre samordning av de olika delarna i den nyanländes etablering.

Andel kommuner i Västra Götalands län som erbjuder samhällsorientering för olika åldersgrupper under 2011

På regional nivå har Länsstyrelsen bildat en länsövergripande arbetsgrupp för samhällsorientering som träffades vid fyra tillfällen under året för att främja bland annat kunskaps- och erfarenhetsutbyte. För att stödja samarbeten i länets kommuner har Länsstyrelsen också arbetat med att lyfta goda exempel på material, metoder och operativ kommunsamverkan. Ett exempel är den regionala informationsdag kring samhällsorientering med deltagare från bland annat kommuner, idéburna sektorn och Arbetsförmedlingen som Länsstyrelsen anordnade i maj.

Länsstyrelsen har fördelat strukturella medel till länets kommuner och kommunalförbund för att skapa beredskap och mottagandekapacitet samt för att utveckla samverkan på regional nivå. Bland annat har Skaraborgs kommunalförbund beviljats medel till ett treårigt projekt för utveckling av samhällsorientering. Länsstyrelsen har också bidragit med bedömningar av ansökningar om medel på nationell nivå samt bedrivit rådgivning och informations-

spridning, i nära samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting. På så sätt har Länsstyrelsen fått en god bild av vad som sker nationellt och regionalt inom området samt identifierat ett antal utvecklingsområden.

Länsstyrelsen har genom sitt arbete bidragit till att minska målgruppens beroendeställning och öka förutsättningarna till egenansvar.

En mindre kartläggning av länets verksamhet med samhällsorientering gjordes i december genom en enkät till länets kommuner. 39 av länets 49 kommuner uppgav att de under året erbjudit samhällsorientering till nyanlända i åldersgruppen 20–64 år, 33 kommuner till personer under 20 år och 33 till personer över 64 år. Skaraborg avvek med en mindre utbredd samhällsorientering men flera kommuner har inlett verksamhet efter årsskiftet. Av de kommuner som erbjuder samhällsorientering uppger drygt hälften att de systematiskt utvärderar upplägget av sin samhällsorientering minst varje år.

Webbportal för nyanlända flyktingar

Länsstyrelsen har under 2011 utvecklat och lanserat en webbportal med samhällsinformation och samhällsorientering riktad till nyanlända flyktingar: *informationsverige.se*. Portalen vänder sig till nyanlända och yrkesgrupper som arbetar med nyanlända.

Portalen fokuserar på nyanländas behov av information och kunskap. Portalen erbjuder besökaren en samlad väg in, oavsett var i processen som den nyanlände befinner sig. Med länkar och information samlade på ett ställe kan den som är ny i Sverige få en överblick över sin situation och sina möjligheter i det nya hemlandet, oberoende av kommungränser eller vilken aktör som ansvarar för olika typer av verksamheter som den nyanlände behöver komma i kontakt med. Portalen ger samtidigt ett stöd för den som arbetar med målgruppen.

Övergripande samhällsinformation med fokus på områdena: Leva & Bo, Arbete & Utbildning, Vård & Hälsa, Barn & Föräldrar, Samhälle samt snabbfakta.

Aktuell information riktad till utländska akademiker (se vidare sidorna 80–81).

En processkarta visar den nyanländes väg från ansökan om asyl till arbete. Den nyanlände kan själv navigera sig fram beroende på vilken information denne är i behov av. Processkartan tydliggör vilken myndighet som ansvarar för de olika stegen i processen. Projektet har fått positiv respons på processkartan från personer som arbetar med etableringsinsatserna.

Deltagarmaterial inom samhällsorienteringen där en särskild digital arbetsyta har börjat utvecklas för tjänstemän, samhällskommunikatörer och andra personer som har kontakt med målgruppen. I materialet ingår en bok om samhällsorientering (SO): *Om Sverige*, tillgänglig för läsning och nedladdning.

Portalen innehåller länkar till olika typer av intresse- och stödgrupper, exempelvis BRIS, RSFL, RSFU och kvinnojourer, för att underlätta för särskilt utsatta att hitta information.

Genom att den nyanlände själv kan söka och hitta information kring sin situation ökar hans eller hennes möjlighet till inflytande, delaktighet och egenmakt. Den nyanlände får ökade möjligheter att ta kontroll över sin egen etableringsprocess. Det är helt enkelt en rättighetsfråga.

I det löpande arbetet med och utvecklingen av portalen har referensgrupper med nyanlända varit delaktiga för att säkerställa att den innehåller information som är användbar för målgruppen.

Portalens innehåll har under året översatts till fyra språk – somaliska, arabiska, engelska och lätt svenska – och ytterligare översättningar pågår. Portalen erbjuder även funktionen *Talande Webb*, ett uppläsningsverktyg som bidrar till att göra innehållet tillgängligt för den stora grupp människor som har svårt att läsa.

Portalen har under året haft cirka 200 unika besökare varje dag och drygt 1 000 sidvisningar. Det har kommit in mycket positiv respons på portalen, tillsammans med tips om specifika länkar och hemsidor. Det som efterfrågats allra mest är fler språk för ökad tillgänglighet för målgruppens olika nationaliteter. Framförallt biblioteken har varit väldigt positiva till portalen och kommit med många förslag på utveckling av den.

Information om portalen sprids löpande via konferenser, seminarier och workshops. Det har även tagits fram ett särskilt informationsmaterial (på portalens fyra språk) riktat till de nyanlända. Det senare har spridits i samarbete med Arbetsförmedlingen, Sveriges Kommuner och Landsting och Migrationsverket. Även landets samtliga länsstyrelser har fått materialet för fortsatt spridning.

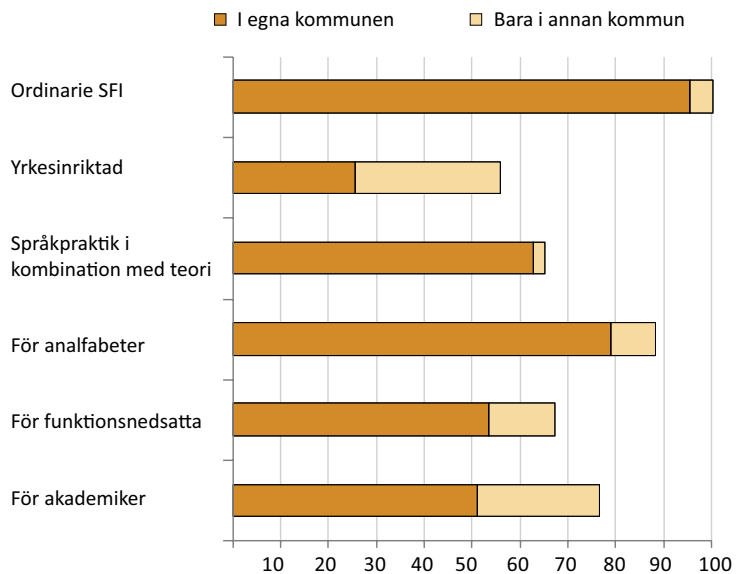
Projektet har sökt finansiering för fortsatt utveckling och drift av webbportalen under 2012 med målet att portalen ska bli en permanent verksamhet på nationell nivå.

Utveckling av svenska för invandrare (sfi)

Enligt skollagen⁴² är Sveriges kommuner skyldiga att erbjuda utbildning i svenska för invandrare boende i kommunen (sfi). Sfi-utbildningen syftar till att ge grundläggande kunskaper i svenska språket, efter den enskildes behov och förutsättningar. Sfi bedrivs i form av olika kurser, vilka ska kunna kombineras med förvärvsarbete.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har under året varit representerad i länsstyrelsernas gemensamma fokusgrupp för sfi. Fokusgruppen har arbetat med att synliggöra goda exempel på sfi-samverkan i landet. Det har bland annat skett genom en utbildningsdag för medarbetare vid landets samtliga länsstyrelser, som samtidigt informerades om aktuella utredningar som berör sfi. Fokusgruppen har tagit initiativ till en dialogträff med Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting i syfte att skapa en nationell samsyn kring sfi.

Andel kommuner i Västra Götalands län som erbjuder olika typer av sfi under 2011

Resultaten baseras på de totalt 43 kommuner som svarat att de tecknat en överenskommelse om mottagande.

42 22 kap.11§.

Under december 2011 gjorde Länsstyrelsen en kartläggning av sfi-verksamheten i länet som vägledning för prioriteringen av insatser framöver. Det övergripande resultatet visade att många kommuner erbjuder någon typ av specialinriktad sfi men inte alltid i den egna kommunen. En del kommuner erbjuder sfi på både dag- och kvällstid. Ett av de prioriterade områdena har varit att utveckla samarbetet mellan kommunerna när det gäller specialiserad och/eller yrkesinriktad sfi. Enligt kartläggningen hade drygt hälften av kommunerna samverkan kring sfi med en eller flera andra kommuner.

Inom ramen för *Projekt Utländska Akademiker* (PUA) (se avsnittet som följer) har ett arbete inletts för att skapa en tydlig och fungerande logistik längs vägen till arbete för nyanlända akademiker, till nytta för både myndigheter och nyanlända. En modell för samverkan är under utveckling omfattande kommunerna i Fyrbodol, Skaraborg och Halland. Även genom Länsstyrelsens ordinarie verksamhet inom sfi-området har en dialog inletts med kommunrepresentanter om behovet av regional samverkan, framför allt för kommuner där samverkan saknas i dag. Genom PUA

Länsstyrelsen har delat ut utvecklingsmedel för sfi till bland annat:

- Ulricehamns kommun för utveckling av yrkesinriktad sfi
- Strömstads kommun för insatser som ska öka förutsättningarna för nyanländas användning av datorer som kommunikationsmedel
- Göteborgsregionens kommunalförbund (exklusive Kungsbacka) för utveckling av en regionaliserad sfi med tre specialinriktningar: yrkesförberedande sfi (med representanter från Arbetsförmedlingen och branschorganisationer), sfi för akademiker samt sfi för grupper med särskilda behov (synskadade/hörselskadade/traumatiserade).

har det även inletts en dialog med Arbetsförmedlingen och Handelshögskolan i Göteborg för att utveckla en yrkesinriktad sfi för ekonomer. En konferens arrangerades i oktober för arbetsförmedlare, personalhandläggare samt studie- och yrkesvägledare i syfte att öka kännedomen om kompletterande utbildningsinsatser.

Ta vara på utländska akademikers kompetens

Många nyanlända invandrare är högt utbildade med flera års yrkeserfarenhet från sitt hemland. Många har specialkompetens inom sitt yrkesområde. Trots detta är det bara fem av tio nyanlända utrikesfödda akademiker som får arbeta med något som matchar deras utbildning eller yrkesbakgrund. Att det tar lång tid för utlandsfödda akademiker att få fotfäste på arbetsmarknaden beror bland annat på bristande kunskaper i svenska, otillräcklig information och bristande samordning.

Inom ramen för *Projekt Utländska Akademiker* (PUA)⁴³ har Länsstyrelsen arbetat för att nyanlända akademiker ska få utbildning som underlättar vägen till ett kvalificerat arbete som motsvarar deras tidigare yrkeserfarenhet. En viktig del är svenska för invandrare (sfi). Genom kompletterande utbildningsinsatser har Länsstyrelsen försökt skapa en kortare väg till arbete för utländska akademiker.

En särskild webbportal – *utlandskaakademiker.se* – har tagits fram för att informera om projektet och vägen in till utbildningsinsatserna. Syftet med portalen är att göra informationen mer tillgänglig för målgruppen. Informationsmaterial har även tagits fram i form av en tidning, *Utländska akademiker*, flyers, praktikblad och liknande.

Vid halvårsskiftet var cirka 150 deltagare inskrivna i PUA:s utbildningsinsatser. Utvärderingar visar att cirka 60 procent av deltagarna anser att utbildningarna haft stor inverkan på deras möjligheter att få arbete. En kartläggning av tidigare deltagare visade att 70 procent hade en relevant sysselsättning i juli.

Genom att samla alla högskolor och universitet i Västra Götaland och Halland och myndighetssamverkan i övrigt

⁴³ Se sidan 29.

Foto: Anna Sörensen

har vägen till arbete effektiviserats för målgruppen och fler nyanlända har kunnat få ett arbete som motsvarar deras kompetens och erfarenheter. Projektets arbete för att göra kompletterande utbildningsinsatser och insatser för att utländska akademiker till en del av det ordinarie mottagandet av nyanlända har bidragit till att motverka strukturell diskriminering på arbetsmarknaden.

Projektets resultat och pågående metodutveckling har fått nationell spridning via bland annat sex anordnade konferenser, erfarenhetsutbyten med storstadslänen samt medverkan vid fyra konferenser. De konferenser projektet har arrangerat har förlagts både till Stockholm och till olika orter i Västra Götaland. Cirka 500 personer har deltagit i någon av projektets arrangemang och utvärderingarna visar att 80–100 procent av deltagarna har varit nöjda.

Projektet och dess resultat har lyfts fram via debattartiklar,

pressmeddelanden, medverkan i intervjuer och i remissyttrande. Projektet har fått uppmärksamhet i media, av SACO och av enskilda riksdagsledamöter i utbildningsutskottet. Uppmärksamheten kring utländska akademikers situation på arbetsmarknaden och spridningen av goda exempel är nödvändig för att kunna skapa en hållbar organisering och finansiering av olika kompletterande utbildningsinsatser.

För att säkra ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med utländska akademiker så har en handlingsplan, inklusive checklista för jämställdhetsintegrering, tagits fram. En jämställdhetsutvärdering av både urvalsprocessen till utbildningarna och själva utbildningssituationen pågår. Hittills är 60 procent av deltagarna kvinnor och 40 procent av deltagarna män.

Foto: Ida Edgren

Bilagor: dokumentation

Här hittar du konferenser, seminarier och utbildningar, utgivna publikationer, fördelade utvecklingsmedel samt våra medarbetare under 2011.

Konferenser, seminarier och utbildningar

10 jan	Utbildning i ny alkohollag för kommunala handläggare och polismyndigheten, Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.	4 mars	Utbildning av alkohollagen riktad till politiker, förvaltnings- och enhetschefer, handläggare och samordnare i kommunen, Vänersborg.
26 jan	Samråd kring övertagandet Ensamkommande barn Stockholm.	10 mars	Utbildning av alkohollagen riktad till politiker, förvaltnings- och enhetschefer, handläggare och samordnare i kommunen, Göteborg.
26 jan	Skolledarkonferens "Attraktiva föräldramöten" på Riverton, Göteborg.	17 mars	Konferens "Barn av vår tid", folkets hus. Konferens om barns välbefinnande och familjers villkor i dagens Sverige, i Göteborg.
27 jan	Hälsoläget för personer med narkotikaproblem - Samarbeta ger möjligheter! Regional konferens, Folkets Hus, Göteborg.	22 mars	Temadag ensamkommande barn.
4 feb	SFI Konferens; PUA, Skövde.	23 mars	Kunskapsmöte om Sociala risker, Göteborg.
8 feb–3 mars	Gabriellas resa, utställning om hur det kan vara att leva med en förälder som missbrukar, Bohusläns museum, Uddevalla, samt föreläsning av Morgan Alling.	24 mars	Ensamkommande barn, Stockholm.
11 feb	Seminarium "Alkohol tillsyn", för kommunala handläggare och samverkande myndigheter (polis, miljö, räddningstjänst) i norra Bohuslän, Tanum.	1 apr	Seminarium för Länsstyrelsens personal – Barnperspektiv, Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.
24 feb	Utbildning av alkohollagen riktad till politiker, förvaltnings- och enhetschefer, handläggare och samordnare i kommunen, Skara.	5 apr	Utbildning för krögare i alkohollagen, Lerum.
22 feb	Utbildning för krögare i alkohollagen, Orust.	6 apr	Regional konferens: Hur kan vi förebygga psykisk ohälsa hos barn? Biografen Draken, Folkets Hus, Göteborg.
25–26 feb	Västsveriges största jobbmässa. Anordnas av Arbetsförmedlingen på Världskulturmuseet i Göteborg. Länsstyrelsen i Västra Götaland, tillsammans med sina två projekt Etablering av flyktingar genom interkommunal och interregional samverkan (EFIS) och Projekt Utländska Akademiker (PUA), är medarrangör till mässan.	7 apr	Konferens killar, män och maskulinitet, hörsalen Göteborg. Konferens som bland annat handlar om vilken koppling som finns mellan maskulinitet, normer och våld?
		12 apr	Nätverksmöte, chefer för personlig ombud, Länsstyrelsen Göteborg.
		26 apr	Insats mot langning - möte med ett 30-tal kommuner, Göteborg.
		28 apr	Konferens – Missbruksutredningen, Kongressalen, Folkets hus.
		2 maj	Utbildning för serveringspersonal, vakter och krögare i alkohollagen, Uddevalla.

BILAGOR: DOKUMENTATION

3 maj	Lanseringskonferens i länet ANDT-strategin.	25 aug	RegionVäst möte i Karlstad.
4 maj	BIV/BIS Konferens i Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.	1 sept	Seminarie ”Mellan tumme och pekfinger, att mäta jämställdhet”. Riverton i Göteborg.
11 maj	Nationell Hearing om GHB. Ett samarbete mellan regeringens ANDT-sekretariat, Statens Folkhälsoinstitut och Länsstyrelsen i Västra Götaland.	6 sept	Konferens ”Killar, män och maskulinitet”, Riverton Göteborg.
12 maj	Ensamkommande barn, Stockholm.	9 sept	Vad innebär Missbruksutredningens förslag för Västra Götaland? Regional konferens på Folkets Hus, Göteborg.
13 maj	Samordnarnätverk , lokala samordnare inom ANDT, Göteborg.	14 sept	Workshop: från skojbråk till krig. En uppföljning på konferensen Killar, män och maskulinitet. Ett arrangemang i samarbete med Länsstyrelsen och Stadsdelsdialog.
18 maj	Regional konferens om Föräldrastöd i Västra Götaland, Draken, Folkets Hus, Göteborg.	21 sept	Workshop: Machofabriken. En uppföljning på konferensen Killar, män och maskulinitet. Ett arrangemang i samarbete med Länsstyrelsen och Stadsdelsdialog.
23 maj	Seminarier <i>Invandrade akademiker och den svenska arbetsmarkanden</i> . Anordnades av Länsstyrelsen i samverkan med Saco. Seminariet finns på www.saco.se/play .	21 sept	Västra Götalandssamverkan mot droger (representanter för regionala myndigheter), Göteborg.
24 maj	Västra Götalandssamverkan mot droger (myndigheter), Göteborg.	22 sept	Delregionalt möte tillsammans med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och kommuner i Skaraborg.
27 maj	Konferens om Samhällsorientering. Presentation av webbportalen (www.informationsverige.se) och bok med material om samhällsorientering.	22 sept	Kvalitetsdag om Personligt ombud i Göteborg i samarrangemang med Bräcke Diakoni, Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.
30 maj	31 maj – Forskaren och terapeuten Allan Wade från Kanada föreläste på en konferens om våld. Mer information om dagarna finns på webbplatsen valdinarrelationer.se .	23 sept	Samordnarnätverk för ANDT, Göteborg.
9 juni	MABO- träff inom ANDT-området, Göteborg.	5 okt	Workshop: att arbeta med raseri. En uppföljning på konferensen Killar, män och maskulinitet. Ett arrangemang i samarbete med Länsstyrelsen och Stadsdelsdialog.
13 juni	Nätverksträff Korta vägen, Scandic crown.	24 okt	Handläggarkonferens Projekt utländska akademiker, Scandic crown.
16 juni	Konferens om våld mot htbpersoner, Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.	12–13 okt	E-förvaltningsdagarna, Stockholm.
5–6 juli	Utbildning i Ansvarsfull alkoholservice för serveringspersonal, vakter, krögare i norra Bohuslän (Strömstad, Tanum, Sotenäs, Lysekil, Munkedal), Hunnebostrand.	26 okt	Konferensen ”Ungdomar, cannabis och vägen därifrån” i Göteborg. Länsstyrelsen är medarrangör.

BILAGOR: DOKUMENTATION

28 okt	Samordnarnätverk ANDT, Göteborg.
31 okt	LIN Möte i Stockholm.
10 nov	Västra Götalandssamverkan mot droger (representanter för regionala myndigheter), Göteborg.
16–17 nov	Konferensen Förebygg.nu, en regional konferens med nationella inslag, Folkets hus.
22 nov	Delregionalt möte tillsammans med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och kommuner i Skaraborg.
23 nov	Regional konferens i Göteborg på temat: Barn som bevittnat våld. Konferensen anordnas av Göteborgsregionens kommunalförbund, FoU Väst/GR, Göteborgs Universitet och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
5 dec	Länskonferens Personligt ombud, Länsstyrelsens hörsal, Göteborg.
6 dec	Partnerskapsmöte Migrationsverket, Arbetsförmedlingen Försäkringskassan och Länsstyrelsens samverkansorgan.
7 dec	Samarbetsmöte med Migrationsverket och Arbetsförmedlingen.
8 dec	Depressioner hos barn. Regional konferens. Göteborgsregionens kommunalförbund, FoU Väst/GR och Länsstyrelsen i Västra Götalands län följer upp vårens regionala konferens "Hur kan vi förebygga psykisk ohälsa hos barn?".

Utvecklingsmedel

Följande projektmedel beviljades under 2010 och 2011.

Beviljade utvecklingsmedel under 2010

Personligt ombud	15 202 000
Hedersrelaterat våld	2 000 300
Tidiga/förebyggande insatser ANDT	11 644 000
Våldutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld	17 328 000
Lokal samverkan för kvinnofrid	1 672 300
Strukturella medel ¹	4 900 000

Beviljade utvecklingsmedel under 2011

Personligt ombud	15 235 920
Hedersrelaterat våld	914 120
Skyddat boende	1 044 200
Våldutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld	17 328 000
Strukturella medel	6 000 000

¹ Under 2010 skedde arbetet med strukturella medel i samverkan med Migrationsverket som då var ansvarigt för utbetalningar och uppföljning av ekonomi.

Utgivna publikationer under 2011

Publikationerna finns som pdf-filer på Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer.

Barn av vår tid

Rapporten är framtagen på uppdrag av Länsstyrelsen och FOU i Väst/Göteborgsregionen och ger en bild av den omfattande forskning om barns välbefinnande och familjers villkor som bedrivs vid Göteborgs universitet och FoU i Väst/GR.

Syftet med rapporten är att sprida forskningsresultaten till personer som arbetar med barn och familjer, beslutsfattare, studenter och en intresserad allmänhet.

FoU – i takt med tid och omvärld?

Om FoU i Väst/Göteborgsregionens roll och betydelse för utveckling av en evidensbaserad praktik inom missbruks- och beroendevården. Rapporten har tagits fram på uppdrag av Länsstyrelsen, SKL och FoU i Väst/GR.

Balansering på medvetandets gräns

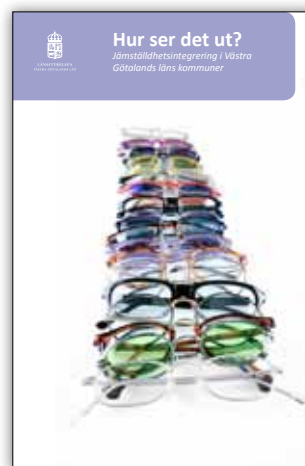
En nationell kunskapsinventering om riskbruk, missbruk och beroende av GHB och närbesläktade preparat.

Rapporten tar upp styrkor och svagheter i forskningen om GHB och identifierar kunskapsluckor inom området. Rapporten redovisar också preparatens egenskaper, utbredning och effekter, samt sammanställer erfarenheterna och kunskaperna om prevention, stöd och behandling.

Hur ser det ut? Jämställdhetsintegrering i Västra Götalands läns kommuner.

Rapporten ger en övergripande bild av hur arbetet med jämställdhetsintegrering bedrivs i länets kommuner, samt beskriver framgångar och utmaningar i arbetet.

Länsstyrelsens förhoppning är att rapporten ska bidra till det fortsatta arbetet för jämställdhet i länet.

Vi lär och förstår mänskliga rättigheter

I denna rapport utvärderas den grundutbildning i mänskliga rättigheter, MR-bas, som genomfördes på Länsstyrelsen i Västra Götalands län från våren 2009 till våren 2011.

Dragkraft – Om jämställdhetsintegrering och ESF Jämt

Dragkraft är en bok utgiven i ett nationellt samarbete med ESF Jämt. Boken tar dig med på en jämställdhetsresa med olika destinationer som bjuder på konkreta exempel, metoder och tips på hur en verksamhet kan integrera ett jämställdhetsperspektiv.

Syftet med boken är att sprida erfarenheter från ESF Jämt och ett urval av lärande exempel från andra Socialfondsprojekt som ESF Jämt tillsammans med Temagruppen Likabehandling har samlat på sig sedan år 2009.

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av en nationell kartläggning.

I den här rapporten presenteras en kartläggning av skyddat boende för personer som är utsatta för hedersrelaterat våld. Kartläggningen är genomförd av länsstyrelserna i Stockholms, Skånes och Västra Götalands län.

Personligt ombud

Kartläggning av kommunernas verksamhet med personliga ombud i Västra Götalands län 2010.

Verksamheten personliga ombud i länets kommuner har stor betydelse utifrån den utsatta situation som målgruppen kan befinna sig i. I denna kartläggning undersöks vilka mål riktlinjer och arbetsredskap som länets verksamheter med personligt ombud använder. Rapporten är tänkt att kunna användas som ett underlag till utvecklingsarbetet både lokalt och regionalt.

Om Sverige

En bok om samhällsorientering på lättläst svenska framtagen av Länsstyrelsen i Västra Götalands län i samarbete med Göteborgs stad. Boken riktar sig till både nyanlända och de som arbetar med nyanlända, och innehåller bland annat information om lagar och regler, arbete och utbildning, hälsa och sjukvård samt barn- och familjefrågor.

Utländska Akademiker

Utländska Akademiker är en tidning som ges ut av Länsstyrelsens Projekt Utländska Akademiker (PUA). PUA arbetar på bred front för att vägen till ett kvalificerat arbete för utländska akademiker ska bli kortare. I denna tidning finns information om hur projektet har påverkat både arbetsgivare och projektdeltagare.

Samarbete ger möjligheter

Dokumentation från en konferens i Göteborg i januari kring hälsoläget för personer med narkotikaproblem.

Hur kan vi förebygga psykisk ohälsa hos barn?

Dokumentation från en regional konferens i Göteborg i april med temat psykisk ohälsa hos barn.

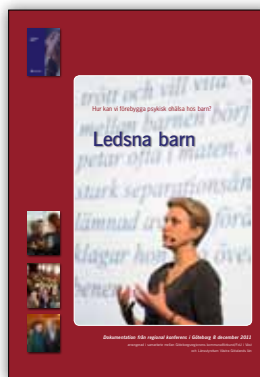
Presentation av Missbruksutredningen

Dokumentation från en konferens i Göteborg i april med fokus på svensk missbruksvård och bättre insatser vid missbruk och beroende.

Ledsna barn

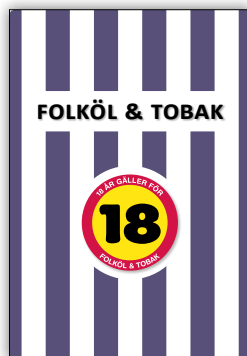
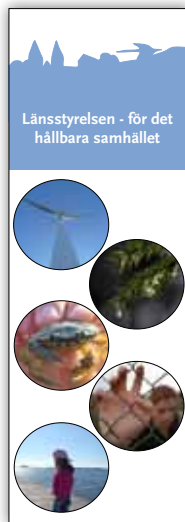
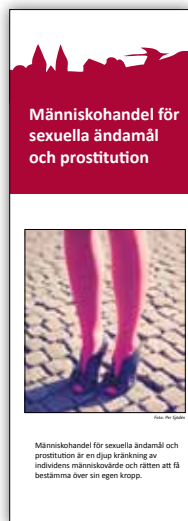
Hur kan vi förebygga psykisk ohälsa hos barn? Dokumentation från en regional konferens i Göteborg i december med fokus på depressioner hos barn och unga.

Förutsättningar för föräldrastöd

Dokumentation från en konferens i Göteborg i maj med temat ledarskap och samverkan.

Informationsmaterial 2011

Informationsmaterialet går att beställa via e-post:
esh.vastragotaland@lansstyrelsen.se

Enheten för social hållbarhet

Informationsfolder om enheten för social hållbarhet.

Människohandel för sexuella ändamål och prostitution

Informationsfolder om människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

Länsstyrelsen för det hållbara samhället

Informationsfolder om Länsstyrelsens fem strategiska områden: energi- och klimatpåverkan, klimatanpassning, miljömål, socialt hållbar utveckling och vatten.

Folköl och tobak

Informationsfolder om försäljning av folköl och tobak.

Regler och råd vid försäljning av folköl och tobak

Informationsbroschyr om vilka regler som gäller vid försäljning av folköl och tobak.

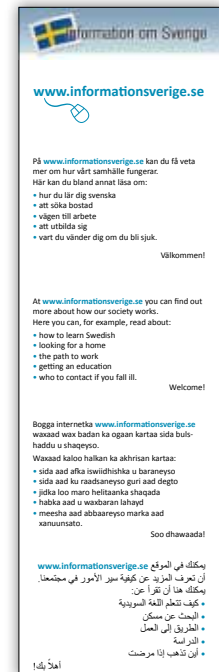
Så gör vi vardag av mänskliga rättigheter

En informationsbroschyr om Länsstyrelsen i Västra Götalands läns arbete med att göra mänskliga rättigheter till en naturlig del av jobbvardagen.

Information om Sverige

Dragspelsfolder med information om webbportalen informationsverige.se. Informationen ges även på engelska, somaiska och arabiska.

Välkommen till www.informationsverige.se

Fyrsidig folder med kortfattad information om webbportalen informationsverige.se. Informationen ges även på engelska, somaiska och arabiska.

www.informationsverige.se

Ett vykort för utdelning med information om webbportalen.

Medarbetare under 2011

Talieh Ashjari

Margaretha Johnsson

Lennart Rådenmark

Ulrika Ankargren

Åsa Nilsson

Linda Karlsson

Eva Gård

Marcus Wihk

Birgitta Guevara

Gun Roswall

Ylva Fredén-Engvall

Kirsten Brogaard

Maria Nobel

Oskar Johansson

Alexander Oskarsson

BILAGOR: DOKUMENTATION

Boel Kristiansson

Anna-Elvira Cederholm

Deepati Forsberg

Sophie Nilsson

Elin Engström

Lena Landén Jonas

Lars Andersson

Börje Karlsson

Agneta Löfqvist

Birgitta Åhlander

Ida Edgren

Mikael Espinosa

Marcus Dittmer

Bästa sättet att förutse framtiden är att skapa den...
– Peter Drucker

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN